

Nuoret ja muuttuva maaseutu Pohjoismaissa

Katsaus historiaan ja tutkimuksen painopisteisiin

LAURI JULKUNEN

Nuoret ja muuttuva maaseutu Pohjoismaissa

KATSAUS HISTORIAAN JA TUTKIMUKSEN PAINOPISTEISIIN

Lauri Julkunen

Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura
Verkkajulkaisu 183

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

FUTURE
CHALLENGES
IN THE NORDICS

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Kannen kuva: Niilo Suihko, Ilomantsin Museosäätiö

Taitto: Tanja Konttinen

Kustannustoimitus: Anna Alanko

Nuorisotutkimusseura on saanut tukea tähän julkaisuun opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

© Nuorisotutkimusseura ja kirjoittaja

2024. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,
verkkojulkaisuja 183

Sarja: *Kenttä*

ISBN 978-952-372-054-1

ISSN 1799-9227

www.nuorisotutkimusseura.fi

Sisällys

TIIVISTELMÄ	4
ESIPUHE	5
JOHDANTO: KEITÄ OVAT MAASEUDUN NUORET?	8
Moninainen maaseutu	10
Pohjoismaat alueena	12
Maaseudun nuoret tutkimuskohteena	15
NUORUUS AGRAARIKULTTUURISSA	18
Työnteko ja kasvatust	19
Aikuistuminen	21
Koulutus ja sivistys	22
KAUPUNGIN KUTSU – NUORET LIIKKEELLÄ	27
Maaltamuutto	28
Maalla pysyvät ja maallemuutto	33
Siirtolaisuus ja maahanmuutto	36
MAASEUDUN NUORET HYVINVOINTIVALTIOSSA	40
Rakennemuutos	40
Peruskoulu maaseudulla	42
Syrjäytyminen ja alueellinen eriarvoisuus	45
ELÄMÄNTAVAT JA IDENTITEETIT MUUTOKSESSA	50
Nuorten kotipaikkasuhde	50
Pysyvä ja muuttuva maaseutukuva	53
Monipaikkainen maaseutunuoruus	55
LOPUKSI	57
KIRJALLISUUS	60

Tiivistelmä

Katsaus kokoaa yhteen aiempaa tutkimusta ja historiatietoa maaseudun nuorista neljässä Pohjoismaassa, Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Katsauksen ajallinen jänne ulottuu 1900-luvun alusta 2020-luvulle. Tuona aikana maaseutu on kokenut kaikissa tarkasteltavissa maissa ison mullistuksen: alkutuotannon merkitys elinkeinona on romahtanut, mikä on johtanut monenlaisiin haasteisiin väestökadosta palveluiden harvenemiseen. Tässä katsauksessa tarkastellaan, miten maaseudun muutos on vaikuttanut etenkin nuorten ihmisten elämään ja millaisista näkökulmista ja teemoista käsin maaseutualueiden nuoruutta on aiemmin lähestytty pohjoismaisessa tutkimuksessa. Kyseessä ei ole systemaattinen kirjallisuuskatsaus, vaan tutkimusote on hermeneuttinen. Katsaus on osa *The Future of Nordic Youth in Rural Regions: A Cross-national Qualitative Longitudinal Study in four Nordic Countries (2022–2025)* -tutkimushanketta, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa erilaisilla harvaan asutuilla ja maaseutumaisilla alueilla asuvien nuorten elämästä, kokemuksista ja näkemyksistä.

Katsaus jakaantuu johdantoon ja neljään temaattiseen, löyhästi kronologiseen lukuun. Ensimmäisessä luvussa syvennyttään nuorten elämäntilanteeseen maatalousyhteiskunnissa, jollaisia Pohjoismaatkin pitkälti olivat vielä 1900-luvun alussa. Ajanjaksoa koskevan tutkimuksen painopisteiksi nousevat etenkin työnteon merkitys nuorten elämässä sekä laajentuva koulutus maalaisnuoruuden muovaajana. Toinen luku lähtee liikkeelle toisen maailmansodan jälkeisestä ajasta, jolloin muutto kaupunkeihin kiihtyi. Vaikkei maaseudun väestökato ole yksiselitteinen kehityskulku, maaseudulle jäämisen ja sieltä lähtemisen kysymykset ovat olleet tätä aikakautta koskevan, maaseudun nuorista tehdyn tutkimuksen keskiössä. Kolmas luku tarkastelee maaseudun nuorten näkökulmasta toisen maailmansodan jälkeisiä hyvinvointivaltiuudistuksia, kuten peruskoulun syntyä. Alueellisen tasa-arvon kysymykset nostivat maalaisnuoret uudella tavalla esiin 1960- ja 1970-luvuilla, mikä näkyi myös vuosisadan lopun syrjäytymiskeskusteluissa. Viimeisessä luvussa tullaan lähelle nykyaikaa ja lähestytään maaseudun nuoria yhä globalisoituneemmassa maailmassa. Kaupungin ja maaseudun dikotomia ei ole menettänyt otettaan vaan saa nykykulttuurissa uudenlaisia merkityksiä. Toisaalta esimerkiksi digitalisaatio on hälventänyt paikan roolia ja tarjonnut mahdollisuuksia monipaikkaiselle maalaisnuoruudelle. Nämä tutkimusteemat korostuvat myös tuoreimmassa maaseudun nuoria koskevassa tutkimuksessa.

Esipuhe

Nuoret ja muuttuva maaseutu Pohjoismaissa – katsaus historiaan ja tutkimuksen painopisteisiin on osa neljä pohjoismaata, Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan, kattavaa tutkimushanketta *The Future of Nordic Youth in Rural Regions: A Cross-national Qualitative Longitudinal Study in four Nordic Countries* (2022–2025). Hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa erilaisilla harvaan asutuilla ja maaseutumaisilla alueilla asuvien nuorten elämästä, kokemuksista ja näkemyksistä – niin nuorten kohtaamista haasteista kuin heidän tulevaisuuden toiveistaan sekä suhteestaan kotiseutuun. Tutkimushanke pohjautuu jo aiemmin käynnistyneisiin nuorten laadullisiin seurantatutkimuksiin, joiden piirissä on ollut 196 vuosituhannen vaihteen molemmin puolin syntynyttä nuorta ja nuorta aikuista Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa. Hankkeiden tutkimuspaikkakunnat sijoittuvat kymmenelle maantieteellisesti, kulttuurisesti ja elinkeinorakenteeltaan erilaiselle alueelle ulottuen eteläisestä Tanskasta Pohjois-Suomen harvaan asutulle Saamenmaalle.

Tutkimusta rahoittaa *Tulevaisuuden haasteet Pohjolassa* -tutkimusohjelma. Ohjelman tavoitteena on kohdistaa tutkimusta sellaisiin humanistis-yhteiskuntatieteellisten tutkimusalojen kysymyksiin, joihin liittyy Pohjoismaissa merkittäviä tulevaisuuden haasteita sekä sosiaalisesti että kulttuurisesti. Tutkimusohjelmaa rahoittavat *Svenska litteratursällskapet i Finland*, *Riksbankens Jubileumsfond*, *Suomen Kulttuurirahasto*, *Svenska kulturfonden*, *Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne* sekä *Familjen Kamprads stiftelse*.¹ Yksi tällainen tulevaisuuden haaste liittyy maaseutualueiden tulevaisuuteen. Korkean tulotason maiden joukossa Pohjoismaat erottuvat poikkeuksellisen harvaan asuttuna alueena. Sekä maaseutualueiden pinta-alan että alueilla asuvan väestön osuuden suhteen Pohjoismaat asettuvat OECD-maiden kärkipäähän. Alueelliset erot Pohjoismaiden sisällä ovat kuitenkin kasvaneet. Maaseutualueet ovat kaikissa Pohjoismaissa olleet jo pitkään muuttotappioalueita. Palvelujen väheneminen, koulujen lakkauttaminen, pitkät etäisyydet ja väestön ikääntyminen ovat haasteita, jotka näkyvät konkreettisesti nuorten arjessa eri Pohjoismaissa.

Tärkeä lähtökohta tutkimushankkeellemme on pyrkimys asettaa maaseutualueiden haasteet laajempaan historialliseen kontekstiin, mikä usein puuttuu tämän hetken haas-

1 Ks. <https://futurenordics.org/fi>.

teisiin keskittyvästä nuorisotutkimuksesta. Monissa maaseudun ja harvaan asuttujen alueiden nuorten elämään vaikuttavissa ilmiöissä – kuten muuttoliikkeissä, elinkeinorakenteiden muutoksissa tai koulutuspoliittisissa linjauksissa – on kyse hyvinkin pitkän aikavälin kehityskuluista, joihin on liittynyt laaja-alaisia rakenteellisia, kulttuurisia ja poliittisia ulottuvuuksia.

Nuoret ja muuttuva maaseutu Pohjoismaissa – katsaus historiaan ja tutkimuksen painopisteisiin pyrkii osaltaan vastaamaan tähän historiallistavan ja kontekstualisoivan perustiedon tarpeeseen. Sen tavoitteena on tarjota tiivis katsaus maaseutunuoruuden muutokseen Pohjoismaissa 1900-luvun alkupuoliskolta lähtien. Samalla katsauksessa selvitetään, millaista tutkimusta maaseutunuoruudesta on neljässä mukana olevassa Pohjoismaassa tehty ja millaisia painopisteitä tutkimuksesta voidaan tunnistaa.

The Future of Nordic Youth in Rural Regions -tutkimushanketta koordinoi Jyväskylän yliopisto, ja siihen kuuluvat *Uumajan yliopisto* Ruotsista, *Oslo Metropolitan yliopisto* Norjasta sekä *The Rockwool Foundation* Tanskasta. Tutkimusyhteistyössä ovat mukana seuraavat kansalliset tutkimusprojektit: *Inequality in Youth – A Qualitative, Longitudinal Research Database* (tutkimusprofessori Ingunn Marie Eriksen ja tilastotutkija Patrik Lie Andersen, Oslo Metropolitan University), *A Future of Staying? A Qualitative Longitudinal Study of the Everyday Life of Marginalised Youth Living in Rural Areas in Denmark* (tutkimusprofessori Jeanette Østergaard, The Rockwool Foundation), *Youth in transitions – A qualitative longitudinal study on education and career trajectories among young people in rural Sweden* (professori Maria Rönnlund ja yliopistonlehtori Aina Tollefsen, Umeå University), *Maalaisnuoruuden sukupolvet, 1950–2020* (akatemiattutkija Kaisa Vehkalahti, Jyväskylän yliopisto) sekä *Nuoret ajassa – laadullinen seuranta tutkimus nuorista* (yliopistonlehtori Päivi Armila, Itä-Suomen yliopisto).²

Lämpimät kiitokset tutkijatohtori, FT Lauri Julkuselle, joka on tehnyt merkittävän työn kootessaan yhteen viime vuosikymmenten aikana Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa ilmestynyttä tutkimusta ja hahmotellessaan nuoriin ja maaseutualueisiin liittyvän tutkimuksen keskeisiä linjoja. Tehtävä ei ole ollut helppo kirjallisuuden kattaessa useita maita ja kielialueita, monia tieteenaloja sekä pitkän historiallisen ajanjakson. Lopputuloksena on kuitenkin raportti, joka tarjoaa tiiviin, teräväkatseisen ja tutkimuksellisesti oivaltavan tietopaketin maaseutualueiden nuoria koskevasta tutkimuksesta. Kiitokset pohjoismaiselle projektiryhmällemme Maria Rönnlund,

2 Ks. <https://www.funore.org>.

Aina Tollefsen, Ingunn Marie Eriksen, Patrik Lie Andersen ja Jeanette Østergaard osallistumisesta niin katsauksen suunnitteluun kuin myös sen kommentoinnista eri vaiheissa. Erityiskiitokset projektin kotimaiselle yhteistyöryhmälle, jossa maaseutuun ja nuoruuteen liittyviä kysymyksiä ovat pohtineet ja käsikirjoitusta kommentoineet Helena Ristaniemi, Ville Pöysä, Maria Vanha-Similä ja Päivi Armila.

Kiitämme *Tulevaisuuden haasteet Pohjolassa* -ohjelmaa lämpimästi tutkimusrahoituksen myöntämisestä ja ainutlaatuisen pohjoismaisen tutkimusyhteistyön tukemisesta. Kiitos Jyväskylän yliopiston kielipalveluille alun perin suomeksi laaditun käsikirjoituksen kääntämisestä englannin kielelle. Nuorisotutkimusseuraa kiitämme lämpimästi katsauksen hyväksymisestä julkaisuohjelmaan ja sen saattamisesta laajalle lukijakunnalle.

Oulussa 20.6.2023

Kaisa Vehkalahti

The Future of Nordic Youth in Rural Regions: A Cross-national Qualitative Longitudinal Study in four Nordic Countries -tutkimuskonsortion johtaja

Johdanto: keitä ovat maaseudun nuoret?

Lontoon skidit sanoo et niillon tylsää
Lontoon skidit sanoo et ei oo tekemistä
(I'm so bored)
Lontoon skidit sanoo et niillon tylsää
Lontoon skidit sanoo et ei oo tekemistä
Mutta tietääks ne millaista on Pihtiputaalla?

Pihtiputaalainen punkyhtye Ratsia lauloi vuonna 1979 ilmestyneessä kappaleessaan Lontoon skideistä, jotka eivät ymmärtänet etuoikeuttaan elää nuoruuttaan tapahtumien ja cooliuuden urbaanissa ytimessä. Toista oli syrjäisen Suomen syrjäisessä pikkukunnassa, kaksoisperiferiassa, josta käsin Lontoo sijaitti kuin toisella planeetalla. Yhtyeen keulakuvan ja solistin, tuolloin 19-vuotiaan Jyri Honkavaaran tekstissä ei kuitenkaan haikailla Lontooseen vaan ammennetaan sisältöä punkhenkiselle nuoruudelle paikallisen elinpiirin ankeudesta tiedostaen sen puutteet suhteessa aikakauden ideaalinuoruuteen. Pihtiputaan nuoret tiesivät elämästä jotain sellaista, josta nuorisokulttuurien keskuksissa ei ollut käsitystä. Tässä katsauksessa kuvataan ja tuodaan esiin harvaan asuttujen alueiden muutosta, joka on luonut reunaehdot Honkavaarankin sanoituksessaan kiteyttämälle kokemukselle. Katsaus keskittyy tietyille maantieteelliselle alueelle, johon kuuluvat Suomen ohella Ruotsi, Norja ja Tanska, siis Pohjoismaat Islantia lukuun ottamatta. Oletuksena on, että myös Pajalan, Snåsan, Farstrupin tai vaikkapa Färsearten skideillä on tietoa ja kokemuksia, jotka resonoivat Honkavaaran sanoituksen kanssa.

Punkyhtye ei edusta tyypillisimmillään sellaista nuoruutta, joka on tapana liittää mielikuvissa maaseutuun ja harvaan asuttuihin alueisiin. Tämä kertoo yhtä lailla nuorisokulttuurien urbaanuidesta kuin myös maaseutukuvan jähmettyneisyydestä. Maaseutu sanana katsoo taaksepäin, agraariin alkutuotantoon ja elämäntapaan, vaikka maanviljelyksen rooli elinkeinona on hiipunut jo ainakin vuosisadan verran. Maatalouselinkeinoilla oli toki pitkään hallitseva asema maaseudulla, mutta muutos viimeisen sadan vuoden aikana on ollut nopea ja raju. Mediakeskustelussa maaseudusta on tullut pinttynyt konstruktio, jonka tilasta ja tulevaisuudesta useimmilla on jonkinlainen näkemys. Myös maaseudun käsite kannattelee mukanaan kaksinaista idyllin ja

taantumuksen kuvastoa (esim. Haugen & Villa 2006b; Eriksson 2010a). Jos maaseutua tarkastellaan ihanteellisessa valossa, viimeaikainen muutos voi näyttäytyä tragediana, idyllin pilaantumisenä ja rappiona. Jos maaseutu taas nähdään menneisyyteen kuuluvana takapajulana, sen on ehkä syytäkin väistyä kehityksen ja edistyksen tieltä. Selvästi kyseessä on monin tavoin politisoitunut ja latautunut aihe, mikä käy hyvin ilmi juuri keskusteluissa maaseudun nuorten elämän mahdollisuuksista ja rajoista.

Tämä katsaus pyrkii monipuolistamaan käsitystä maaseudun nuorista ja nuoruudesta Pohjoismaissa kokoamalla yhteen aiempaa tietoa ja tutkimusta eri tieteenaloilta. Vaikka katsaukseen on koottu kirjallisuutta vain neljästä Pohjoismaasta³, tutkimuskäsitteet ja -keskustelut aiheen ympärillä ovat yllirajaisia. Pohjoismainen tutkimus on kehittynyt tasatahtia kansainvälisten keskusteluiden kanssa (ks. tutkimuskentän muotoutumisesta esim. Panelli 2002; Panelli, Punch & Robson 2007). Yhteiskuntatieteellisen nuorisotutkimuksen ohella syrjäseutujen lapset ja nuoret ovat kiinnostaneet 2000-luvulla kasvavassa määrin myös maantieteilijöitä (ks. Gough 2008). Vaikka alueellisesti keskitytään Pohjoismaihin, laajempi kansainvälinen keskustelu näkyy katsauksessa temaattisten painotusten kautta, joita ovat esimerkiksi sukupuolen ja maaseudun monitahoinen suhde, maaseudun nuorten elämänsäntään liittyvät siirtymät sekä kysymys alueellisista identiteeteistä ja kuulumisen kokemuksista.

Aiempaan tutkimukseen on suhtauduttu ilmiöpohjaisesti, rajaamalla huomio esimerkiksi menetelmien, teorioiden tai käytettyjen aineistojen sijaan siihen, mitä Suomen, Ruotsin, Tanskan ja Norjan maalaisnuorista ennestään tiedetään. Katsaus ei pyri aiheen laajuuden vuoksi systemaattisuuteen vaan on luonteeltaan ennemminkin kuvaileva ja hermeneuttinen⁴. Ajallisesti katsaus rajautuu viimeisen sadan vuoden aikaiseen kehitykseen. Vaikka maaseutu on luonnollisesti kokenut muutoksia läpi historian, edelliset sata vuotta ovat avainasemassa, kun tarkastellaan nykyajan maaseudun haasteita. Väestökato, palveluiden väheneminen, sukupuolten epäsuhta ja maatalouselinkeinojen jyrkkä lasku ovat kaikki ymmärrettävissä nimenomaan 1900-luvun alussa alkaneen kehityksen valossa.

3 Suomen rooli painottuu jossain määrin niin käytetyn kirjallisuuden kuin myös esimerkkien suhteen.

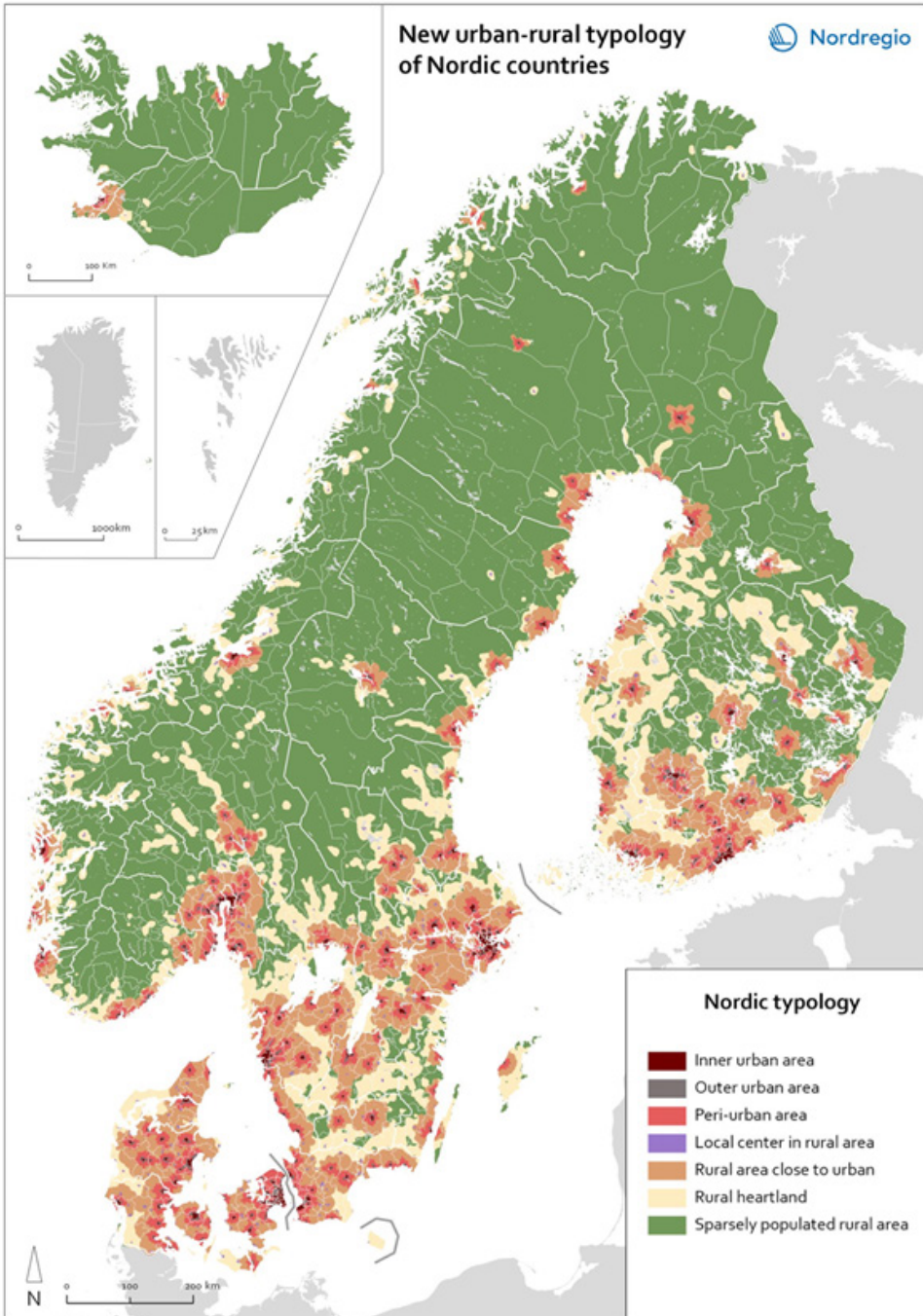
4 Tarkoitan tällä sitä, etten ole lukenut kirjallisuutta vain ennalta määriteltyjen kriteerien rajaamalta alueelta vaan antanut tutkimuksen kuluessa muotoutuvien tulkintojen vaikuttaa sisällytettäviin teemoihin ja kirjallisuuteen.

MONINAINEN MAASEUTU

Maaseudun (*bygd, landsbygd*) määritelmä ei ole yksiselitteinen vaan neuvottelun alainen sekä ajallisesti ja paikallisesti vaihteleva. Eksaktit määritelmät, joita tarvitaan esimerkiksi tilastoinnin käyttöön, lähtevät usein liikkeelle asukastiheydestä. Esimerkiksi OECD:n määritelmässä maaseutukunniksi lasketaan kunnat, joiden asukastiheys on alle 150 asukasta neliökilometriä kohden (ks. Tilastokeskus 2003). Tällaiset määritelmät tunnistavat kuitenkin huonosti maaseutualueiden eroja, ja niitä onkin pyritty täydentämään paikkatietoihin perustuvilla luokitteluilla. Esimerkiksi Suomen ympäristökeskuksen seitsenportaisessa alueluokittelussa maaseutu jaetaan tietyn kriteerein neljään kategoriaan: maaseudun paikalliskeskuksiin, kaupungin läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun (Helminen, Nurmio & Vesanen 2020). Samaa paikkatietopohjaista luokittelua on hyödyntänyt myös Pohjoismaiden aluekehityksen ja -suunnittelun tutkimuskeskus Nordregio (ks. Kartta 1). Kuten oheisesta kartasta voidaan havaita, maaseutualueet ovat moninaisia ulottuen harvaan asutusta pohjoisesta maakuntakeskusten lähiseutuihin ja paikalliskeskuksiin. Myöskään ongelmat eivät ole kaikkialla samanlaisia. Esimerkiksi Suomessa maaseudun haasteet, kuten väestön ikääntyminen, koskevat ennen kaikkea harvaan asuttua maaseutua, ja kaupunkien läheisellä maaseudulla menee sen sijaan monilla mittareilla hyvin (ks. Vihinen 2004, 428–433; Tuuva-Hongisto, Pöytä & Armila 2016, 22; Sireni ym. 2017; ks. myös Pettersson 2001).

Tässä katsauksessa maaseutuun suhtaudutaan tutkivalla otteella sitoutumatta tiettyyn määritelmään mutta tiedostaen latautuneet konnotaatiot, eksaktin määrittelyn vaikeudet ja maaseutualuiden moninaisuus. Maaseudun käsitteestä on silti haluttu pitää kiinni sen sijaan että se olisi korvattu esimerkiksi syrjäseudun tai periferian käsitteellä (vrt. esim. Tuuva-Hongisto 2018, 25). Maaseudun määrittely on aina myös diskursiivista vallankäyttöä. Useat tutkijat ovat huomauttaneet, että maaseutua tai alueellista perifeerisyyttä yleensä rakennetaan dikotomisesti suhteessa kaupunkiin ja usein myös kaupungille alisteisena (esim. Paasi 1995; Alasuutari 2011; Eriksson 2010a; Eriksson, Nielsen & Paulgaard 2015). Käsite on myös itsessään modernisaation muutoksen kuva: kasvavat kaupungit tarvitsivat itselleen agraarikulttuuriin ja alkutuotantoon kiinnittyvän vastapuolen. Maatalouselinkeinojen romahdus on puolestaan luonut maaseudulle uudenlaisia merkityksiä (ks. Svendsen 2004). Konstruktivistisesta näkökulmasta maaseutu voidaan hahmottaa fyysisesti rajatun alueen sijaan sosiaalisena prosessina, joka on pikemminkin toiminnan ja vuorovaikutuksen tulos kuin asumisen

Kartta 1. Pohjoismaat uuden paikkatietopohjaisen alueluokituksen mukaan. Lähde: Nordregio.

ja elämisen tilallis-materiaalinen lähtökohta (esim. Massey 1994). Tästä lähtökohdasta voikin olla mielekkäämpää lähestyä maalaisnuorten elämää mahdollisuusrakenteen (*opportunity structure*) kuin maantieteellisen asuinpaikan kautta (ks. Bæck 2016, 439).

POHJOISMAAT ALUEENA

Paikoin katsauksessa puhutaan maaseudun ohella myös syrjäseudusta tai harvaan asutuista alueista (*glesbygd*)⁵. Harva asutus onkin erityispiirre, joka yhdistää tämän katsauksen piiriin kuuluvia maita, jopa asutukseltaan tiheintä Tanskaa, suhteessa muuhun Eurooppaan (ks. Kartta 2). Suomi, Ruotsi ja Norja jakaantuvat tiheämmin asuttuun etelään ja hyvin harvaan asuttuun pohjoiseen. Pohjoisalueet kattavat yli puolet maiden pinta-alasta, mutta niissä asuu vain noin 10 % väestöstä (Balsvik & Drake 1994; Eriksson 2010b, 98; Pedersen & Moilanen 2019a, 33). Pohjoinen on ollut myös historiallisesti köyhempää ja maatilat pienempiä, kun taas kartanoasutus ja suurtilat ovat painottuneet etelään. Jako harvaan asuttuun pohjoiseen ja kaupunkimaiseen etelään näkyy myös symbolisella tasolla, kulttuurisissa kuvissa ja käsityksissä. Pohjoinen näyttäytyy monesti etelää traditionalisempänä, autenttisempänä ja usein myös primitiivisempänä (esim. Paulgaard 2002, 96–97). Vaikka Tanska on kooltaan muita Pohjoismaita pienempi, sielläkin on keskusteltu viime aikoina paljon alueellisista jakolinjoista, maaseudun kulttuurisista stereotyyppioista ja tiettyjen ongelmien keskittymisestä harvaan asutuille alueille, kuten Jyllannin pohjoisosiin (esim. Nørgaard 2011; Eriksson, Nielsen & Paulgaard 2015; Bloksgaard, Faber & Hansen 2015; Pedersen & Gram 2018, 623–624).

Harvan asutuksen ja ilmasto-olojen ohella Pohjoismaita yhdistää moni muukin asia. Maat ovat historiansa puolesta monin tavoin toisiinsa kietoutuneita. Ruotsi ja Tanska ovat vuosisataisia kuningaskuntia, Norja ja Suomi puolestaan nuoria ja vielä

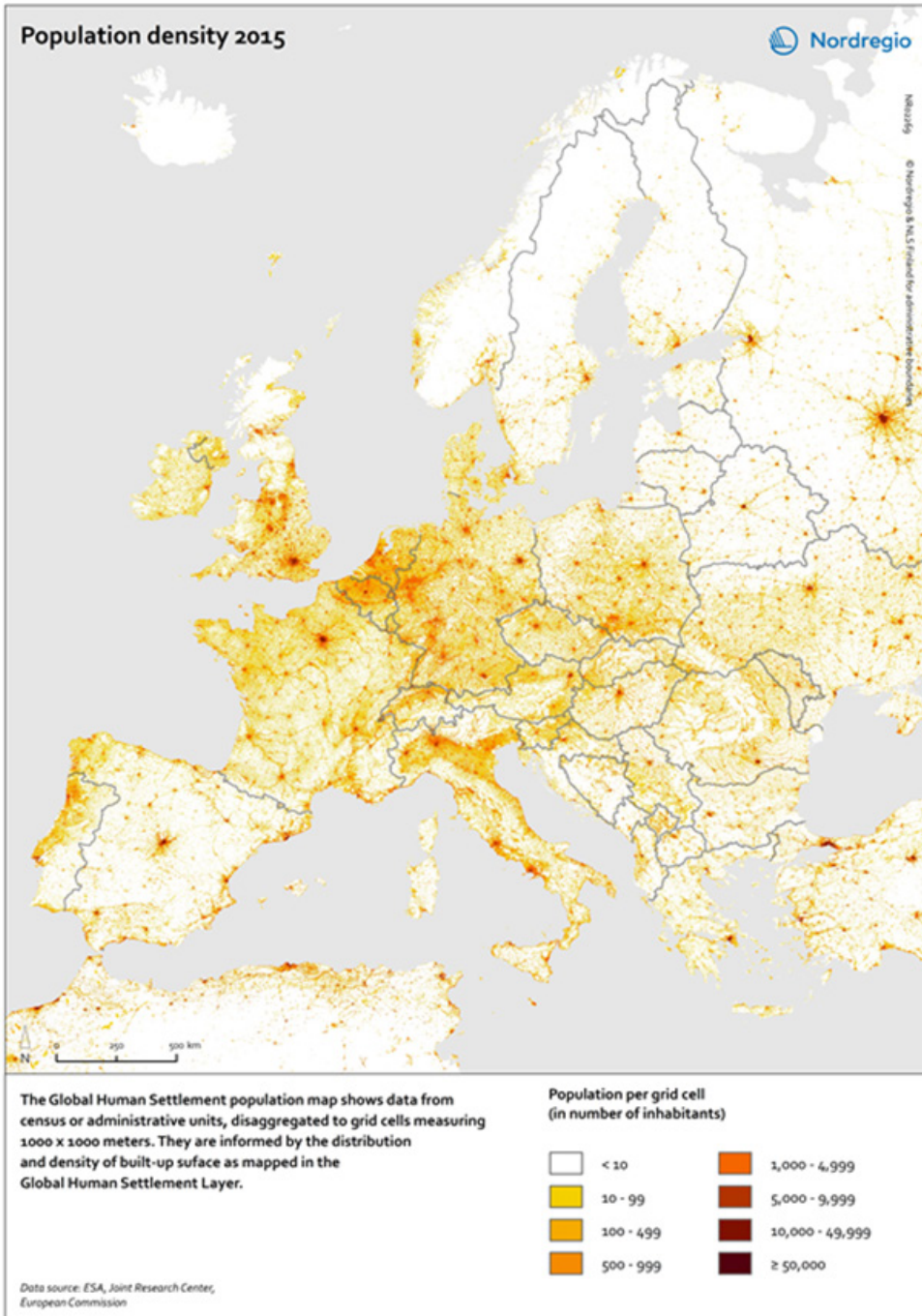
5 Maaseutuun liittyvässä käsitteistössä on luonnollisesti maa- ja kielikohtaisia eroja. Esimerkiksi suomen sanaa *maaseutu* vastaa parhaiten ruotsin kielen *landsbygd*, joka on konnotaatioltaan neutraali tai positiivinen. Sen sijaan ruotsin *glesbygd* on konnotaatioltaan negatiivisempi ja vastaa parhaiten suomen sanaa *harvaan asuttu alue* tai *syrjäseutu*. Ks. Frånberg 1996, 22. Erottelu vastaa jossain määrin englannin kielen sanoja *rural area* (harvaan asuttu alue, syrjäseutu) ja *countryside* (maaseutu). *Rural* on kuitenkin vakiintunut tutkimuksessa kattamaan niin syrjäseutu- kuin myös maaseutumaiset aspektit.

1900-luvun alussa köyhiä maita (Norja itsenäistyi 1905 ja Suomi 1917). Suomi kuului osaksi Ruotsin kuningaskuntaa noin 800 vuoden ajan vuoteen 1809 asti, minkä jälkeen siitä tuli Venäjän alainen suurruhtinaskunta itsenäistymiseensä saakka. Norja puolestaan oli keskiajalla oma kuningaskuntansa, jonka jälkeen se oli unionissa ensin Tanskan ja sitten vuosina 1812–1905 Ruotsin kanssa. Viides Pohjoismaa Islanti kuului itsehallintoalueena ja loppuvaiheessa unionivaltiona osaksi Tanskaa vuoteen 1944 asti. Maiden väliset suhteet niin kaupan, muuttoliikkeiden kuin myös kulttuurin osalta ovat olleet tiiviitä vuosisatojen ajan. Euroopan mittakaavassa maat teollistuivat ja kaupungistuivat suhteellisen myöhään, ja talonpojan hahmo sai maissa keskeisen symbolisen, ideologisen ja poliittisen merkityksen osana kansallisvaltioiden syntyä. Maaseudulla ja maalaiskuvastolla on ollut myöhemminkin tärkeä asema osana maiden kansallista identiteettiä. (Sörensen & Stråth 1997; Wiborg A. 2004, 419; Östman, Talvitie & Suodenjoki 2021, 403.) Lisäksi maita yhdistää saksalaisen kulttuuripiirin pitkäaikainen vaikutus, mikä näkyy muun muassa luterilaisen uskonnon ja kirkon valta-asemana.

Nykyisin Pohjoismaat tunnetaan ennen kaikkea niin sanotusta pohjoismaisesta mallista tai pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta, jossa markkinatalous yhdistyy kattavaan julkiseen sosiaaliturvaan sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ideaaliin. Pohjoismaisen mallin juuret ovat 1900-luvun puolivälin yhteiskunnallisissa uudistuksissa, ja etenkin toisen maailmansodan jälkeistä aikaa pidetään mallin rakentamisen kultakautena (ks. esim. Hilson 2008). Mielikuvat Pohjoismaista tai Skandinaviasta⁶ ovat maiden ulkopuolella nykyisin lähes poikkeuksetta positiivisia, jopa siinä määrin, että se on antanut aiheita hämmästelylle ja parodioille (ks. Booth 2014). Mailla on maine varakkaina, vakaina, taloudellisesti toimeliaina, elämänlaadultaan korkeina ja tasa-arvoisina valtioina (ks. esim. Østergård 1997). Pohjoismaita pidetään usein myös hyvin lapsi- ja nuori-orientoituneina maina, jotka kantavat huolta myös nuorimpien kansalaistensa hyvinvoinnista ja oikeuksista (esim. Brembeck, Johansson & Kampmann 2004, 11–17). Toisaalta ei tarvitse mennä kovin kauas historiaan, kun näilläkin leveysasteilla ihmisiä kuoli maaseudulla nälkään, lapsityö oli käytäntö ja lapsiköyhyyttä oli tapana hoitaa julkisilla huutokaupoilla, joissa lapsi annettiin elätettäväksi ja työvoimaksi parhaan tarjouksen antaneelle (esim. Engberg 2004). Maaseudun nuorten historiallinen

6 Skandinavialla viitataan yleensä Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan, Pohjoismaat pitävät sisällään näiden ohella Suomen ja Islannin. Vaikka Skandinaviasta puhutaan usein maantieteellisessä merkityksessä, käsite pitää sisällään myös ajatuksen tietystä poliittis-historiallisesta kulttuurialueesta. Ks. Østergård 1997.

Kartta 2. Asukastiheys Euroopassa vuonna 2015. Lähde: Nordregio.

tarkastelu tarjoaa uusia kurkistuskulmia myös pohjoismaiseen hyvinvointivaltioon ja sen historiaan.

Suomi, Ruotsi, Tanska ja Norja ovat monilla mittareilla melko samankaltaisia maita (ks. ajantasaista tietoa Grunfelder ym. (toim.) 2020). Silti on aiheellista kysyä, yhdistääkö niiden maaseutualueiden nuoria mikään? Yhteistä on toki tietty mahdollisuuksien maantiede (ks. Paulgaard 2019), johon kuuluvat esimerkiksi pitkät välimatkat sekä paine muuttaa pois aikuistumisen kynnyksellä, mutta myöskään nuorten eroavaisuuksia, ovat ne sitten alueellisia, sosiaalisia, kielellisiä tai etnisiä, ei voida jättää huomiotta. Esimerkiksi varallisuuserot ovat olleet historiassa ja ovat edelleen hyvin keskeisesti rakentamassa maaseudun nuorten erilaisia elämänpolkuja. Osalle nimenomaan puutteen ja köyhyyden kokemukset ovat olleet maalaisnuoruuden ydintä (ks. esim. Virkkunen 2010). Toisaalta esimerkiksi Saamenmaan (Sápmi) nuorille elämä harvaan asutulla alueella on merkinnyt eri asioita kuin maatalousvaltaisten rintamaiden talonpoikaisnuorille. Lisäksi Pohjoismaihin kuuluu alueita, jotka eivät ole vain harvaan asuttuja vaan myös maantieteellisesti (osin myös kulttuurisesti) erillisiä, kuten itsehallintoalueet Ahvenanmaa (Åland), Färsaaret (Føroyar) ja Grönlanti (Kalaallit Nunaat). Monet harvaan asutuista seuduista sijoittuvat raja-alueille, mikä on luonut omanlaiset puitteet maalaisnuoruudelle, oli kyse sitten Tornionjokilaaksosta, Karjalasta tai Tanskan ja Saksan välisestä raja-alueesta (esim. Waara 1998; Jukarainen 2003; Yndigegn 2003). Vaikka tässä katsauksessa puhutaan maaseudun nuorista yksikkömuodossa, käytännössä kyse on erityyppisistä positionaalisesti rakentuvista nuoruuksista.

MAASEUDUN NUORET TUTKIMUSKOHTENA

Viime vuosina nuorisotutkimuksen sisällä on esitetty kritiikkiä tutkimusotteen kaupunkikeskeisyyttä kohtaan. Kritiikin mukaan kaupunkilaisnuoruudesta on tehty normi ja oletamus, jolloin maaseutunuoruus on näyttäytynyt eräänlaisena nuoruuden periferiana. Samansuuntainen kaupunkikeskeisyys on leimannut kritiikin mukaan myös koulutuksen tutkimusta. (Hargreaves, Kvalsund & Galton 2009; Farrugia 2014; Beach & Öhrn 2019; Farrugia & Ravn 2022.) Voidaan ajatella, että samanlainen maaseutusokeus on näkyvissä myös modernin nuoruuden historiassa, jonka ydinaihepiireihin ovat kuuluneet kaupunkikeskeisesti määritellyt nuoriso-ongelmat ja nuorisokulttuurit (ks. esim. Aapola & Kaarninen 2003). Modernisaatioteorioissa maaseutu edusti pitkään pysähtynyttä ja traditionaalista kulttuuria, jonka oli tarkoituskin väistyä dynaamisten

ja teollistuvien yhteiskuntien tieltä (ks. esim. Haapala & Lloyd 2018, 10). Vaikka kaupungistuminen on ollut selvä kehityskulku 1900-luvulla, viime vuosikymmeninä ajatus edistyksestä siirtymänä agraarista kaupunkimaiseen ja teolliseen on joutunut uuteen valoon, ei yksistään siksi, että ainakin Pohjoismaissa teollisten yhteiskuntien aika näyttäisi jääneen melko lyhyeksi.

Huolimatta nuorisotutkimuksen kaupunkikeskeisyydestä tai metodologisesta urbanismista (ks. Tedre & Pöllänen 2016), kokonaan maaseudun nuoria ei ole tutkimuksessa unohdettu. Kaupungistumisen vaikutuksia maaseutualueisiin ryhdyttiin pohtimaan jo varhain, ja tätä kautta kiinnostuttiin muun muassa maaseudun kyläkouluista sekä maalaisnuorten koulumenestyksestä ja tulevaisuudenviisioista (ks. Solstad 1978; Råberg 1979; Mäntykorpi 1986). Nämä teemat ovat olleet tutkimuksen keskiössä myöhemminkin. 1990-luvun laman ja sen jälkeisen nuorisotyöttömyys- ja syrjäytymiskeskustelun myötä tasa-arvon kysymykset tulivat valokiilaan, mistä myös alueelliset näkökulmat saivat osansa. Lisäksi Suomen ja Ruotsin liittyminen EU:n jäseniksi vuonna 1995 nosti näissä maissa alueisiin liittyvät kysymykset politiikan paraatipaikalle. Samana vuonna käynnistyi eurooppalainen tutkimushanke (RYPE), joka tarkasteli vertaillen Suomen, Ruotsin, Saksan, Italian ja Viron maalaisnuorten elämää, asenteita ja osallisuutta (ks. Helve (toim.) 2000). 2000-luvun alussa käynnistyi uusi EU-tason hanke (PAYPIRD), jossa tutkittiin muun muassa poliittisten toimien vaikutusta maaseudun nuorten syrjäytymiseen (ks. Jentsch & Shucksmith 2004). Kolmannen merkittävän vertailevan tutkimuksen fokuksessa ovat olleet Barentsinmeren alueen eli Ruotsin, Suomen ja Norjan pohjoisosien sekä luoteisen Venäjän nuoret (ks. Soininen 2002; Waara 2002; Kiilakoski 2016). Lisäksi pohjoismaisten nuorisotutkijoiden ja Pohjoismaiden ministerineuvoston yhteistyönä ilmestyi 2000-luvun alussa laaja selvitys syrjä- ja maaseutujen nuorista ja heihin kohdistuneesta tutkimuksesta (ks. Helve (toim.) 2003). 1990- ja 2000-lukujen vaihteen osalta voidaan puhua jopa jonkinlaisesta maaseudun nuorten tutkimisen hetkittäisestä buumista, joka poiki paitsi laajoja kansainvälisiä tutkimushankkeita myös yksittäisiä kansallisen tason tutkimuksia (esim. Waara 1996; Soininen 1998).⁷

Katsaus jakaantuu neljään temaattiseen lukuun, jotka ovat myös löyhästi kronologisia. Ensimmäisessä luvussa ”Nuoruus agraarikulttuurissa” tarkastellaan nuorten ihmisten elämänkulkua maatalousyhteiskunnissa, jollaisia Pohjoismaatkin pitkälti olivat vielä 1900-luvun alussa. Temaattisiksi painopisteiksi nousevat etenkin työnteon merkitys

7 Tämän katsauksen taustahankkeesta ks. esipuhe.

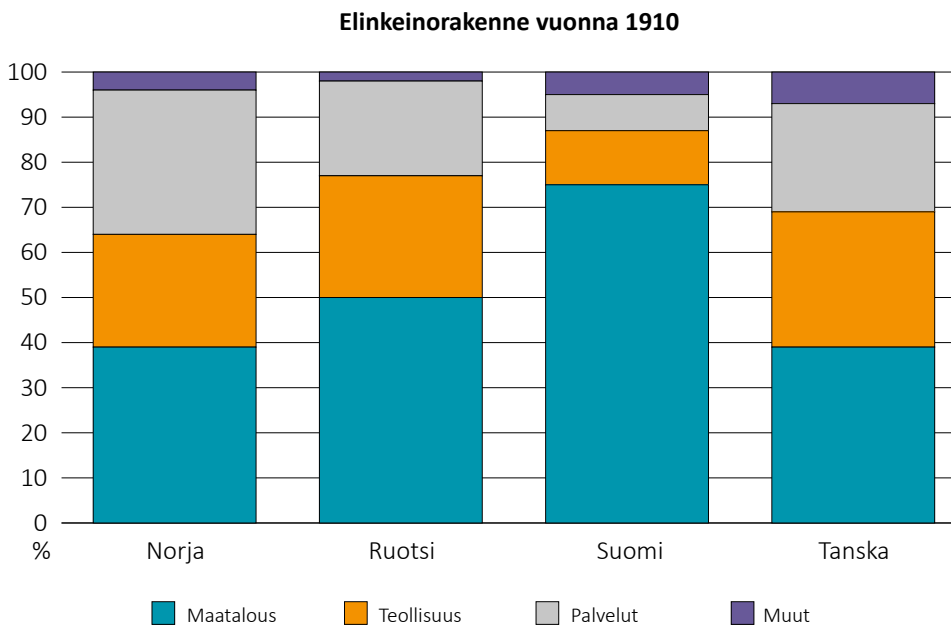

nuorten elämässä sekä laajentuva koulutus maalaisnuoruuden muovaajana. Toinen luku “Kaupungin kutsu” lähtee liikkeelle toisen maailmansodan jälkeisestä ajasta, jolloin muutto kaupunkiin kiihtyi. Vaikkei maaseudun väestökato ole yksiselitteinen kehityskulku, jäämisen ja lähtemisen kysymykset ovat olleet maaseudun nuorista tehdyn tutkimuksen keskiössä pitkään. Kolmas luku “Maaseudun nuoret hyvinvointivaltiossa” tarkastelee toisen maailmansodan jälkeisiä hyvinvointivaltiouudistuksia, kuten peruskoulun syntyä, maaseudun nuorten näkökulmasta. Alueellisen tasa-arvon kysymykset nostivat maalaisnuoret uudella tavalla esiin 1960- ja 1970-luvuilla, mikä näkyi myös vuosisadan lopun syrjäytymiskeskusteluissa. Viimeisessä luvussa “Elämäntavat ja identiteetit muutoksessa” tullaan lähelle nykyaikaa ja lähestytään maaseudun nuoria yhä globalisoituneemmassa maailmassa. Kaupungin ja maaseudun dikotomia ei ole menettänyt otettaan vaan saa nykykulttuurissa uudenlaisia merkityksiä. Toisaalta esimerkiksi digitalisaatio on hälventänyt paikan roolia ja tarjonnut mahdollisuuksia monipaikkaiselle maalaisnuoruudelle.

Nuoruus agraarikulttuurissa

Nykyisin alkutuotanto muodostaa enää murto-osan Pohjoismaiden elinkeinosta, mutta vielä vuosisadan alussa tilanne oli toinen: niin Suomessa, Ruotsissa, Norjassa kuin Tanskassa suuri osa väestöstä sai elantonsa maasta, metsistä ja merestä. Osuudet vaihtelivat Tanskan noin 40 %:sta Suomen yli 70 %:iin (ks. Kuvio 1). Kun tarkastellaan perinteistä agraarikulttuuria, talollisuus eli maanomistukseen pohjaava elinkeino ja elämäntapa näyttävät usein hallitsevana. Agraariyhteisöt olivat kuitenkin huomattavan heterogeenisiä, ja nuoren elämäntapa riippui paljon siitä, mihin sukupuoleen ja sosiaaliseen ryhmään hän sattui syntymään. Esimerkiksi Suomessa yli puolet maaseudun nuorista oli 1900-luvun alussa (ennen maareformeja) tilattoman väestön, siis vuokratilajelijöiden ja maatyöläisten lapsia (Markkola 2003, 129–130). Lisäksi maaseudulla asui myös muita kuin suoraan maasta elantonsa saavia: aatelistoa, käsityöläisiä, teollisuustyöläisiä sekä virkamiehiä kuten pappeja ja opettajia, joiden määrä vaihteli alueittain. Nuoruus agraarikulttuurissa saattoikin merkitä nuoren taustasta riippuen hyvin monenlaisia asioita.

Kuvio 1. Lähde: Pöntinen 1983, 46.

TYÖNTEKO JA KASVATUS

Agraarikulttuurissa eläneitä lapsia ja nuoria on tarkasteltu aiemmassa tutkimuksessa ennen kaikkea työnteon ja työteliääseen elämäntapaan kasvamisen näkökulmasta (esim. Korkiakangas 1996; Coninck-Smith 1997; Sjöberg 2004; Engberg 2011; Olsson 2011; Markkola 2018). Tutkimuksessa on tuotu esiin, kuinka lapset sosiaalistettiin kotona jo varhain tottelevaisuuden ja työteliäisyyden kaltaisiin ideaaleihin, joiden pohjalle heidän toivottiin ajan tullen kasvattavan myös jälkipolvensa. Koti merkitsi 1900-luvun alkupuolelle saakka nykyistä ydinperhettä laajempaa talous- ja kasvatusyksikköä, kotitaloutta, johon kuului vanhempien ja lasten ohella palvelusväkeä, isovanhempia ja joskus myös muita sukulaisia (esim. Egerbladh 1989). Luterilaisen kolmisäätyopin mukaan valta kotitaloudessa kuului isännälle, jonka määräyksiin lasten ja nuorten oli mukauduttava (ks. esim. Brembeck 1986; Lilieqvist 1991, 123–165; Karonen 2002, 14–17; Tuomaala 2005). Sosialisatio tapahtui arkielämään limittyneenä, osin uskonnollisen tapakulttuurin kautta, mutta ennen kaikkea työnteon lomassa. Maaseudun traditionaalista kasvatusta voi nimittää hiljaisen tiedon välittämiseksi (esim. Aukia 2010), sillä tiettyyn elämäntapaan kasvettiin osallistumalla ja tekemällä, käytännön ja rutiinien kautta.

Työtä ryhdyttiin tekemään heti, kun se oli vain fyysisesti mahdollista, yleensä jo alle 10-vuotiaana (Lilieqvist 1991, 102–122). Ensin lapset tekivät pienempiä aputoita, kuten hoitivat pienempiä sisarusia, kantoivat vettä ja polttopuita sekä marjastivat. Iän karttuessa siirryttiin yhä vaativampiin ja raskaampiin töihin, kuten paimentamiseen, karjan ruokintaan ja tyttöjen kohdalla lypsämiseen. Tutkimuksessa on korostettu esimerkiksi Ruotsin osalta tiettyjen nuorten tekemien aputoiden kuten paimentamisen merkitystä paitsi nuorten arkielämän kannalta myös osana perheiden taloutta (ks. Sjöberg 1997). Vaikka tietyt työt kuuluivat kaikissa Pohjoismaissa lapsille ja nuorille, myös alueellista vaihtelua oli: esimerkiksi Pohjois-Norjan kalastajayhteisöissä korostuivat luonnollisesti kalastukseen liittyvät aputehtävät (ks. Edvardsen 2011). Rippikouluikäisten eli noin 15-vuotiaiden odotettiin osallistuvan jo samoihin töihin aikuisten kanssa. Etenkin köyhemmillä perheillä lasten ja nuorten työnteolla oli sosialisointi ohella tärkeä taloudellinen merkitys, mikä näkyi myöhemmin konflikteina, kun maalaislapset haluttiin koulujärjestelmän piiriin. (Szabó 1971; Schrumpf 1997; Sjöberg 1997; Aukia 2010, 131–188; Virkkunen 2010, 170–172.)

Työn ohella aiemmassa tutkimuksessa on kiinnitetty paljon huomiota agraariin sukupuolijärjestelmään ja sukupuoleen maaseudun ihmisten elämän jäsentäjänä (esim.

Thorsen 1993; Niskanen (toim.) 1998; Löfström 1999; Östman 2000). Sukupuolten välistä eroa ja hierarkiaa ylläpidettiin agraarikulttuurissa nimenomaan työnjaon kautta. Kasvaminen työntekoon sai sukupuolisosialisaation merkityksen, kun lasten työt alkoivat 12–14-vuotiaina erottautua tyttöjen ja poikien töihin. Työnjaon on todettu antaneen jopa antaneen sisällön sille, mitä tarkoitti elää agraariyhteisössä tyttönä, poikana, miehenä ja naisena (ks. Östman 2000; Engberg 2011, 335–336; Markkola 2018, 167–168). Vaikka työnteko oli sukupuolittuneiden normien jakamaa, käytännössä normeista pystyttiin myös tarpeen tullen joustamaan, varsinkin kun oli kyse miesten töihin ryhtyvistä naisista (Markkola 2003, 131–135). Sukupuolittunut työ on ollut keskiössä myös maaseudun kuvallisessa esittämisessä, oli kyse sitten kuvataiteesta tai mainonnasta (ks. Vallius 2014). Vaikka tutkimuksessa on korostettu agraarikulttuurin sukupuolittunutta työnjakoa, sukupuoli ei rakentunut vain mies-nais-dikotomian vaan myös sukupolvisuhteiden kautta. Esimerkiksi mieheksi tuleminen merkitsi paitsi naisten töistä erottautumista myös poikaikään kuuluvien asioiden hylkäämistä, kypsymistä (esim. Johansson 1989). Lisäksi on huomautettu, että maaseudun esimoderni sukupuolikäsitys saattoi erota huomattavasti 1800-luvulla syntyneestä, keskiluokkaisesta tavasta hahmottaa sukupuoli binäärisenä järjestelmänä (esim. Löfström 1999; Männistö-Funk 2019).

Maalaislapsuus ja -nuoruus olivat pitkälti työntöön leimaamaa aikaa, jopa siinä määrin, että myöhemmin on pohdittu, oliko maaseudulla nuoruutta ollenkaan varhaislapsuudesta ja aikuisuudesta erillisenä ikäkautena. Toisaalta työ oli pitkään myös lainsäädännöllinen velvollisuus: esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa vallitsi niin kutsuttu palveluspakko 1800-luvun loppupuolelle asti. Lasten ja nuorten työntekoa pidettiin itsestäänselvyytenä, eikä sitä ryhdytty rajaamaan lailla kaupunkien teollisuustyön tavoin. Työnteko miellettiin enemmän osaksi kotitalouden hoitoa ja sosialisaatiota. (Coninck-Smith 1997; Sjöberg 2004; Engberg 2011, 331–332; Olsson 2011; Markkola 2018.) On esitetty, että lapsityön tarve alkoi vähentyä merkittävästi vasta maaseudun koneistumisen myötä, mikä tapahtui laajamittaisesti 1900-luvun puolivälin tienoilla. Senkin jälkeen työntöön arvo jäi elämään mentaalisenä rakenteena maaseudun kasvatuskulttuurissa. (Perlinge 1995; Sjöberg 1997; Vehkalahti 2014; Laurén & Malinen 2021.) Kuvaavaa on, että ennen kattavaa sosiaalilainsäädäntöä työnteko oli maaseudulla myös ensisijainen köyhäinhuollon muoto. Räikein maalaislapsia ja -nuoria koskettanut esimerkki tästä on kaikkialla Pohjoismaissa tunnettu huutolaiskäytäntö, jonka mukaisesti varattomien perheiden lapsia ja orpolapsia (pääasiassa 10–15-vuotiaita) huutokaupattiin työvoimaksi ja elätettäväksi parhaan tarjouksen esittäneeseen taloon. Vaikka käytäntöä kritisoitiin jo varhain, pai-

koitellen sitä jatkettiin vielä 1900-luvullakin. Esimerkiksi Suomessa huutolaiskäytäntö lopetettiin vuonna 1923 voimaan tulleen köyhäinhoitolain myötä, mutta epävirallisesti sitä jatkettiin vielä 1930-luvullakin. (Rahikainen 2002; Engberg 2011, 337–339.)

AIKUISTUMINEN

Sukupuolen ohella perheen varallisuus vaikutti paljon siihen, millainen tulevaisuus nuorella oli edessään. Etenkin köyhemmissä, omaa tilaa omistamattomissa maalaisperheissä nuoret lähtivät jo varhain töihin kodin ulkopuolelle. Yleensä vain varakkaisissa talollisperheissä kotona riitti elantoa kaikille lapsille. Useimpien kohdalla toimeentulon hankkimiseksi oli lähdettävä joko palkolliseksi tai 1800-luvun lopulta lähtien töihin kaupunkiin. Toisaalta monille palkollisaika oli ainoa tapa oppia maataloustöitä, jos vanhemmat kuuluivat esimerkiksi maatyöväkeen (esim. Markkola 2018, 165–167). Yleensä maalaisnuoret ryhtyivät palkollisiksi, piiksi ja rengeiksi, noin 15 vuoden iässä eli konfirmaation jälkeen, joskus jo aiemminkin. Ikään vaikuttivat niin nuoren sosiaalinen tausta, asuinpaikka kuin myös paikka sisarusarjassa. Palkollisaika saattoi kestää jopa 30-vuotiaaksi asti, minkä jälkeen yleensä avioiduttiin ja, jos mahdollista, asettauduttiin omaan taloon. Palkollisvaihe oli niin leimallinen osa nuorten elämää, että se on tutkimuksessa mielletty jopa maalaisnuoruutta rakentaneeksi instituutioksi. (Dribe 2000; Markkola 2003; Rahikainen 2003; Engberg 2011.) Palkollisten osuus maalaisväestöstä vaihteli paljon alueellisesti. Esimerkiksi Tanskan viljavilla alueilla jopa noin viidennes väestöstä kuului palkollisiin 1800-luvulla, mutta itäisessä Suomessa luku oli huomattavasti pienempi (Morning 2003, 80–83).

Luterilaiseen kulttuuriin kuuluneissa Pohjoismaissa konfirmaatiolla oli keskeinen rooli lapsuuden ja nuoruuden välisenä rajapyykkinä, jonka jälkeen vastuut ja oikeudet paikallisyhteisössä lisääntyivät (esim. Morning 2003, 80–81). Ajanjakso konfirmaatiosta, joka oli avioitumisen edellytys, varsinaiseen avioliittoon oli yleensä agraarikulttuurissa melko pitkä. Tuona aikana nuorilla oli mahdollisuuksia vapaampaan, myös romanttiseen keskinäiseen seurusteluun. Toisia nuoria tavattiin kirkossa, yhteisissä peltotöissä ja vuoden kiertoan liittyvissä yhteisöllisissä juhlissa. (Leeuwen & Maas 2002; Markkola 2003, 150–151; Waris 2003, 113–116.) Kaikkialla Pohjoismaissa tunnettiin myös niin sanottu yöstelyperinne, joka tarkoitti poikien öisiä vierailuja tyttöjen nukkumatiloina kesäisin toimineisiin aittoihin (ks. esim. Leeuwen & Maas 2002, 104–107; Markkola 2003, 149). Yöstely tarjosi mahdollisuuden yksityiselle kanssakäymiselle kulttuurissa, jossa

asuttiin ahtaasti eikä yksityisiä tiloja ollut käytännössä ollenkaan (esim. Pohjola-Vilkuna 1995, 75–81, 102–103). Esiaviollinen seksuaalisuus oli periaatteessa kiellettyä, mutta sitä katsottiin pitkään sormien lävitse (esim. Waris 2003, 118), eivätkä esimerkiksi aviottomat lapset olleet tavattomuuksia. Puolisoehdokkaat löytyivät yleensä samasta sosiaalisesta ryhmästä; käytännössä piit avioituivat renkien kanssa ja talonpojat talontytärten kanssa, joskin myös poikkeuksia tapahtui (esim. Markkola 2003, 152–153). Joskus on otaksuttu, että modernisaatio syrjäytti homogamiset eli puolisoitten sosiaaliseen samankaltaisuuteen pohjautuvat avioliitot maaseudulla, mutta Pohjois-Ruotsista kerätty aineisto osoittaa, että oman viiteryhmän mukainen avioituminen jopa voimistui 1900-luvun alussa (ks. Leeuwen & Maas 2002).

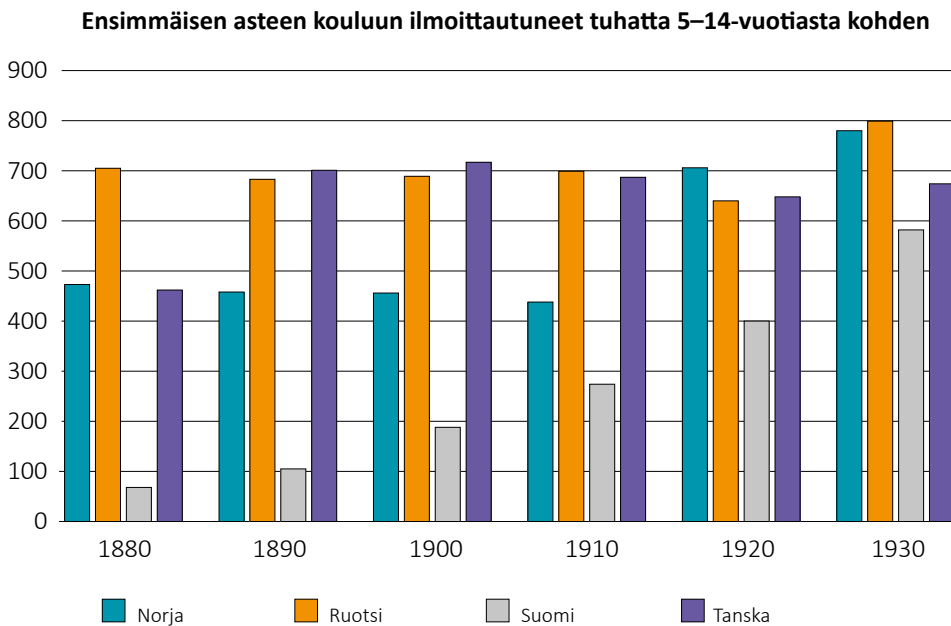
Usein ajatellaan, että menneisyyden nuoret avioituivat jo varhaisessa iässä. Pohjoismaiden maalaisnuorten osalta tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Pitkä palkollisaika oli yksi syy sille, että keskimääräinen avioitumisikä kohosi lähelle 30 ikävuotta (esim. Jacobsson 2000). Esimerkiksi 1900-luvun alun Ruotsin maaseudulla miesten keskimääräinen avioitumisikä oli 28 ja naisten 26. Myös aviottomaksi jääminen oli suhteellisen yleistä. Avioitumisikään vaikutti muun muassa sosiaalinen tausta siten, että maaton väestö avioitui talollisia vanhempina. (Lundh 2013; Egerbladh 1989, 246; Morning 2003, 85–87.) Pohjoismaat noudattelivat pääosin niin kutsuttua läntistä perhemallia, jossa nuori pari perusti avioituessaan oman talouden. Itäisessä Suomessa oli myös itäisen perhemallin mukaisia suurperheitä ja avioitumisikä oli myös alhaisempi kuin lännessä (esim. Waris 2003, 110–111). Jos aviopari onnistui hankkimaan oman tilan, avioituminen merkitsi myös taloudellista itsenäistymistä, niin lapsuudenkodista kuin palkollispaikasta. Tosin naiset olivat 1900-luvun alun lainsäädäntöön saakka edusmiehisyyden alaisia ja siten sekä taloudellisesti että juridisesti aviopuolisostaan riippuvaisia (ks. esim. Markkola 1986).

KOULUTUS JA SIVISTYS

Ehkä suurin maalaislasten ja -nuorten elämään 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa vaikuttanut muutos oli kansanopetuksen (*kansakoulu*, *folkeskole*, *folkskolan*) laajentuminen ja institutionalisoituminen, joka on ollut paljon esillä myös aiemmassa tutkimuksessa. Pohjoismaat olivat kansainvälisesti edelläkävijöitä oppivelvollisuuskoulun rakentamisessa. Ensimmäinen säädös maaseudun lasten oppivelvollisuudesta annettiin Norjassa jo vuonna 1739. 1800-luvun kuluessa kansanopetusta kehitettiin ja oppivelvollisuutta

laajennettiin kaikissa Pohjoismaissa. Viimeisimpänä kattava oppivelvollisuus säädettiin Suomessa vuonna 1921 (ks. Tuomaala 2004, 66–75; Ahonen 2021, 15–24). Oppivelvollisuus ja kansakoululaitos toivat maaseudulle pysyvät koulurakennukset sekä ajatuksen kaikille kuuluvasta oppisivistyksestä. Samalla koulutus siirtyi vähittäin kirkolta valtion vastuulle. Ennen kansakoululaitoksen institutionalisoitumista maaseudun koulut olivat olleet pääasiassa väliaikaisia lukemiseen, kirjoittamiseen ja kristinoppiin keskittyviä kiertokouluja. Siirtymä kiertokouluista kansakouluihin oli kuitenkin eriaikaista eri seuduilla, ja kiertokoulut jatkoivat toimintaansa paikoin 1900-luvun puoliväliin saakka. (Richardson 1999, 43–58; Stugu 2001, 114–115; Wiborg S. 2004; Buchardt, Markkola & Valtonen 2013; Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 16; Larsen 2017; Lahtinen 2018; Solstad & Andrews 2020.) Oppivelvollisuuden pohjaavaa kansanopetusta kehitettiin maaseudun oloja silmällä pitäen, ja koulunkäynnin lisäys tuli nimenomaan maalaislapsista. Esimerkiksi Suomessa vuonna 1910, siis ennen oppivelvollisuutta, lähes jokainen kaupunkilaislapsi kävi koulua mutta maaseudun lapsista vain alle puolet (ks. Huuhka 1955, 39). Kansanopetus levisi Suomessa selvästi muita Pohjoismaita hitaammin (ks. Kuvio 2). Syninä tähän olivat myöhäinen oppivelvollisuuden säätäminen sekä muita maita hitaampi kaupungistuminen.

Kuvio 2. Lähde: Lindert 2004, 91–93.

Oppivelvollisuudesta huolimatta kaikki lapset eivät käyneet kansakoulua, vaan perustiedot oli mahdollista hankkia esimerkiksi kotiopetuksena, johon etenkin säätyläistö turvautui (ks. esim. Ahonen 2021, 15–24). Käytännössä eri taustoista tuleville lapsille oli omat oppipolkinsa (ks. esim. Buchardt, Markkola & Valtonen 2013; Sandin 2018). Esimerkiksi Tanskassa, jossa oppivelvollisuuskoulun katsotaan alkaneen vuoden 1814 uudistuksista, oli tosiasiaa viisi eri koululakia, joista yksi sääteli maaseudun kouluja. Maalaiskouluissa oli esimerkiksi vähemmän oppitunteja ja suppeampi opetussisältö kuin kaupungeissa. (Coninck-Smith 1997, 149–151; Larsen 2017; Jacobsen 2018, 96–99.) Varhaisista pyrkimyksistä huolimatta kaikille yhteinen peruskoulu toteutui kaikissa Pohjoismaissa vasta toisen maailmansodan jälkeisten uudistusten myötä. Periaatteessa kansakoulusta oli mahdollista edetä ylemmille kouluasteille, mutta käytännössä tämä oli vielä 1900-luvun alkupuolella harvinaista. Toisen asteen kouluja, oppikouluja tai ammattikouluja, oli maaseudulla hyvin harvassa (ks. Michelsen & Stenström (toim.) 2018). Esimerkiksi Suomen maaseudulla oli vielä 1930-luvulla yleisempää siirtyä kansakoulusta suoraan työelämään kuin jatkaa kouluttautumista (Rahikainen 2003, 166; Huhtala & Tähtinen 2014). Kaikissa Pohjoismaissa vallinnut niin kutsuttu erilliskoulutai rinnakkaiskoulujärjestelmä asetti maaseudun lapset ja nuoret eriarvoiseen asemaan suhteessa kaupunkiväestöön. Sukupuolella ei ollut sen sijaan maaseudun kouluissa niin keskeistä merkitystä kuin kaupunkien oppikouluissa, jotka jakaantuivat 1960- ja 1970-lukujen koulu-uudistuksiin asti tyttö-, poika- ja yhteiskouluihin. Esimerkiksi Suomessa tytöt ja pojat kävivät maaseudulla yhtä lailla kansakoulua, ja opetus oli yleensä järjestetty yhteisopetuksena (ks. esim. Hakaste 1992).

Aiemmassa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota kansanopetuksen ohella muihinkin sivistysliikkeisiin, jotka olivat kiinnostuneita maalaislasten ja -nuorten henkisestä kehityksestä. Esimerkiksi tanskalaisen filosofin N. F. S. Grundtvigin (1783–1872) ajatuksiin pohjautuva kansanopistoliike levisi kaikkialle Pohjoismaihin, Suomen itäistä kolkkaa myöten (ks. Tuominen 1999), ja vaikutti suuresti maaseudun yhdistyselämään. Grundtvigin mukaan kaikkien ihmisten, myös maaseudun vähävaraisten tuli saada mahdollisuus itsensä kehittämiseen ja sivistämiseen. Kansanopistot loivat vaihtohtoisen koulutusreitit vain harvojen ulottuvilla olevien oppikoulujen ja yliopistojen rinnalle. (Niemelä 2011, 68–168; Korsgaard 2015; Bunge 2018.) Suomessa grundtvigiläisyys innoitti kansanopistojen perustamisen ohella nuorisoseuraliikettä, joka levisi 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa koko maahan. Nuorisoseurat tarjosivat maaseudun nuorille harrastus- ja opintotoimintaa sekä vaalivat talonpoikaista kulttuuria (esim. Niemelä 2011). Myös Ruotsissa perustettiin maalaisidentiteettiä tukevia yhdistyksiä (esimer-

kiksi *Jordbrukare-Ungdomens Förbund*), jotka pyrkivät tähdentämään maanviljelyn ja talonpoikaisen elämäntavan merkitystä etenkin nuorille (Waara 2000, 54–55). Näiden ohella maaseudulla vaikutti 1900-luvun alussa muitakin merkittäviä liikkeitä, esimerkiksi työväenliike, raittiusliike, osuustoimintaliike ja kristillisiä herätysliikkeitä, jotka ryhtyivät jo varhain järjestämään toimintaa myös nuorille (ks. esim. Nieminen 1995; Östman, Talvitie & Suodenjoki 2021, 391–401).

Kansakoulujen ja 1800-luvun lopulla aktivoituvan yhdistystoiminnan myötä maaseudun väestöä kytkettiin osaksi modernisoituvaa kansalaisyhteiskuntaa sekä nationalismin sävyttämää kansakunnanrakentamista, joka perustui kielellis-kulttuurisen eheyden ideaaliin. Kansanopetuksella oli monenlaisia pyrkimyksiä: se juontui toisaalta valistusaatteen inspiroimasta filantropiasta, toisaalta se oli ylhäältä alas suuntautuva prosessi, joka tähtäsi ”rahvaan” sivilisoimiseen, modernisoimiseen ja kansalliseen yhdenmukaistamiseen. (Tägil (toim.) 1995; Männikkö 2001; Stugu 2001; Tuomaala 2004.) Vähemmistöryhmille yhdenmukaistava kansanopetus tarkoitti yleensä sitä, että he joutuivat omaksumaan kansallisen valtakielen ja -kulttuurin, mikä pahimmillaan katkaisi juuret kodin edustamaan kulttuuriin. Tällaisen assimilaatiopolitiikan kohteeksi joutuivat esimerkiksi saamelaiset, jotka kävivät 1960-luvulle asti koulunsa joko suomeksi, ruotsiksi tai norjaksi saamen ollessa vain apukielen roolissa (ks. Elenius 2001; Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014; Andersen 2018; Hansen 2018). Samankaltainen kohtalo oli myös Tanskan alaisen Grönlannin inuiittiväestöllä, Pohjois-Norjan suomalaisperäisillä kveeneillä ja osin myös Suomen ja Venäjän rajaseudulla eläneillä karjalankielisillä ortodokseilla. (Elenius 2001; Hansen 2018, 197–198; Uusitupa & Koivisto 2021.) Kansanopetus ei siten suinkaan merkinnyt kaikille edistystä tai mahdollisuuksien lisääntymistä.

Kansanopetuksen leviäminen ei ollut yksisuuntainen kehityskulku myöskään maaseudun valtaväestön piirissä. Tutkimuksessa on tuotu esiin niin Suomen, Norjan, Ruotsin kuin Tanskankin osalta, kuinka agraari käsitys lapsuudesta työhön sosiaalistumisen kautena törmäsi kansakoulussa modernien lapsuusideaalien kanssa ja maalaislasten laittamista kouluun vastustettiin paikoin kiivaastikin (ks. Szabó 1971, 23–24; Nissen 1973; Sjöberg 1996; Tuomaala 2004; Edvardsen 2011). Kyse ei ollut vain periaatteesta, vaan lasten työpanos oli monelle kotitaloudelle tärkeä. Koulussa lapset olivat poissa kodin työvahvuudesta, ja patriarkaalisen isännänvallan tilalle asetui valtiovalta opettajan välityksellä. Oppivelvollisuuskoulua vastaan käytiin maaseutuyhteisöissä kamppailua pitkälle 1900-luvun puolelle (esim. Ruotsin osalta ks. Sjöberg 1996). Opettajat pyrkivät pitämään oppilaat koulussa, mutta poissaolot olivat jatkuva ongelma. Esimerkiksi

Tanskassa päädyttiin lopulta sakottamaan perheitä, jos lapsi oli pois koulusta ilman pätevää syytä (ks. Nissen 1973). Tutkimuksessa on korostettu, ettei koulutuksen vastustusta voida selittää vain taloudellisilla syillä tai sivistysvihamielisyydellä vaan kamppailua käytiin myös siitä, millainen koulumuoto sopi parhaiten maaseudun paikallisiin intresseihin (ks. Sjöberg 1996). Käytännössä kaikkialla päädyttiin kompromisseihin, joissa maalaislapset kävivät koulua vain osa-aikaisesti ja saivat olla kotona kiihkeimpinä työkausina (ks. esim. Andresen ym. 2011, 32–36).

Agraarikulttuurissa elämäntapa noudatteli melko hyvin ennakoitavaa kaavaa, jossa nuoret opettelivat jatkamaan syntyperänsä mukaisia rooleja eikä vaihtoehtoille tai henkilökohtaiselle harkinnalle ollut tilaa tai tarvettakaan. Siitä huolimatta siirtymä lapsuudesta aikuiseksi oli myös monipolvinen prosessi, ja nuoruusvaihe riippuvuuden merkityksessä saattoi kestää hyvin pitkään⁸. Ennen kaikkea syntyperä ja sukupuoli vaikuttivat siihen, millainen elämäntapa nuorella oli edessään. Kuten aiemmassa tutkimuksessa on tuotu esiin, perinteinen käsitys agraarilapsuudesta ja -nuoruudesta työhön soisaalistumisen kautena alkoi vähitellen muuttua 1900-luvulla. Kouluttautuminen lisääntyi hitaasti, mutta taloudelliset muutokset tarjosivat myös maaseudun nuorille uudenlaisia näkymiä ja mahdollisuuksia, eikä liittyminen sukupolvien agraariin ketjuun ollut enää itsestään selvää. Muuttotrendi maalta teollisuuskeskittymiin alkoi Pohjoismaissa jo 1800-luvun lopulla, mutta se alkoi näkyä nuorten ihmisten katona vasta, kun maaseudun syntyvyys alkoi laskea 1900-luvun puolivälissä. Siitä eteenpäin maaseudun muutos on ollut kiihtyvää.

8 Nuorisotutkimuksessa on keskusteltu viime aikoina globaalilla tasolla nuorten elämän siirtymien, kuten työnsaannin ja perheen perustamisen, viivästyisestä ja siihen liittyvistä ongelmakohtista. Historiallinen tarkastelu osoittaa, ettei ilmiö ole uusi. Ks. esim. Smith-Hefner & Inhorn 2021.

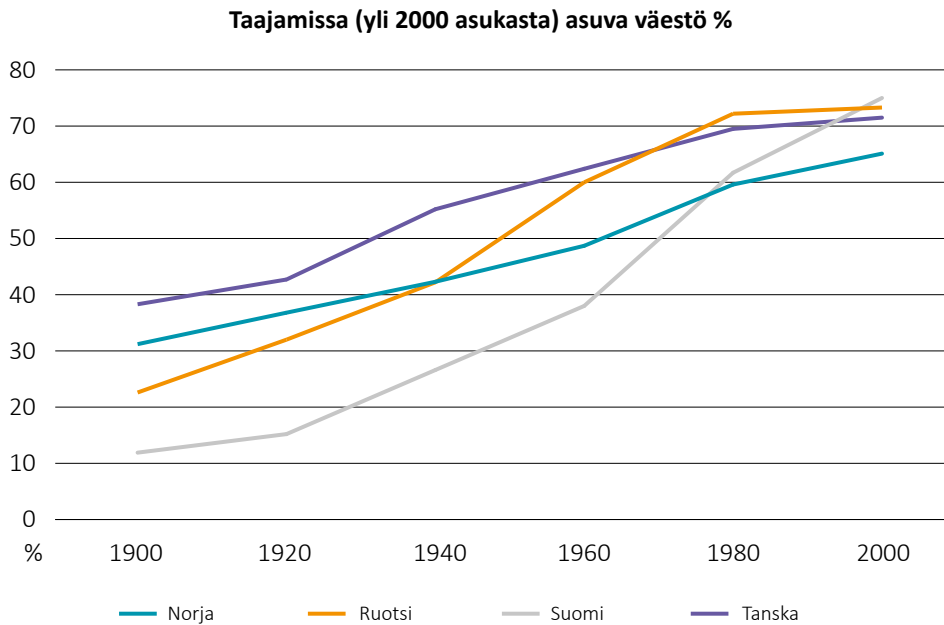
Kaupungin kutsu – nuoret liikkeellä

Agraarikulttuurissa pysyvä muuttaminen oli suhteellisen harvinaista. Vielä 1920-luvulla esimerkiksi Suomessa yli 70 % ja Tanskassa noin puolet maaseudun asukkaista asui omassa syntymäkunnassaan ja vielä suurempi osa syntymämaakunnassaan (ks. Johansen 2002, 219; Malinen, Eilola & Frigren 2021, 132). Nykyisin tilanne on kääntynyt päinvastaiseksi, ja yhä harvempi varttuu lapsesta aikuiseksi asti maalla. Sen sijaan aikuistumaan mennään kaupunkiin, työpaikkojen, koulujen, palveluiden, kaupunkikulttuurin ja puolisoehdokkaiden moneuden äärelle. Kaupunkiin muutosta on tullut maaseudun nuorten kohdalla paitsi globaalien tason trendi ja tilastollinen fakta myös kulttuurinen normi (esim. Farrugia 2016). Tällä on ollut vaikutusta muuttajien ohella niihin nuoriin, jotka päättävät vastata kielteisesti kaupungin kutsuun ja jäädä maalle (esim. Turpeinen 2023). Vaikka muuttoliike harvaan asutuilta alueilta keskuksiin on ollut pitkäaikainen trendi, siihen mahtuu myös erilaisia kiihtymisen ja hidastumisen kausia. 1900-luvun lopulla on myös kyseenalaistettu muuttoliikkeen yksisuuntaisuus ja keskusteltu maaltamuuton lisäksi *maallemuutosta*. Muuttoliiketutkimuksella on takanaan melko pitkät perinteet, ja keskeinen tutkimuskohde on ollut nimenomaan modernin murros maan sisäisten muuttoliikkeiden näkökulmasta (ks. esim. Lento 1951; Aro 2007a). Maaseudun nuorten osalta on tarkasteltu ennen kaikkea muuttamisen taustatekijöitä, preferenssejä ja motivaatiota.

Kaikki Pohjoismaat kaupungistuivat 1800- ja 1900-lukujen kuluessa, mutta kehitys oli eritahtista. Vuosisadan alussa Suomi oli maista selvästi agraarein ja vähiten kaupungistunut, Tanska sen sijaan kaupungistunein. Vuonna 1920 Tanskan väestöstä taajamissa asui jo yli 40 %. Sama osuus saavutettiin Suomessa vasta 1960-luvulla (ks. Kuvio 3). Suomessa vielä vuonna 1950 yli 70 % nuorista asui maaseudulla (Haapala 2003, 76). Osaltaan tämä johtui toisen maailmansodan jälkeisestä asutuspolitiikasta, kun Neuvostoliitolle luovutettujen alueiden yli 400 000 asukkaan uudelleenasettamiseksi maahan perustettiin noin 100 000 uutta maatilaa. Evakoista puolet asutettiin maaseudulle, joskin he olivat – ehkä juurtumattomuuden vuoksi – muita alttiimpia siirtymään kaupunkiin heti kun se oli mahdollista (Haapala 2004, 234; Sarvimäki, Jäntti & Uusitalo 2009, 13, 17–19). On arvioitu, että Suomi on kaupungistumisen suhteen edelleen muita Pohjoismaita jonkin verran ”jäljessä” (Aro 2007b). Eritahtinen

kehitys on havaittavissa myös, kun tarkastellaan maatalouden osuutta maiden elinkeinorakenteessa. Suomessa maatalouden asema oli hallitseva vielä 1950-luvulla, jonka jälkeinen muutos oli nopeaa (ks. Haapala 2004).

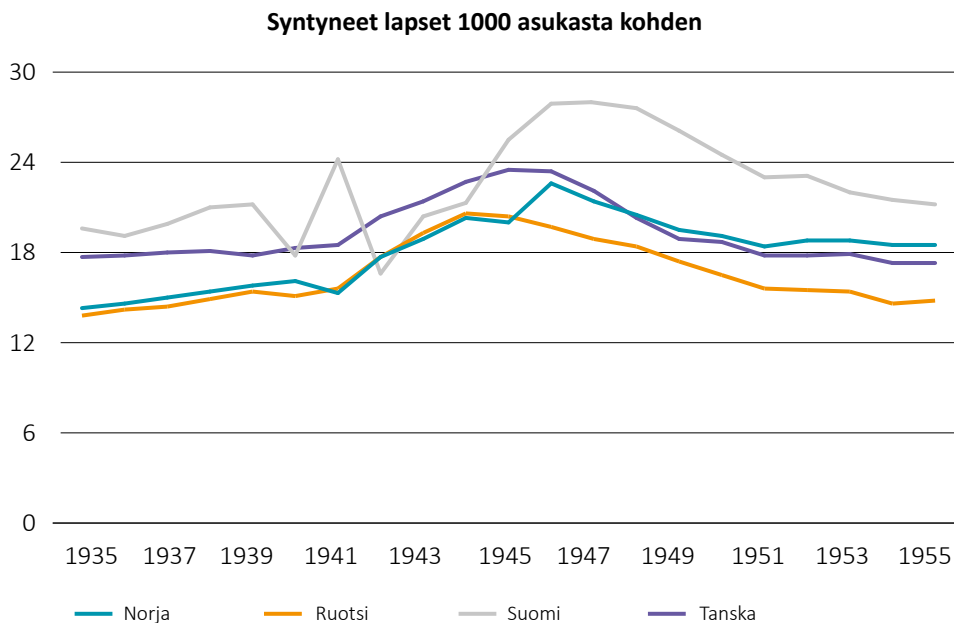
Kuvio 3. Lähde: Christiansen ym. (toim.) 2006, 356.

MAALTAMUUTTO

Maaltamuutto näkyi maaseudun väestörakenteessa viipeellä, sillä syntyvyys pysyi maaseudulla kaupunkeja korkeamana 1900-luvun puoliväliin asti (esim. Edvinsson, Garðarsdóttir & Thorvaldsen 2008; Haapala 2004, 236). Suomen agraarisuus selittää siten myös muita maita korkeamman syntyvyyden. Kaupungistumisesta huolimatta Suomen maalaisväestön kasvu jatkui 1930-luvulle asti (Haapala 2004, 236). Toisen maailmansodan loppuvaiheissa ja sen jälkeisinä vuosina syntyi kaikissa Pohjoismaissa tavallista suurempia ikäluokkia (ks. Kuvio 4). Tanskassa ja Ruotsissa huippu saavutettiin 1940-luvun puolivälissä, Suomessa ja Norjassa pari vuotta sodan jälkeen. Suomessa syntyvyyden hetkellinen kasvu oli kaikkein suurinta, ja valtaosa niin kutsutuista suurista ikäluokista syntyi maaseudulle (Haapala 2003). Aikuistuuksaan 1960- ja 1970-luvuilla

nämä nuoret kuitenkin jättivät vanhempiensa maatalouselinkeinon ja muuttivat kaupunkiin. Työntarve väheni rajusti muun muassa maa- ja metsätöiden koneistumisen vuoksi, eivätkä pientilat elättäneet entiseen tapaan. Kaupungin houkutustekijöitä olivat työpaikat teollisuudessa sekä korkeakoulut, joihin yhä useampi nuori suuntasi. Suuret ikäluokat kokivat konkreettisesti omassa elämässään siirtymän maatalousvaltaisesta urbaaniin ja teolliseen yhteiskuntaan. (Haapala 2003; Poikolainen 2017.) Vaikka toisen maailmansodan jälkeinen rakennemuutos oli rajuin Suomessa, myös muissa Pohjoismaissa maaltamuutto kiihtyi, kaupungit kasvoivat ja asuntotuotanto lisääntyi voimakkaasti (esim. Sejersted 2011, 262–264).

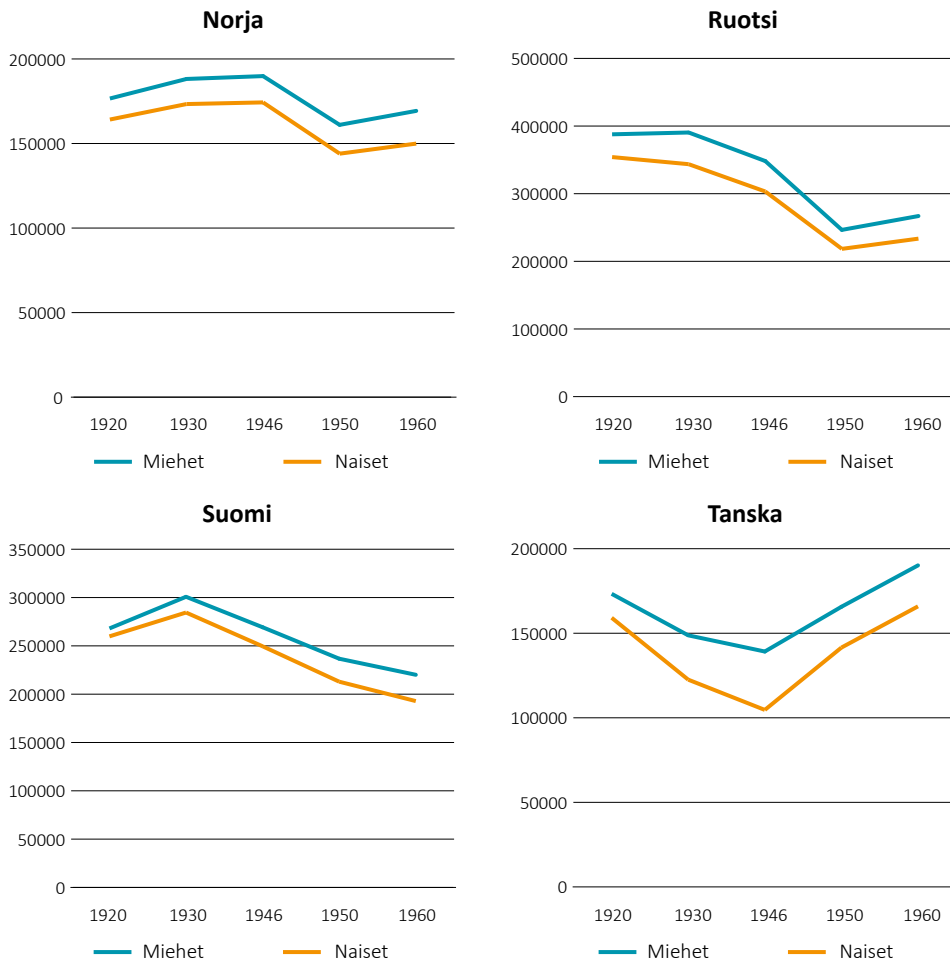
Kuvio 4. Lähde: Mitchell 1998.

Pitkään jatkuneen kaupungistumiskehityksen valossa ei ole yllätys, että nimenomaan muuttamisen kysymykset ovat olleet myös maaseudun nuoria koskevan tutkimuksen ytimessä (esim. Paunikallio 2001; Tuhkunen 2002; Svensson 2006; Penttinen 2016). Aihepiiriin on liittynyt myös poliittis-hallinnollisia intressejä, kun muuttotappioalueet ovat halunneet selvittää, voisivatko ne parantaa nuorten viihtyvyyttä ja sitä kautta pysymistä alueella (esim. Jurvansuu 2000). Ensimmäiset tutkimukset nuorten maaltamuutosta ilmestyivät esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa jo 1960-luvulla, siis kiihkeimmän

rakennemuutoksen aikaan. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita ennen kaikkea siitä, keitä muuttajat olivat ja mitkä taustatekijät vaikuttivat muuttopäätökseen. Tutkimuksessa todettiin muun muassa, että hyvä koulumenestys ennakoii muuttamista ja tytöt muuttivat poikia useammin. (Neymark 1961; Valkonen & Kukkonen 1966.) Maaltamuuton valikoivuus on kiinnostanut tutkijoita myöhemminkin. Varsinkin sukupuolen ja sosiaalisen taustan tai yhteiskuntaluokan on todettu vaikuttavan – usein toisiinsa kietoutuneina – muuttoalttiuteen (esim. Nilsson 2001; Rye 2006a; Svensson 2006).

Eri puolilta Pohjoismaita tehdyt havainnot osoittavat, että maaseudun nuoret naiset ovat selvästi muuttohalukkaampia ja -alttiimpia kuin nuoret miehet. Ilmiöllä on pitkät historialliset juuret. Esimerkiksi Ruotsissa ja Suomessa tämä tendenssi näkyy jo 1920-luvun tilastoista (ks. Lento 1951, 69–76; Karperstam & Håkansson 2021; ks. myös Kuvio 5). Ruotsalaisessa tutkimuksessa ilmiötä on kutsuttu nuorten naisten exodukseksi maalta (Johansson 2016) sekä Pajala-efektiksi (*Pajala-effekten*) maan pohjoisosassa sijaitsevan pikkukunnan mukaan, josta naisten on todettu muuttaneen huomattavasti miehiä useammin etelän kaupunkeihin (ks. Löfgren 1991). Lähtöpaikkakunnille tämä on tarkoittanut epäsuhtaa miesten ja naisten lukumäärässä, minkä on puolestaan arveltu vaikeuttavan etenkin maalle jäävien miesten puolisonvalintaa ja perheen perustamista. Kun pohditaan ilmiön pitkää historiallista jatkumoa, voidaan otaksua, että jo agraarikulttuurissa miehet olivat naisia kiinnittyneempiä tiettyyn taloon ja asuinpaikkaan. Lisäksi kaupungeissa oli jo varhain tarjolla naisille soveltuvia teollisuustöitä sekä lasten- ja kodinhoitotöitä, joita he olivat tottuneet tekemään maalla lapsesta saakka (ks. esim. Markkola 1986; Rahikainen 2007; Virkkunen 2010, 175–178).

Kuvio 5. Maaseudulla asuvat 15–25-vuotiaat miehet ja naiset Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa 1920–1960. Lähde: Tilastokeskus.

Maaltamuuton valikoituvuutta sukupuolen mukaan on pyritty selvittämään useista näkökulmista, ja yhden tyhjentävän selityksen löytäminen ilmiölle onkin vaikeaa. Muuttoliiketutkimuksessa muuttamista on perinteisesti lähestytty taloudellisten motiivien, kuten työpaikan, hintatason ja urakehityksen kautta. Tällöin naisten yleisempää muutttoa on selitetty sillä, että kaupungit ovat tarjonneet heille maaseutua paremmin koulutusmahdollisuuksia ja palvelusektorin töitä, kun taas maaseudulla on ollut paremmin tarjolla miestyypillisiä töitä. Näiden ohella tutkimuksessa on tuotu esiin myös kulttuurisia tekijöitä naisten miehiä yleisempään maaltamuuttoon. Pohjois-Norjasta ke-

rätyn aineiston pohjalta on esitetty, että yksi syy ilmiölle löytyy maaseudulla vallitsevasta maskuliinisesta kulttuurista, jota kohtaan osa naisista kokee vierautta. Teesin mukaan maaseutu elinympäristönä on sukupuolittunut ”miesperiferiaksi” (*male periphery*) ja tarjoaa naisille miehiä suppeamman mahdollisuushorisonin (ks. Dahlström 1996; ks. myös Rye 2006a; Rauhut & Littke 2016). Myös tuoreemmassa tutkimuksessa on tehty samansuuntaisia huomioita: tytöt ja naiset kokevat, että kaupunki tarjoaa heille enemmän vapauksia, kun taas pojat ja miehet ovat tyytyväisempiä elämäänsä maalla (esim. Rasmussen 2011; Bloksgaard, Faber & Hansen 2015; Johansson 2016; Käyhkö 2017; Armila, Käyhkö & Pöysä 2018b; Pöysä 2022). Toisaalta on todettu, että kaikkia nuoria naisia maaseutu ei karkota, vaan osalle esimerkiksi traditionaaliset sukupuoliroolit voivat toimia jopa houkutustekijänä (ks. Grimsrud 2011a).

Sukupuolen ohella nuorten vanhempien koulutustaustan on todettu vaikuttavan muuttoalttiuteen niin että korkeasti koulutettujen jälkipolvi muuttaa muita yleisemmin. Ilmiö selittyy enemmän keskiluokan perheiden omaksumalla muuttamisen kulttuurilla kuin taloudellisilla resursseilla. (Kauhanen & Tervo 2002; Rye 2011; Rosvall, Rönnlund & Johansson 2018; Rönnlund, Rosvall & Johansson 2018.) Osa varttuu lapsesta asti ilmapiirissä, jossa maaltamuuttoa pidetään luonnollisena kehityskulkuna; toiset siis perivät muuttamisen kulttuurin (*cultures of migration*) voimakkaampana kuin toiset (Svensson 2006; Rye & Blekesaune 2007; Komu & Adams 2021; Turpeinen 2023). Keskiluokan nuorille muutto kaupunkiin voi olla helpompaa kuin esimerkiksi työläis-taustaisille, jotka joutuvat muuttaessaan (esimerkiksi yliopistokaupunkiin) tekemään paikanvaihdoksen ohella ”luokkaretken”, siirtymään siis uuteen sosiokulttuuriseen ympäristöön (ks. Trondman 1994). Luokkataustalla on vaikutusta myös siihen, millaisena menestyksekkäs ja tavoittelemisen arvoinen elämä nähdään. Joillekin muutto kaupunkiin edustaa elämässä eteenpäin menemistä ja jääminen maalle puolestaan jämähtämistä. Tällöin menestyksen mittareina nähdään nimenomaan korkeakoulutus ja nouseva urakehitys. (Tuhkunen 2002; Ollila 2004; Komu & Adams 2021.) Tätä kautta maaseudun nuorten koulutus- ja rahaaveiden on todettu periytyvän melko voimakkaasti (ks. esim. Rönnlund 2019). Perhetaustan ohella koululla on todettu olevan tärkeä rooli siinä, kannustetaanko nuoria muuttamaan muualle vai tuetaanko mahdollisuutta jäädä kotiseudulle (esim. Lanas 2008; Rosvall, Rönnlund & Johansson 2018; Beach ym. 2019).

Myös mielikuvilla ja vallitsevalla yhteiskunnallisella keskustelulla on vaikutusta maaseudun nuorten muuttohaluihin. Jos kaupungeista puhutaan ”kasvukeskuksina” ja maaseudusta ”syrjäseutuna”, nuoren voi olla vaikea vastustaa muuttamistrendiä (ks.

esim. Jukarainen & Tuhkunen 2004; Ollila 2004; Tuhkunen 2002; Pedersen & Gram 2018). Muuttaminen on nuorelle enemmän kuin vain maantieteellisen paikan vaihdos; se herättää ja usein pakottaa pohtimaan myös henkilökohtaisen elämäntien, identiteetin ja kuulumisen kysymyksiä (esim. Wiborg 2001). Tutkimuksessa todettiin jo 1990-luvulla, että työn ja koulutuksen rinnalla kolmanneksi tärkeimpänä muuttamisen taustatekijänä nuoret mainitsivat uusien kokemusten hakemisen, jolloin kaupungit houkuttelevat tarjoamallaan mahdollisuuksilla (esim. Waara 1996; Soininen 1998). Tutkimuksessa on joskus puhuttu ”cappuccino-hypoteesista” viitaten kaupunkien tarjoamaan kulutuskulttuuriin, joka houkuttelee varsinkin nuoria naisia muuttamaan, joskin hypoteesin paikkansapitävyydestä ei ole vahvaa näyttöä (ks. Rye 2006a, 202). On kuitenkin osoitettu, että miehet ja naiset priorisoivat muuttaessaan eri asioita. Esimerkiksi naisilla korostuu koulutustarjonnan ohella sosiaalisen elämän ylläpitäminen (ks. Rasmussen 2011). Nuorten miesten on sen sijaan todettu pohtivan muuttamista enemmän suhteessa paikalliseen maskuliinisuuden ideaaliin (ks. Pöysä 2022).

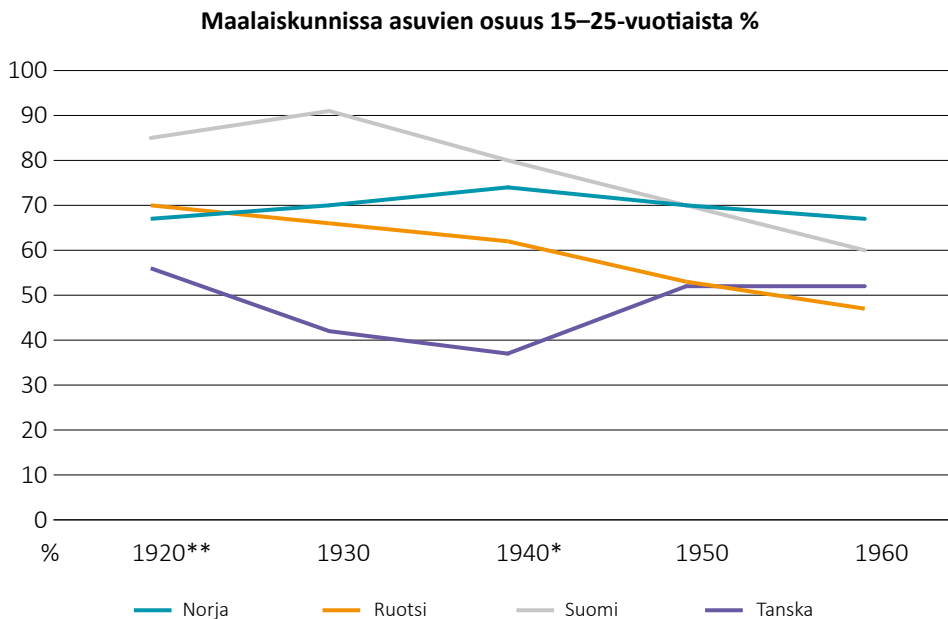
Tutkimuksessa on oltu kiinnostuneita selvittämään nuorten maaltamuuton taustatekijöitä ja motiiveja, mutta käytännössä ilmiö on monimutkaisempi kuin pinnallinen työntö- ja vetotekijöiden tarkastelu antaa olettaa (esim. Lundholm ym. 2004). Muuttopäätöstilanne ei tule nuorelle yllätyksenä, vaan tietynlaiseen orientaatioon vartutaan kodin ja koulun taustavaikutuksella (ks. esim. Viinämäki 1999). Vaikka joskus puhutaan jälkimodernin ajan notkeista identiteeteistä, tutkimus osoittaa, etteivät maaseudun nuoret nosta ankkuria heppoisin perustein vaan joutuvat pohtimaan perusteellisesti omaa elämää yksilöllisten tarpeiden ja halujen sekä yhteisöllisten normien ristipaineessa (ks. Tuhkunen 2007; Gaini 2015; Bloksgaard, Faber & Hansen 2015; Juvonen & Romakkaniemi 2019; Pedersen & Moilanen 2019b). Nuoret eivät ole myöskään muuttamisen suhteen samalla viivalla, vaan yhteiskunnallinen asema muovaa mahdollisuuksien horisonttia. Sukupuolen ja luokkataustan ohella esimerkiksi kuuluminen seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön voi vaikuttaa muuttohalukkuuteen, jos nuori kokee, ettei tule hyväksytyksi tai pysty toteuttamaan elämäänsä haluamallaan tavalla maaseudulla (ks. esim. Tuhkunen 2002, 52; Taavetti 2016).

MAALLA PYSYVÄT JA MAALLEMUUTTO

1960-luvun ja 1970-luvun alun huippuvuosien jälkeen maaltamuutto hidastui kaikkialla Pohjoismaissa, mikä poiki keskustelua jopa kehityssuunnan muutoksesta (*counterur-*

banization). Kaupungistumistrendin tasaantumisen syiksi on esitetty muun muassa hyvinvointivaltion laajenemista, joka toi julkisen palvelusektorin töitä myös maalle, sekä tietoista aluepolitiikkaa, joka oli voimakasta etenkin Norjassa. Tanskassa trendin tasaantuminen näkyi kaikkein voimakkaimmin, ja esimerkiksi Kööpenhaminan alueen väkimäärä laski lähes koko 1970-luvun ajan. (Hansen 1989; Vartiainen 1989; Court 1989; Borgegård, Håkansson & Malmberg 1995.) Tutkimuksessa on yleisemminkin kyseenalaistettu käsitystä yksipuolisesta kaupungistumiskehityksestä. Kaikki maaseutualueet eivät ole suinkaan muuttotappioalueita, vaan esimerkiksi kaupunkien läheinen maaseutu on saanut jatkuvasti uusia asukkaita myös nuorista (ks. Ruotsin osalta Pettersson 2001; Hjort & Malmberg 2006), eikä muutto kaupunkiin tarkoita aina pääkaupunkiseutua vaan esimerkiksi lähintä maakuntakeskusta (ks. esim. Pedersen & Moilanen 2019b). Nuorten kato maaseudulta ei ole ollut yksisuuntainen kehityskulku aiemminkaan kuten oheisesta kuvioista voidaan todeta (ks. Kuvio 6). Esimerkiksi Tanskassa maaseudulla asuvien nuorten osuus lisääntyi merkittävästi 1940-luvulla.

Kuvio 6. Lähde: Tilastokeskus. *Norjan osalta 1946. **Tanskan osalta 1921.

Kaupungistumisen tasaantuminen 1970-luvulla osoittautui myöhemmin vain väliaikaiseksi, mutta tutkimuskeskusteluun se toi uusiksi teemoiksi maallemuuton ja

paluumuuton sekä poiki muun muassa selvityksiä kaupunkilaisten maallemuuttohalukkuudesta (esim. Haliseva-Soila 1993). Nuorten maallemuuttajien on todettu olevan moninainen ryhmä, eikä selkeää yhdistävää taustatekijää voida löytää (esim. Haartsen & Thissen 2014). Maaltamuuton tavoin maallemuuttoon vaikuttavat ainakin ikä, sukupuoli, perhetilanne sekä mielikuvat. Tutkimuksen mukaan taloudelliset syyt eivät ole maallemuuttajille niin keskeisiä motiiveja kuin esimerkiksi sosiaaliset sidokset ja verkostot. (Stenbacka 2001; Grimsrud 2011b; Nørgaard & Andersen 2013; Emerek & Kirkeby 2015.) Lisäksi on todettu, että vaikka nuoret muuttavatkin pois maaseudulta, osa heistä palaa maalle kouluttauduttuaan ja perheen perustettuaan; jos kaupunki houkuttaa nuorta mahdollisuuksien paljoudella, perheelliselle maaseutu voi merkitä turvallista, puhdasta, halpaa ja siten houkuttelevaa asuinpaikkaa (esim. Villa 2000; Pehkonen 2005; Rye 2006a; Gaini 2015; Haley 2018). Sukupuolella on merkitystä myös paluumuutossa: naiset muuttavat miehiä useammin maalta kaupunkiin mutta myös palaavat suuremmalla todennäköisyydellä myöhemmissä ikävaiheissaan takaisin (ks. Johansson 2016).

Viime aikoina tutkimuksessa on oltu muuttajien ohella kiinnostuneita niistä, jotka eivät syystä tai toisesta muuta kaupunkiin vaan päättävät jäädä synnyinpaikkakunnalleen (esim. Yndigegeen 2003; Paulgaard 2016; Stockdale, Theunissen & Haartsen 2018; Tuuva-Hongisto 2018; Forsberg 2019; Mærsk ym. 2021). Jäämisen on todettu olevan vähittäinen prosessi, joka vaatii nuorelta paljon ajatustyötä ja aktiivisuutta. Yksi asia, joka jääjiä selvästi yhdistää, on halu tehdä sellaista työtä, jota harvaan asutuilla seuduilla on tarjottavana, tai vaihtoehtoisesti valmius kompromisseihin työalan suhteen. Usein maalle jäävät nuoret arvostavat myös muita enemmän ulkoilmaharrastuksia, joiden ylläpitäminen olisi vaikeampaa kaupungissa. (Adams & Komu 2022.) Lisäksi maalle jäämisestä haaveilevia on todettu yhdistävän tietynlainen vapaudenkaipuu, liittyy se sitten mahdollisuuksiin liikkua vapaasti luonnossa tai työllistää itse itsensä (Tuuva-Hongisto 2018). Jääminen näyttäytyy tutkimuksissa selvästi nuorten aktiivisena valintana ja mielekkäänä elämänstrategiana sen sijaan, että se olisi ”jämähtämistä” tai kyvyttömyyttä tarttua elämän tarjoamiin mahdollisuuksiin (ks. esim. Pöysä 2022). Muuttamisen imperatiivin (*mobility imperative*) kulttuurissa jäämistä voidaankin pitää jopa muuttamista aktiivisempänä päätöksenä ja valintana (Lanas, Rautio & Syrjälä 2013, 397).

SIIRTOLAISUUS JA MAAHANMUUTTO

Sisäisen muuton – tai muuttamattomuuden – lisäksi Pohjoismaiden maaseudun väestörakenteeseen ovat vaikuttaneet maastamuutto ja maahanmuutto. 1800-luvulla Pohjoismaista lähdettiin monen muun Euroopan maan tavoin massoittain hankkimaan toimeentuloa Atlantin takaa. Osa muuttajista jäi sille tielleen, mutta osa palasi takaisin ja toi mukanaan uusia tapoja ja vaikutteita kotiyhteisöihin (ks. Ostergren 1988, 289–322). Korkea syntyvyys ja lapsikuolleisuuden samanaikainen vähentyminen pitivät huolen siitä, että Amerikan siirtolaisuus ei vielä näkynyt maaseudulla väestökatonä. Maahanmuutto oli sen sijaan melko pienimuotoista 1900-luvun puoliväliin asti. Toinen maailmansota toki aiheutti massiivisia väestönsiirtoja myös Pohjoismaissa, mutta ne jäivät Suomeen Karjalasta ja Petsamosta siirtyneitä evakkoja lukuun ottamatta pääosin väliaikaisiksi. Ruotsiin virtasi pakolaisia sodan aikana niin Norjasta ja Tanskasta kuin Suomestakin. Lisäksi Suomesta lähetettiin sodan aikana muihin Pohjoismaihin, pääasiassa Ruotsiin, turvaan noin 70 000 lasta, joista noin 15 000 jäi pysyvästi uuteen asuinmaahansa. (Esim. Svanberg 2009, 161; Nehlin 2014.)

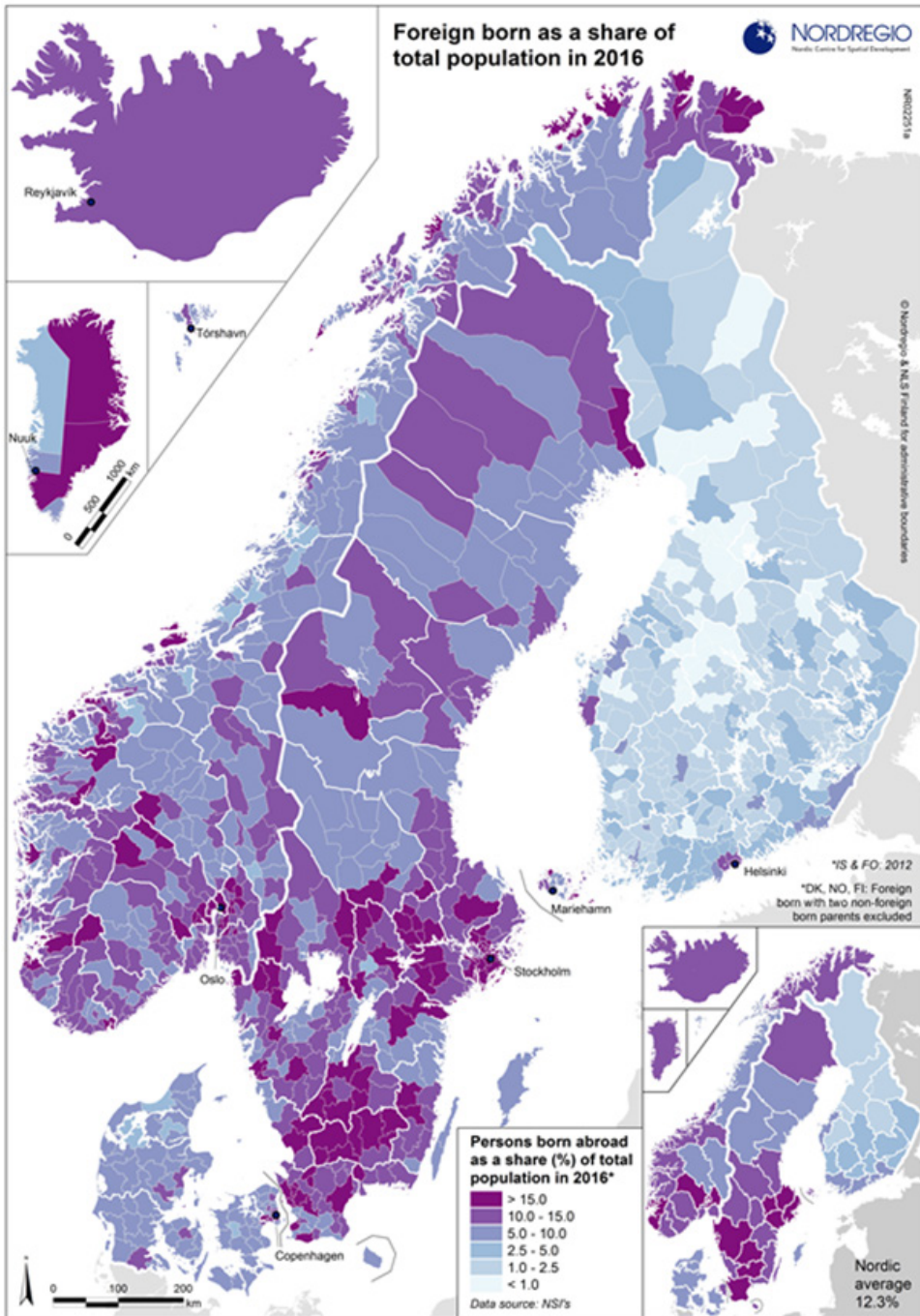
Maahanmuutto alkoi lisääntyä 1960-luvulla etenkin Ruotsissa, jonka teollistumiskeskittymiin virtasi nuorta väkeä maaseudun ohella maan rajojen ulkopuolelta, Jugoslaviasta, Kreikasta, Turkista ja varsinkin Suomesta (ks. Borgegård, Håkansson & Malmberg 1995; Svanberg 2009, 164). Suomessa maan sisäinen muuttopaine kaupunkiin oli niin voimakasta, ettei töitä riittänyt kaikille. Tällöin moni kokeili onneaan Pohjanlahden toisella puolella. Ruotsin siirtolaisuus kosketti erityisesti maaseudun nuoria, sillä muuttajista kaksi kolmesta oli 15–34-vuotiaita ja valtaosa tuli Pohjois-Suomen harvaan asutuilta alueilta. Huippuvuosina 1966–1970 Suomesta muutti Ruotsiin noin 125 000 ihmistä, mikä näkyi Suomen väkiluvun hetkellisenä laskuna. Muutto kasvatti Ruotsin kaupunkeja, varsinkin Tukholmaa ja Göteborgia, jotka houkuttelivat muuttajia eniten. Suomessa ilmiöllä oli näkyviä seurauksia, kun jo ennestään pienet kunnat tyhjenivät aktiivisimmassa työ- ja perheenperustamisikässä olevasta väestä. Osa palasi myöhemmin Suomeen, mutta pysyvästi muuttaneille vanha kotiseutu jäi lapsuusmuistojen ja nostalgian paikaksi, jonne palattiin korkeintaan kesälomareissulle. (Myrskylä 1978, 18, 26–28; Häggström, Borgegård & Rosengren 1990; Reinans 1996, 71; Korkiasaari & Tarkiainen 2000, 139–159; Snellman 2003, 12–28, 223–233.)

Viime vuosikymmeninä maahanmuutto on lisääntynyt kaikissa Pohjoismaissa. Syntyvyyden ollessa alhaista suuri osuus väestönlisäyksestä onkin tullut etenkin

Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa nimenomaan maahanmuutosta (ks. Grunfelder ym. (toim.) 2020, 26). Ruotsissa maahanmuuttoa on ollut ylivoimaisesti eniten, sen sijaan esimerkiksi Suomessa nettomaahanmuutto oli miinusmerkkistä 1980-luvulle asti (ks. Hilson 2008, 191). Jos maahanmuutto oli vielä 1960- ja 1970-luvuilla pääasiassa siirtolaisuutta, vuosisadan lopulla ja 2000-luvun alussa enemmistö tulijoista oli pakolaisia tai turvapaikanhakijoita Euroopan ulkopuolelta (ks. esim. Rosvall 2017, 524). Kiihtyvä maahanmuutto on tuonut uusia asukkaita myös maaseudulle. Ruotsissa omaksuttiin vuonna 1985 periaate, jonka mukaan maahan saapuvat pakolaiset asutettiin ympäri maata (ks. esim. Svanberg 2009, 166–167). Samanlainen linjaus tehtiin myöhemmin myös Tanskassa, Norjassa ja Suomessa (ks. Larsen 2011; Sotkasiira 2018, 11–12; Herslund & Paulgaard 2021, 4–5). Hajasijoittamista on perusteltu asuinalueiden segregaaation ehkäisyllä ja integraation edistämisellä (Larsen 2011; Herslund & Paulgaard 2021, 4–5). Kuten oheisesta kartasta näkyy (Kartta 3), Ruotsissa ja Norjassa ulkomailla syntyneitä asuu tasaisesti koko maassa, Tanskan ja etenkin Suomen maaseuduilla maahanmuuttajia on sen sijaan melko vähän. Vakituisten asukkaiden lisäksi maaseudulla asuu kausiluonteisesti myös esimerkiksi ulkomaalaisia marjanpoimijoita ja maatalouslomittajia (ks. esim. Eriksson & Tollefsen 2018).

Maahanmuuttajataustaisia maaseudun nuoria on tutkittu viime vuosina jonkin verran. Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota esimerkiksi sopeutumiseen liittyviin ongelmiin. Tanskan ja Norjan osalta on todettu, että maaseudulle sijoitetuille pakolaisnuorille tuottavat haasteita etenkin pitkät välimatkat, julkisen liikenteen puutteet sekä harvat sosiaaliset kontaktit. On todettu, että maaseudulle sopeutuminen on sujuvampaa, jos muuttaja on asunut maalla myös lähtömaassaan. (Herslund & Paulgaard 2021.) Ruotsin osalta on puolestaan tarkasteltu muun muassa uusien tulijoiden sopeutumista maaseudun kouluympäristöön (ks. Johansson 2019). Muiden nuorten tavoin myös maahanmuuttajanuoret muuttavat herkästi varttuessaan kaupunkiin. Syyt ovat tuttuja: paremmat työ- ja koulutusmahdollisuudet (ks. Kivijärvi 2016). Sen sijaan esimerkiksi rasismi ei korostu maaltamuuton syynä, päinvastoin se koetaan enemmän kaupunkien kuin pikkupaikkakuntien ongelmaksi (ks. Kivijärvi 2016; Rosvall 2017). Harvaan asuttujen alueiden kunnat ottavat mielellään vastaan maahanmuuttajia paikkaamaan väestökatoa. Maahanmuuttajista on tullut esimerkiksi Itä-Suomen harvaan asutuille seuduille ”toiveiden tynnyri”, joilta odotetaan pelastusta ikärakenteeseen ja tappiollisiin muuttolukuihin. Samalla maahanmuuttajia kohtaan saatetaan luoda jopa epärealistisia odotuksia. (Sotkasiira 2016.)

Kartta 3. Ulkomailla syntyneiden osuus kunnittain vuonna 2016. Lähde: Nordregio.

Vielä 1900-luvun alussa olisi ollut harhaanjohtavaa puhua maaltamuutosta nuoren omana valintana. Asuinpaikka määräytyi sen perusteella, missä oli mahdollista hankkia elanto, ja vain harvoilla oli mahdollisuus jatkaa kansakoulun jälkeisiin opintoihin. Nuoruus valintojen tekemisen kautena on itsessään melko nuori ilmiö (ks. esim. Löfgren 1991). Vaikka nykyisin puhutaan nuorten asuinpaikkavalinnoista, käytännössä muuttamisessa ja jäämisessä on kyse monitahoisesta kudelmaista erilaisia käsityksiä, kiinnikkeitä, rakenteita, sosiaalisia suhteita, haaveita ja tarpeita. Yleisesti tunnetut motiivit kaupunkiin muutolle, kuten opinnot ja työ, ovatkin vain syvempää analyysyä edellyttävä lähtökohta (ks. esim. Lundholm & Malmberg 2006; Nørgaard & Andersen 2013; Rauhut & Littke 2016). Tutkimuksessa on myös huomautettu, että nuorten muuttamisen syiden ja taustatekijöiden lisäksi pitäisi kiinnittää huomiota muuton seurauksiin. Maaseutualueiden näkökulmasta maaltamuutto näyttyy ongelmana, jonka juurisyyihin halutaan puuttua, mutta on näyttöä siitä, että kaupunkiin muuttaneet nuoret ovat itse suhteellisen tyytyväisiä elämäänsä. (Lundholm & Malmberg 2006.)

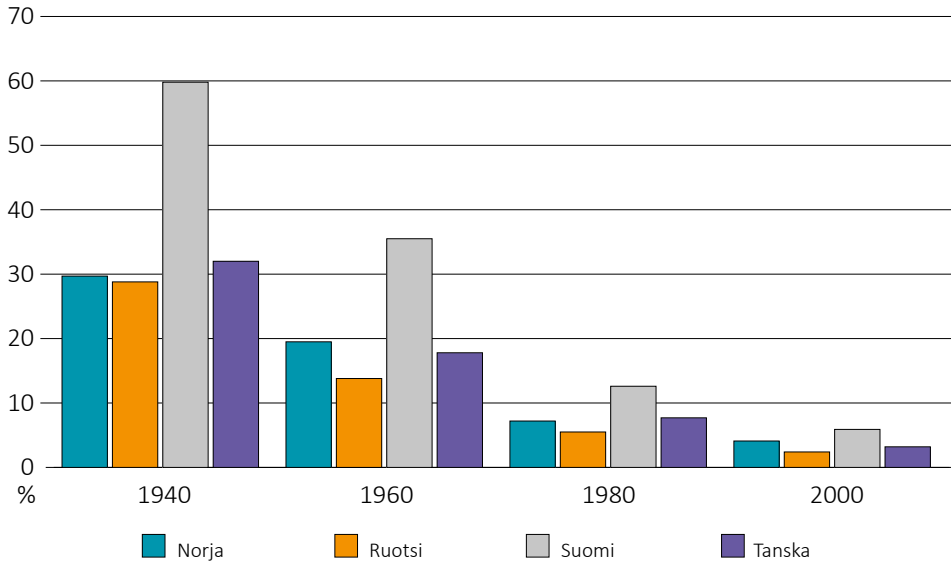

Maaseudun nuoret hyvinvointivaltiossa

Lasten ja nuorten oikeuksiin kiinnitettiin huomiota pohjoismaisissa yhteiskunnissa jo varhain. Aiemmassa tutkimuksessa on korostettu Pohjoismaiden roolia edelläkävijöinä niin oppivelvollisuuskoulun ja lastensuojelun kehittämisessä kuin myös lapsikuolleisuuden vähentämisessä (ks. esim. Satka & Eydal 2004; Andersen ym. 2011; Sandin 2012; Jacobsen 2018). Pohjoismaista lapsuuden ja nuoruuden historiaa on tarkasteltu usein myös hyvinvointivaltion synnyn näkökulmasta (ks. Vehkalahti 2022). Julkinen keskustelu nuorista oli kuitenkin pitkään hyvin kaupunkikeskeistä: niin nuoriso-ongelmat kuin nuorisokulttuuritkin tuntuivat paikantuvan kaupunkimaisiin ympäristöihin, kaduille, tanssipaikkoihin ja työläiskaupunginosiin (esim. Kaarninen 2003). Maaseudun nuoret ilmaantuivat yhteiskunnallisiin keskusteluihin omana ryhmänään vasta toisen maailmansodan jälkeen, jolloin nuoruus nousi muutenkin uudella tavalla esiin yhteiskunnassa (esim. Puuronen 2006; Vehkalahti 2013). Kehkeytyvissä pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa nuorisopolitiikka ja nuorisotutkimus alkoivat kiinnittää kasvavaa huomiota eriarvoisuuden kysymyksiin ja sosiaalisiin ongelmiin (ks. Gudmundsson 2006; Forkby 2014). Samaten 1960- ja 1970-lukujen koulu-uudistukset lähtivät liikkeelle sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ideaalista. Tässä yhteydessä maaseudun nuoret alkoivat näyttää ryhmältä, jonka elämää nopea yhteiskunnallinen muutos uhkasi monin tavoin.

RAKENNEMUUTOS

Vaikka maatalous oli ollut jo pitkään murroksessa ja Pohjoismaat teollistuivat vauhdilla 1800-luvun lopulta alkaen, vasta toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä alkutuotannon osuus romahti lopullisesti. Rajuinta muutos oli Suomessa (ks. Kuvio 7), mutta myös esimerkiksi Ruotsissa maataloutta harjoittavan väen osuus väheni 1960- ja 1970-lukujen kuluessa 30 %:sta 5 %:iin (Flygare 2008). Taloudellinen ja kulttuurinen muutos näkyi konkreettisella tasolla esimerkiksi 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa perustettujen agraaripuolueiden nimissä: viittaukset maaseutuun ja talonpoikaisuuteen

Maatalouselinkeinoa harjoittavat taloudellisesti aktiivisesta väestöstä %

Kuvio 7. Lähde: Christiansen ym. (toim.) 2006, 360. Sisältää myös metsätalouden ja kalastuksen.

korvattiin nyt hakeutumisella poliittiseen keskustaan⁹. Puolueet kuitenkin jatkoivat alueellisten kysymysten ja muun muassa desentralisaation painottamista, vaikka uutena strategiana olikin houkutella äänestäjiä myös kaupunkiväestöstä (ks. esim. Arter (toim.) 2001; Ruostetsaari 2008, 223–227). Modernisaation nimeen vannovissa hyvinvointivaltioissa maaseutu menetti aiemman ideologisen ja idealisoidun merkityksensä ja sai yhä enemmän myös negatiivisia miellyhtymiä (esim. Peltonen (toim.) 1996; Winther & Svendsen 2012, 468). Toisaalta maaseutu alkoi saada myös uudenlaisia merkityksiä. Esimerkiksi Tanskassa yleistyi puhetapa, jossa maaseutu yhdistettiin alkutuotannon sijaan yhä enemmän kyläyhteisöihin sekä aktiiviseen ja luonnonmukaiseen elämäntapaan (Svendsen 2004). Samaan aikaan maatalouselinkeinoa modernisoitiin ja agraaria sukupuolijärjestelmää neuvoteltiin uudelleen. Patriarkaalinen kotitalous maanviljelyksen

9 Ruotsissa vuonna 1913 perustettu *Bondeförbundet* sai nimekseen vuonna 1957 *Centerpartiet*, Suomen vuonna 1906 perustetusta *Maalaisliitosta* tuli vuonna 1965 *Suomen Keskusta* ja Norjan vuonna 1920 perustetusta *Bondepartietista* vuonna 1959 *Senterpartiet*. Tanskan *Venstre* on taustaltaan agraaripuolue, mutta se ei ole täysin verrannollinen edellisiin. Ks. Arter (toim.) 2001.

perusyksikkönä korvautui perhetilalla, mikä kavensi isännän perinteistä valta-asemaa ja vei maanviljelijäperheitä kohti keskiluokkaista ydinperhemallia. Maanviljelyksestä alkoi tulla elämäntavan sijaan maatalousyrittäjyyttä, siis ammattiala muiden joukossa. (Högbacka 1998; Villa 2000; Silvasti 2003; Flygare 2008; Sireni 2008.)

Vaikka joskus toisen maailmansodan jälkeisestä rakennemuutoksesta ja kaupungistumisesta puhutaan lähes luonnonvoiman kaltaisena, väistämättömänä kehityskulkuna, tosiasiaa se oli monimutkainen taloudellis-sosiaalinen prosessi ja osin seurausta tietoisesta politiikasta (esim. Haapala 2006). Rakennemuutoksen seurauksia ryhdyttiin jo varhain myös suitsimaan aluepolitiikan välinein. Esimerkiksi Suomessa ja Norjassa omaksuttiin 1960- ja 1970-luvuilla, siis rajuimman rakennemuutoksen aikaan, tavoite pitää kaupungistumiskehityksestä huolimatta koko maa asuttuna ja elinvoimaisena. Suomessa valtio ryhtyi tukemaan harvaan asuttuja ”kehitysalueita” muun muassa investointien ja verohelpotusten avulla. Hyvinvointivaltioiden laajentumisella oli myös sellaisenaan merkittäviä aluepoliittisia seurauksia, kun uusia koulutus-, terveydenhuolto- ja sosiaalisektorin työpaikkoja syntyi harvaan asutuille seuduille varsinkin 1960- ja 1970-luvuilla. (Villa 2000, 481; Haapala 2004; Vihinen 2004, 404–407; Tervo 2005; Hartikainen 2016.) Norjassa aluepoliittiset pyrkimykset ovat olleet kaikkein voimakkaimpia ja poliittinen konsensus aiheesta on edelleen vahvaa (ks. Cruickshank 2006; Lindqvist (toim.) 2010, 19–34). Aluepolitiikkaa tehtiin ja tehdään osin edelleen hyvinvointivaltion kehityksessä, vaikkakin 2000-luvulla alueellisen tasa-arvon pyrkimys on saanut rinnalleen puhetta alueiden tehokkuuden ja kilpailukyvyyn edistämisestä julkisen tuen sijaan (ks. Tervo 2005).

PERUSKOULU MAASEUDULLA

Maaseudun nuorten kannalta ehkä keskeisin hyvinvointivaltiouudistus oli kaikille yhtäläisen peruskoulun (*grundskolan*) synty. Kaikissa Pohjoismaissa oli tehty jo 1900-luvun alkupuolella uudistuksia, joilla pyrittiin yhtenäistämään väestön koulutuspolkuja. Käytännössä kuitenkin rinnakkaiskoulujärjestelmä, joka tarjosi erillisen koulutusväylän korkeakouluun tähtääville, piti pintansa vuosisadan puoliväliin asti (ks. Buchhardt, Markkola & Valtonen 2013). Toisen maailmansodan jälkeisissä uudistuksissa rinnakkaiskoulua ryhdyttiin lopulta purkamaan. Suunnannäyttäjänä toimi Ruotsi, jossa tehtiin ensimmäiset peruskoulukokeilut jo 1950-luvulla. Virallisesti yhdeksänvuotinen peruskoulu aloitti Ruotsissa vuonna 1962. Samanlaisiin uudistuksiin ryhdyttiin myös

muualla: Norjassa yhdeksänvuotinen peruskoulu säädettiin vuonna 1969, ja Tanskassa jo vuonna 1958 aloittanut seitsenvuotinen peruskoulu laajennettiin yhdeksänvuotiseksi vuonna 1975. Suomessa keskustelu peruskoulusta alkoi 1960-luvulla, ja lopulta uudistukseen ryhdyttiin asteittain 1970-luvun kuluessa. (Richardson 1999, 72–78; Wiborg S. 2004; Telhaug, Mediås & Aasen 2006; Ahonen 2021.)

Vaikka maiden 1960- ja 1970-luvulla syntyneissä koulujärjestelmissä oli eroja, tutkimuksessa on puhuttu pohjoismaisesta koulutusmallista, jota yhdistävät muun muassa julkisesti järjestetty ja maksuton opetus sekä pyrkimys sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja tulerojen tasoittamiseen. Toisen maailmansodan jälkeen vahvaan asemaan etenkin Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa nousseella sosialidemokraattisella puolueella olikin keskeinen rooli uudistuksissa. (Wiborg S. 2004; Antikainen 2006; Blossing, Imsen & Moos (toim.) 2013.) Tasa-arvopyrkimyksen lisäksi peruskouluissa lievennettiin kansallisen ja kulttuurisen yhdenmukaisuuden painottamista, mikä paransi esimerkiksi saamen kielen ja saamelaiden koulutuksellista asemaa. Saamelaiset toimivat itsekin aktiivisesti uudistustyössä koulutuksellisten oikeuksiensa toteutumiseksi. (Aikio-Puoskari 2006; Hansen 2018, 200–201; Andresen 2018, 266–267.)

Vaikka peruskoulua ajettiin tasa-arvoprojektina, sille annettiin myös taloudellisia perusteluja. Esimerkiksi Suomessa oli keskusteltu jo 1960-luvulla hukatusta ”lahjakkuusresurssista”, joka jäi hyödyntämättä, kun etenkin maaseudulla lasten ja nuorten koulutuspolku päättyi käytännön syistä kansakouluun. Tätä argumenttia hyödynsi peruskoulukeskusteluissa varsinkin maan perinteinen agraaripuolue maalaisliitto (nyk. keskusta), joka ajoi maaseudun ja kaupungin koulutuserojen tasoittamista. Peruskoulussa maaseudun lahjakkuusresurssit saatiin palvelemaan maan talouskasvua ja samalla pyrittiin takaamaan, ettei koulutuspolkua määrännyt asuinpaikka vaan nuoren kyvyt ja kiinnostuksen kohteet. (Niitamo & Multimäki 1964; Ahonen 2002, 175; Ahonen 2021, 24–30.) Uudistushenkisyys ulottui myös muille koulutusasteille. Esimerkiksi ammattikoulutusta kehitettiin Suomessa voimakkaasti sotien jälkeen, ja ammattikouluverkosto tiheni. Vaikka koulut sijoittuivat pääasiassa maakunta- ja seutukeskuksiin, ne takasivat, ettei nuoren tarvinnut muuttaa kovin kauas kotiseudultaan ammattitutkinnon perässä. Päättäjät toivoivatkin, että tiheä ammattikouluverkosto palvelisi harvaan asuttujen alueiden kehitystä. (Laukia 2013, 231–234; Hartikainen & Hurmalainen 2016, 47; Michelsen 2018.) Myös maaseudun nuorten pääsyä korkeakoulutuksen piiriin pyrittiin parantamaan 1960- ja 1970-luvuilla. Pääkaupungista katsottuna syrjäiset maakuntakeskukset, kuten Oulu ja Kuopio, saivat omat yliopistonsa, mikä mahdollisti maaseudun nuorille myös korkeakouluopinnot kohtuullisen matkan

päässä kotipaikasta (esim. Poikolainen 2017, 11). Uusia korkeakouluja perustettiin runsaasti myös muissa Pohjoismaissa. Esimerkiksi Ruotsissa korkeakouluopiskelijoiden määrä yli kymmenkertaistui vuosina 1940–1970 (ks. Richardson 1999, 61, 170–177).

1980-luvulla hyvinvointivaltiot joutuivat uusien haasteiden eteen (ks. esim. Nordlund 2000). Palveluiden valtiollinen järjestäminen joutui ideologisesti haastetuksi, ja globalisaatio alkoi muuttaa valtioiden taloudellista perustaa. Lisäksi 1990-luvun alun talouslama johti julkiseen sektoriin kohdistuneisiin leikkauksiin varsinkin Suomessa ja Ruotsissa, mikä poiki paljon keskustelua jopa hyvinvointivaltion purkamisesta. Maaseudulla leikkaukset kohdistuivat etenkin naisvaltaisille palvelualoille, mikä heikensi paikoin maaseudun houkuttelevuutta naisten silmissä entisestään (esim. Högbäck 1998). Koulutuspolitiikassa murrosta seurasi niin kutsuttu uusliberaali käänne, joka näkyi kaikissa Pohjoismaissa; jos toisen maailmansodan jälkeisten peruskoulu-uudistusten tavoitteena oli ollut sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen kaikille yhtäläisen koulun kautta, nyt koulutuksen uusiksi iskusanoiksi nousivat valinnanvapaus, rationalisointi ja kilpailukyky. Peruskoulu siinä muodossa, kun se oli alkujaan rakennettu, joutui uudelleenmäärittelyn kohteeksi. (Ahonen 2002; Antikainen 2006; Telhaug, Asbjørn Mediås & Aasen 2006; Wiborg 2013; Blossing, Imsen & Moos (toim.) 2013; Lind 2019.)

Maaseudulla uudenlainen koulutuspolitiikka näkyi muun muassa pienten koulujen lakkauttamisen aaltona kaikissa Pohjoismaissa, ja kehitys jatkui myös 2000-luvulla – tosin uudistukset eivät ole olleet samanlaisia kaikilla maaseutualueilla (ks. esim. Karlsdóttir ym. 2019, 26–33). Pohjoismaissa oli ollut perinteisesti tiheä kouluverkko, kun harvaan asuttujen seutujen oppilaiden koulumatkat oli haluttu pitää kohtuullisina. Pieniä kouluja lakkautettiin jo 1960-luvulla suurten ikäluokkien ohitettua kouluiän (ks. esim. Autti & Hyry-Beihammer 2014), mutta vuosisadan lopulla tilanne muuttui myös periaatteiden tasolla. Esimerkiksi Suomessa vuonna 1992 laista poistettiin säädös etäisyydestä, jota oppilaan koulumatka ei saanut ylittää. Tämä mahdollisti oppilaiden kokoamisen aiempaa laajemmalta alueelta. Maan pienistä, alle 50 oppilaan kouluista lakkautettiin vuosina 1990–2010 noin 65 %. (Ahonen 2001; Autti & Hyry-Beihammer 2014). Kyläkoulujen lakkauttamistrendi poiki myös paljon uutta tutkimusta, jossa pyrittiin selvittämään esimerkiksi lakkauttamisen vaikutuksia paikallisyhteisöihin sekä koulurakennusten uusiokäyttöä (esim. Tedre & Pöysä 2015; Villa & Knutas 2020; Autti & Hyry-Beihammer 2014; Villa, Solstad & Andrews 2021; Åberg-Bengtsson 2009; Lundgren & Lundgren 2016). Peruskoulujen ohella lakkautukset kohdistuivat ammatikouluihin, mikä vei myös toisen asteen koulutusta kauemmaksi kotoa (Hartikainen & Hurmalainen 2016, 51–52; Kettunen & Prokkola 2022, 54–55).

Lähikoulujen lakkauttaminen on johtanut maaseudun nuorten koulumatkojen pidentymiseen. Jos agrariikulttuurissa koulumatka tehtiin jalan tai hiihtäen, nykyisin matka taitetaan yleensä autolla. Nuoret joutuvat viettämään pahimmillaan useita tunteja päivästä kodin ja koulun välillä, taksissa tai bussissa. Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, kuinka pitkä koulumatka erottaa nuoret konkreettisesti lähiyhteisön piiristä suureksi osaksi päivää. Lisäksi maaseudun nuorilla on usein pitkien koulumatkojen vuoksi muita vähemmän vapaa-aikaa. Toisaalta bussista saattaa muodostua koulukyytiläisille tärkeä ja mieluinen sosiaalinen tila. (Ks. Lanas 2008, 65–66; Harinen 2012; Tuuva-Hongisto, Pöysä & Armila 2016, 39–43; Käyhkö 2016.) Pitkien koulumatkojen ohella tutkimuksessa on pohdittu, asettuvatko maaseudun nuoret koulun opetussisältöjen suhteen eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi Ruotsin osalta on todettu, että koulutuksessa ja koulutuspolitiikassa kuuluu nykyisin voimakas urbaani ääni, joka pitää kaupunkielämää normina, eikä maaseudun nuoria edes kannusteta luomaan vahvoja siteitä paikalliseen elinpiiriin (ks. Beach ym. 2019). Vastapainoksi on ehdotettu paikkatietoista kasvatusta, jossa oppisisältöjä muokataan paikalliseen kulttuuriin sekä taloudelliseen ja sosiaaliseen ympäristöön sopiviksi (esim. Lanas 2008; Solstad & Andrews 2020, 298). Esimerkiksi Pohjois-Norjan Lofoteilla tehtiin jo 1970-luvulla paikkatietoisen koulutuksen kokeilu, jossa paikallinen kulttuuriperintö ja alueelle keskeinen kalastuselinkeino tuotiin opetuksen ytimeen (ks. Solstad 1981).

SYRJÄYTYMINEN JA ALUEELLINEN ERIARVOISUUS

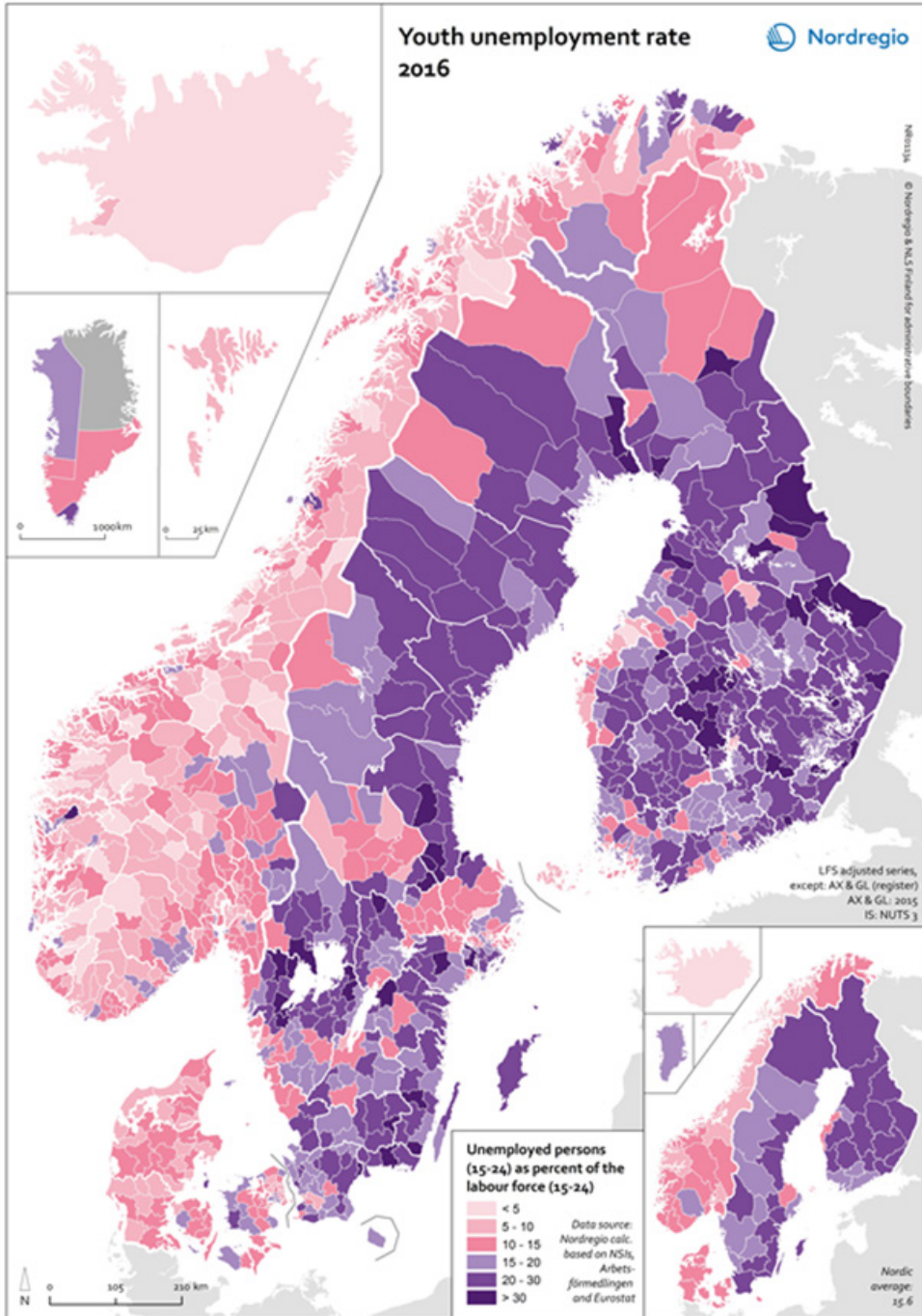
Koulutuksen kysymysten ohella tutkimuksessa on oltu kiinnostuneita alueellisesta eriarvoisuudesta ja maaseudun nuorten syrjäytymisriskistä. Yksi taustatekijä keskustelulle oli 1990-luvun lama, joka jätti jälkeensä korkean nuorisotyöttömyyden varsinkin Suomessa ja Ruotsissa (ks. Kartta 4). (Carle & Julkunen 1998; Julkunen 1998; Järvinen & Vanttaja 2001; Muilu & Onkalo 2002; Hiltunen 2011.) Tutkijat ja poliitikot havahtuivat siihen, että koulutuksen ekspansiosta huolimatta sujuva siirtyminen koulusta työelämään ei toteutunut kaikkien kohdalla. Alueellisen tasa-arvon näkökulmasta kysymys kuului, asettiko asuinpaikka kaukana keskuksista nuoret alttiiksi koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämiselle (ks. esim. Helve (toim.) 1998; Paju 2004; Ollila 2008; Olofsson & Wadensjö 2012; Tuuva-Hongisto 2019). Eniten huomiota on saanut kaupunkien sisäinen segregaatio, mutta myös ongelmien kasautumisesta harvaan asutuille alueille on käyty keskustelua. Esimerkiksi vuonna 1987 syntyneiden suomalaisnuorten kohortin

elämänpolkuihin kohdistuneessa rekisteritutkimuksessa havaittiin selkeitä maakunnallisia eroja muun muassa työttömyydessä ja toimeentulotuen nostamisessa. Tosin sillä ei todettu olleen suurta merkitystä näiden kannalta, asuiko nuori maaseudulla vai harvaan asutun alueen paikalliskeskuksessa (ks. Ristikari ym. 2016, 66–83). Myös muiden Pohjoismaiden osalta on todettu, että harvaan asutuilla seuduilla on jonkin verran enemmän työelämän, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolelle jääneitä, niin kutsuttuja NEET-nuoria (*Not in Education, Employment or Training*) (ks. Karlsdóttir ym. 2019, 40–42). Syrjäytymisriskin ohella tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota alueellisiin terveys- ja hyvinvointieroihin (ks. esim. Karvonen & Rintala 2004). Toisaalta myös eroja maiden välillä löytyy: esimerkiksi Norjassa ei ole havaittu merkittäviä eroja työttömyydessä, nuorten hyvinvoinnissa tai koulumenestyksessä kaupunkien ja maaseudun välillä. Sen sijaan on näyttöä siitä, että harvaan asutuilla alueilla nuorilla on kaupunkilaisnuoria vähemmän stressiä ja mielenterveysongelmia. (Rye 2006b, 412; Eriksen & Andersen 2021.)

Peruskoulun ja toisen asteen koulun välistä siirtymää pidetään keskeisenä nuoren myöhemmin elämän, myös mahdollisen syrjäytymisen kannalta. Maaseudun nuorille tuolla vaiheella on erityinen painoarvo. Toisen asteen koulut sijaitsevat keskittämispolitiikan seurauksena yhä isommissa keskuksissa. Maaseudun nuoret joutuvat siksi usein pohtimaan koulutus päätöksen ohella myös sitä, käyvätkö koulua kotoa käsin vai muuttavatko jo tässä vaiheessa toiselle paikkakunnalle, esimerkiksi asuntolaan (esim. Kivelä & Ahola 2007; Armila, Käyhkö & Pöysä 2018a; Rosvall, Rönnlund & Johansson 2018; Vehkalahti & Armila 2021; Stenseth & Bæck 2021). Pohjoismaissa lähes kaikki nuoret jatkavat peruskoulun jälkeen toiselle asteelle, joko akateemiselle linjalle eli lukioon tai ammattikoulutukseen (ks. Olofsson & Wadensjö 2012, 15). Toisen asteen koulun keskeyttäminen on kuitenkin maaseudulla yleisempää kuin kaupungeissa (esim. Karlsdóttir ym. 2019, 18; Pedersen & Moilanen 2019a, 27). Yhtenä syynä tähän on se, että maalla varsinkin pojat valitsevat useammin ammattikoulun¹⁰, jolloin heidät saatetaan houkutella vähäistä koulutusta vaativiin töihin jo kesken koulunkäynnin. Toisena syynä koulun keskeyttämiselle on ehdotettu maaseudun nuorten sopeutumisvaikeuksia uudelle koulupaikkakunnalle (ks. Bæck 2019). Toisaalta tutkimuksessa on pohdittu, vaikuttaako agrariikulttuurissa vallinneen koulutuskeptisyyden traditio

10 Pohjoismaiden ammattikoulutusjärjestelmät vaihtelevat koulupohjaisesta (etenkin Suomi ja Ruotsi), harjoittelupohjaiseen (Norja ja Tanska). Käytännössä kaikissa järjestelmissä on piirteitä molemmista. Ks. Michelsen 2018.

Kartta 4. 15–24-vuotiaiden työttömyys Pohjoismaissa vuonna 2016. Lähde: Nordregio.

edelleen nuorten ja varsinkin poikien asenteisiin siten, että heidän koulutuksensa jää kaupunkilaisia lyhyemmäksi¹¹ (ks. Heggen 2000; Paulgaard 2015).

Syrjäytymiskäsitettä ja -keskustelua on myös kritisoitu mustavalkoiseksi ja leimavaksi. Lisäksi on todettu, ettei työn tai koulutuksen ulkopuolelle jääminen välttämättä merkitse sitä, että nuori kokee itsensä syrjäytyneeksi (ks. esim. Paju & Vehviläinen 2001). Maaseudun työttömien nuorten on todettu olevan moninainen joukko, jolla on useita erilaisia strategioita työttömyyden kanssa elämiseen (esim. Muilu & Onkalo 2002; Hiltunen 2011; Juvonen & Romakkaniemi 2019). Kritiikin mukaan keskustelu on kiinnittynyt liian suppeasti koulutukseen ja työelämään, kun syrjään voi jäädä myös vapaa-ajan aktiviteeteista, sosiaalisesta elämästä, harrastuksista tai vaikuttamismahdollisuuksista. Näiden suhteen maaseudun nuoret ovat selvästi riskiryhmää. Asuinpaikka asettaa rajoitteita esimerkiksi maaseudun nuorten liikuntaharrastuksille, kun tiloja, järjestettyä toimintaa ja omanikäistä harrastusseuraa on vain vähän, eikä nuorille ole välttämättä halujakaan harrastaa pitkiksi venyneiden koulupäivien jälkeen (ks. Armila 2016; Armila 2020; Kivijärvi ym. 2021). Vielä 1900-luvun alussa maaseudulla vaikutti useita järjestöjä, jotka järjestivät nuorille erilaista, usein aatteellisesti tai uskonnollisesti virittyntä toimintaa. Nykyisin kunnallisia nuorisotaloja on maaseudulla harvassa, ja nuorisotyö on monin paikoin liikkuvien työmuotojen varassa (ks. esim. Tormulainen & Kauppinen 2022). Sosiaalisen elämän osalta asuminen maalla voi merkitä esimerkiksi rajallisia mahdollisuuksia solmia romanttisia suhteita, kuten suomalaisten tyttöjen osalta on todettu (Käyhkö & Armila 2021). Tutkimuksessa on myös pohdittu, kokevatko maaseudun nuoret, että heillä on kaupunkilaisia vähemmän vaikuttamismahdollisuuksia (ks. Johansson 2017). Maaseudun ja kaupunkien välillä on todettu eroja esimerkiksi siinä, millaiseen kansalaisuuteen nuoria kasvatetaan: maaseudun ammattikoulut korostavat käytännönläheisyyttä ja paikallisuutta, kun taas kaupungeissa nuoria liitetään selkeämmin osaksi globalisoitunutta tietoyhteiskuntaa (ks. Kettunen & Prokkola 2022).

Koulutus ja työ sekä niihin liittyvät tasa-arvokysymykset ovat hallinneet maaseudun nuorista käytyä keskustelua hyvinvointivaltion kehityksessä. Hyvinvointivaltion alkuvaiheissa aluepoliittiset toimet nähtiin keskeisenä osana tasa-arvoisen yhteiskunnan rakentamista. Nykyisin tämä ei ole enää itsestään selvää. Kilpailukyvyyn korostaminen

11 Tutkimuksessa on viitattu tanskalais-norjalaisen kirjailijan Aksel Sandemosen tunnetuksi tekemään Janten lakiin, jolla hän kuvaa pikkupaikkakunnan nujertavaa ilmapiiiriä, jossa kaikenlainen ponnistelu itsensä kehittämiseksi, esimerkiksi korkeakoulutus, asettuu yhteisön näkökulmasta epäilyttävään valoon. Ks. esim. Pedersen 2018.

on poikanut jopa uutta negatiivista kuvastoa maaseudusta tuottamattomana ja toimettomuuteen kannustavana paikkana (ks. Eriksson 2010b). Palveluiden karsiminen ja keskittämispolitiikka ovat johtaneet siihen, että maaseudun nuoret joutuvat tekemään koulutus- ja asuinpaikkavalintojaan yhä paineistetummassa tilanteessa (esim. Käyhkö 2016; Vehkalahti & Armila 2021). 2000-luvulla muutto kaupunkeihin on kiihtynyt jälleen, mikä on poikanut jopa puheita uudesta suuresta muutosta. Esimerkiksi Suomessa kehityksestä ovat kärsineet ennestään muuttotappiolliset alueet maan itäisissä ja pohjoisissa osissa. Muuttovoitto on puolestaan keskittynyt yhä harvemmille alueille, niin kutsuttuihin kasvukeskuksiin ja kaupunkien kehyskuntiin. Kehityksen on todettu kärjistävän entisestään alueiden jakaantumisesta ”voittajiin” ja ”häviäjiin” niin taloudellisten resurssien kuin myös nuoren väestön osalta (ks. Tervo 2005; Aro 2007b; Kytö & Kral-Leszczynska 2013; Moisio & Sirviö 2021). Alueellisen tasa-arvon kysymykset ovat tuskin menettämässä ajankohtaisuuttaan lähitulevaisuudessa.

Elämäntavat ja identiteetit muutoksessa

Jos 1960-luvun maaltamuuttoa leimasi vielä siirtymä agraareista teollisiin yhteiskuntiin, viime vuosikymmeninä maaseudun nuoret ovat tehneet elämänvalintojaan yhä globalisoituneemmassa, digitalisaation läpäisemässä jälkiteollisessa kulttuurissa (esim. Paulgaard 2002; Bloksgaard, Faber & Hansen 2015). Muutos on herättänyt jopa pohtimaan, onko nuorten elämää enää mielekästä tarkastella asuinpaikan näkökulmasta. Kun nuorisokulttuurit ovat ylijärjestyneitä, peruskoulu tarjoaa kaikille lähes samat opetussisällöt ja internetin sekä sosiaalisen median tuomat mahdollisuudet ovat yhtä lailla maalaisnuorten ulottuvilla, voi olla houkuttelevaa ajatella, ettei paikalla ole enää nuorten elämän kannalta väliä. Kaikkein optimistisimmissä arvioissa uudesta informaatioteknologiasta povattiin maaseudun pelastajaa, kun virtuaaliseen maailman kytkettyjen nuorten ei tarvitsisi enää muuttaa pois. (Lægran 2002; Waara 2002; Bæck 2004.) Vaikka maaseudun ja kaupunkialueiden elämäntavat ovat lähentyneet toisiaan 1900-luvun jälkipuoliskolla (esim. Villa 2000), tutkimus osoittaa, että paikalla on edelleen keskeinen merkitys nuorille niin mahdollisuushorisontin rajaajana kuin myös identiteettiin liittyvien kysymysten kautta (ks. esim. Bloksgaard, Faber & Hansen 2015; Pedersen 2018). Nuoret pohtivat edelleen paikkaansa maailmassa suhteessa kotiseutuun vaikkakin yhä laajemman informaatio- ja mediavirran ilmapiirissä. Historiallisesti katsottuna muutos on ollut asteittaista: digitalisaatio ei tuonut kaupunkia maaseudulle, vaan maalaisnuorten arjen yliaalueellistuminen alkoi jo viimeistään radion ja television yleistyttyä (ks. Lamberg 2018).

NUORTEN KOTIPAIKKASUHDE

Yksi keskeinen aiemman tutkimuksen teema on ollut maaseudun nuorten suhde kotipaikkaansa. Tutkimuksessa on jo varhain pohdittu, kokevatko maalaisnuoret kuuluvansa paikalliseen yhteisöön ja elämäntapaan (esim. Mäntykorpi 1986; Paunikallio 1997). Nuorten on todettu muodostavan erilaisia suhdetyyppejä kotiseutuunsa: osa kiinnittyy paikallisiin traditioihin, toiset taas ottavat jo varhain etäisyyttä ja haluavat muuttaa pois heti kun mahdollista (esim. Waara 1996; 1998; Lähteenmaa 2006; Penttinen

2016). Toisaalta moni kokee suhteensa ristiriitaiseksi: poissa ollessa maalle kaivataan ja esimerkiksi luontoympäristöä pidetään arvossa, mutta pitkät välimatkat, syrjäisyys ja mahdollisuuksien puute heikentävät viihtyvyyttä (esim. Tuuva-Hongisto, Pöysä & Armila 2016, 22–34; Käyhkö 2017; Pedersen 2018; Svendsen 2018). Viihtyvyys ja identifioituminen maalle ei tarkoita automaattisesti sitä, että nuori näkee myös tulevaisuutensa maalla. Vahva kiinnittyminen ei siis välttämättä korreloi muuttohaluttomuuden kanssa. (Rönnlund 2020; Pedersen & Gram 2018.) Silti kuulumisen (*belonging*) on katsottu olevan avainasemassa maaseudun nuorten eriävien elämänpolkujen ja esimerkiksi koulutusvalintojen kannalta (ks. esim. Juvonen & Romakkaniemi 2018). Laajasti ymmärrettynä kuulumisen merkitsee tiettyyn paikkaan ja yhteisöön kohdistuvia läheisiä emotionaalisia ja sosiaalisia siteitä. Ilmiöllä on kuitenkin myös poliittinen ulottuvuutensa, sillä kyse ei ole vain yksilön orientaatiosta vaan yhteisöllisesti muodostuvasta prosessista.¹² Tämä tulee näkyviin esimerkiksi vastikään maaseudulle asettautuneiden maahanmuuttajanuorten kohdalla, joiden paikallisyhteisö ei välttämättä edes halua kokea kuuluvansa paikkaan (esim. Wernesjö 2015). Keskeisiä kysymyksiä ovatkin, mikä edesauttaa kuulumisen rakentumista joidenkin kohdalla ja miksi toiset taas kokevat herkemmin vierautta asuinpaikkaansa kohtaan.

Paikkaan kuulumista ja paikkasidonnaisen identiteetin muodostamista on tarkasteltu ennen kaikkea sukupuolen kannalta. Useissa tutkimuksissa on todettu, että maaseudun rakenteet mahdollistavat tytöille ja pojille, miehille ja naisille erilaisia kokemuksia. Pojille ja miehille maaseutuympäristö tarjoaa usein tilaa ja tilaisuuksia miestyypillisille aktiviteeteille, kuten metsästykselle, kalastukselle ja erilaisille kädentaitoja vaativille korjaus- ja rakenteluprojekteille, jotka kytkevät heitä osaksi paitsi paikkaa myös tiettyä maaseudun maskuliinisuutta. (Waara 1996; Bye 2003; Stordal 2017; Armila, Käyhkö & Pöysä 2018b; Eriksen & Andersen 2021; Pöysä 2022.) Pojat saattavat ryhtyä jo varhain luomaan konkreettista ja omaehtoista suhdetta lähiympäristöön esimerkiksi majojen rakentelun kautta (Kjørholt 2003; Stordal 2017). Hieman vanhempina moni heistä siirtyy mopojen ja autojen (pohjoisemmilla alueilla myös moottorikelkkojen) pariin, jolloin elinpiiri ja ajanvietto laajenevat esimerkiksi huoltoasemille. Norjan osalta tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota maaseudun työläistäustaisten nuorten miesten autoilukulttuuriin (*råner*), jonka kautta luodaan siteitä lähiympäristöön ja uusinnetaan tietynlaista maskuliinisuutta (ks. Lægran 2002; 2007; Rye 2006b).¹³

12 Ks. käsitteen teoretisoinnista esim. Harris, Cuervo & Wyn 2021.

13 Siinä, että nuoret miehet tekevät kulkuneuvojen avulla lähialuetta tutuksi, voidaan

Lisäksi tutkimuksessa on todettu, että myös maaseudun kouluopetus saattaa rakentaa pojille syvempiä kuulumisen kokemuksia painottamalla esimerkiksi miesvaltaisia aloja ja harrastuksia (ks. Rönnlund & Rosvall 2019).

Nuoret miehet ovat siis tehneet maaseutua omakseen kulkuvälineiden ja sellaisten aktiviteettien kautta, jotka eivät ole välttämättä olleet yhtä hyvin tyttöjen ja naisten ulottuvilla. Maaseudun tyttöjen on sen sijaan todettu suhtautuvan elinympäristöönsä sekä vallitsevin naisena elämisen normeihin ristiriitaisemmin, ja aiemmassa tutkimuksessa on korostunut tyttöjen puhe pois muuttamisesta ja maaseudun negatiivisista puolista (esim. Öhrn, Asp-Onsjö & Holm 2017). Tyttöjen on todettu kokevan esimerkiksi juoruiluna ilmenevän sosiaalisen paineen ongelmallisemmaksi kuin pojat (ks. Haugen & Villa 2006a; Käyhkö 2017, 16–17). Juoruilu voidaan nähdä sosiaalisen tiivyyden kääntöpuolena, jonka kautta yhteisö pyrkii takaamaan oman jatkuvuutensa mutta joka näyttyytyy nuorille tarpeettomana yksityiselämään puuttumisena ja sukupolvien välisenä – usein seksuaalisen käytöksen kontrollointiin liittyvänä – vallankäyttönä (Holmila 2000; Waara 2000; Käyhkö & Armila 2021). Jos juoruilu on heikentänyt tyttöjen kiinnostusta maaseudulle, traditionaalisuuden on toisaalta huomautettu tarjoavan mahdollisuuksia myös juurtumiseen. Tutkimuksessa on pohdittu esimerkiksi, kuinka paikallinen historia ja sen tunteminen ovat vaikuttaneet nuorten paikkaan kuulumisen kokemuksiin. Maaseudun nuoret eivät muodosta suhdetta kotipaikkaansa vain suhteessa nykyisyyteen vaan myös kertomuksina, tapoina ja perimätietona ilmenevään menneisyyteen, jolla voi olla merkitystä niin nuorten identiteetin kuin myös tulevaisuussuunnitelmien kannalta (ks. Vehkalahti & Ristaniemi 2022; Ristaniemi 2023). Lisäksi tyttöjen on todettu pitävän arvossa tiivistä suhdetta luontoympäristön ja eläinten kanssa (ks. Wiborg A. 2004; Käyhkö 2017; Ristaniemi 2023).

Vaikka maaseudun sukupuolijärjestys on edelleen monin tavoin perinteinen ja sukupuoliin liitetyt rooliodotukset istuvat tiukassa, tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota myös uusiin rajanylityksiin. Maaseudun maskuliinisuuden osalta muutos on näkynyt muun muassa miesten suhteessa isyyteen: isyys ei perustu enää vain työntekoon liittyvään sosialisatioon, vaan isät osallistuvat kokonaisvaltaisemmin kasvatukseen ja

nähdä myös historiallista jatkumoa. Ennen mopoja ja autoja välimatkat taitettiin polkupyörillä, jotka yleistyivät Pohjoismaissa maaseudulla nopeammin kuin kaupungeissa. Pyörä oli alkuvaiheessa leimallisen maskuliininen ja nuorille miehille tärkeä statusesine, joka laajensi elinpiiriä ja mahdollisti esimerkiksi partnerin saattamisen tansseista kotiin. Ks. Österman 1967; Männistö-Funk 2010; 2012.

ottavat lapset mukaan esimerkiksi metsästysreissuille (ks. Brandth 2016). Lisäksi ruumiillisen työn vähentyessä sekä alkutuotanto- ja teollisuusalojen korvautuessa muun muassa matkailuelinkeinolla maskuliinisuuden on todettu muuttuneen joustavamaksi ja vähemmän fyysistä työkykyä painottavaksi (esim. Brandth 1995; Brandth & Haugen 2005). Jopa metsäteollisuudessa, joka on perinteisesti ollut hyvin miehinen ala (Kaunisto 2009; ks. myös tukkilaisperinteestä Johansson 1994; Snellman 2000), on havaittu merkkejä sukupuolirajojen väljentyemisestä (ks. Brandth & Haugen 1998; Follo 2002). Maalaisnaisen elämään ja rooleihin liittyvät muutokset on ollut selkeä tutkimuksellinen painopiste 1990-luvulta alkaen, jolloin feministiset näkökulmat yleistyivät maaseutututkimuksessa (esim. Frånberg 1996; Wiborg 1998; Sireni 2008; Olsson & Ruotsala (toim.) 2009). Naisten osalta on kiinnitetty huomiota esimerkiksi maalaisnaisen aseman uudelleenmäärittelyihin, kun maatilan tytär on jäänyt viljelemään tilaa ja joutunut astumaan agrariikulttuurissa maskuliiniseksi katsottuun asemaan, tai vaihtoehtoisesti harjoittaa maanviljelystä käyden samalla palkkatöissä (ks. Oldrup 1999; Högbacka & Trast (toim.) 2000; Silvasti 2003). Viime vuosina sukupuolittuneeseen maaseutuun on kiinnitetty huomiota myös poika- ja tyttötutkimuksen näkökulmista (esim. Pöysä 2022; Ristaniemi 2023).

PYSYVÄ JA MUUTTUVA MAASEUTUKUVA

Tutkimuksessa on pantu merkille, että vaikka maaseudun ja kaupungin elinkeinot ja elämäntavat muistuttavat yhä enemmän toisiaan, kulttuurinen dikotomia on edelleen voimakasta. Maaseutu esitetään mediassa yhä usein kahtalaisen idyllin ja taantumuksen kuvaston kautta (esim. Rouhiainen 2001; Vepsäläinen & Pitkänen 2010; Eriksson 2010a; Alasuutari 2011). Maaseutukuvaa tuotetaan niin mediassa, poliittisessa puheessa kuin populaarikulttuurissakin. Esimerkiksi Ruotsin osalta on todettu, että elokuvien ja televisiosarjojen kuva maaseudusta on pitkälti negatiivinen: harvaan asutut alueet esitetään ahdasmielisinä ja takapajuisina paikkoina, joista nuoret haluavat pois heti kun mahdollista (esim. Björklund 2010; Eriksson 2010a; 2010b; Stenbacka 2011; Eriksson, Nielsen & Paulgaard 2015). Tällä on vaikutusta myös maaseudun nuorten elämään ja ajatuksiin, sillä he eivät muodosta suhdetta kotipaikkaansa tyhjiössä vaan vuorovaikutuksessa kulttuuristen käsitysten ja diskurssien kanssa (esim. Svendsen 2004; Ollila 2008; Sørensen & Pless 2017). Negatiiviset representaatiot saattavat lisätä muuttohaluja. Ne puolestaan, jotka päättävät jäädä maalle, saavat herkästi osakseen

”luuserin” tai ”peräkammarinpojan” stigman (esim. Beach, From, Johansson & Öhrn 2018; Pedersen & Gram 2018). Negatiivisen maaseutukuvan vaikutus on nykyaikana yhä korostuneempi, kun nuoret linkittyvät esimerkiksi sosiaalisen median kautta globaaleihin nuorisokulttuureihin ja pystyvät helposti vertailemaan mediavirran ideaalinuoruutta omaan elämäänsä (ks. esim. Harinen 2012). Kulttuuristen kuvien ohella viimeaikaisessa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota nuorten omiin käsityksiin ja asenteisiin maaseutua kohtaan (esim. Rye 2006b; Sørensen & Pless 2017; Rosvall & Rönnlund 2019).

Maaseudun ja kaupungin kärjistyneellä vastakkainasettelulla on potentiaalia synnyttää myös vastareaktioita. Jos maaseudun nuoret kokevat, että heitä toiseutetaan julkisessa keskustelussa ja heitä koskevia päätöksiä tehdään kaupungeista käsin, anti-modernit ja kaupunkivastaiset identiteetit saattavat käydä houkutteleviksi. Nuori voi kokea vetoa ”sankarijunttiuteen” (Rosenqvist 2003) ja samastua median välittämään negatiiviseen maaseutukuvaan. Maaseutuidentiteettiä saatetaan rakentaa kaupungin edustamien arvojen lyttäämisen varaan, esimerkiksi rasistisen provosoinnin kautta, kuten Ruotsissa on todettu (Areschoug 2022). Maaseudun ja kaupungin välisen dikotomian kärjistyminen näkyy esimerkiksi niin Norjassa, Suomessa kuin Ruotsissakin käydyssä keskustelussa susien ja muiden suurpetojen suojelusta. Maaseudulla susien suojelu nähdään herkästi kaupunkilähtöisenä toimintana, jossa syrjäytetään paikallisten ihmisten näkemykset. Kysymys onkin noussut aiheitaan suuremmaksi symboliseksi kiistaksi siitä, kenen tieto ja kokemus ovat huomionarvoisia. (Skogen 2001; Johansson 2017.) Luokalla ja sukupuolella on haivattu olevan merkitystä myös susikeskustelussa: jyrkimmin susien suojelua vastustavat työläistäustaiset pojat, joilla on myös yleisesti kaikkein positiivisin kuva maaseudusta (ks. Skogen 2001; Rye 2006b).

Toki alueelliset erot eri maaseutualueiden välillä ovat merkittäviä, eikä paikallista identiteettiä suinkaan kaikkialla muodosteta suhteessa kaupunkeihin. Esimerkiksi saamelaiden kohdalla omaa paikkaa maailmassa määritellään pikemminkin suhteessa aiemmilta sukupolvilta perittäviin tapoihin ja traditioihin (esim. Ristaniemi 2023). Tutkimuksen mukaan saamelaisnuorilla on nykyisin melko vahva tietoisuus omasta taustasta (ks. Nystad ym. 2017). Alkuperäiskansojen kohdalla globalisaation paine voidaan kokea uhkana paikallisen tradition säilyttämiselle. Toisaalta tutkimuksessa on todettu, että esimerkiksi Grönlannissa asuvat inuiittinuoret valikoivat globaaleista nuorisokulttuureista vaikutteita ilman että se uhkasi heidän kiinnittymistään paikalliseen kulttuuriin (ks. Rygaard 2003). Globalisaatioon liittyvän huolipuheen onkin todettu pitävän usein sisällään stereotyyppisiä käsityksiä harvaan asutuista alueista luontaisen

traditionaalisina ja siten suojelun tarpeessa olevina (Paulgaard 2002). Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota myös harvaan asuttujen rajaseutujen nuoriin, joiden kohdalla tietoisuus kahden maan ja kulttuurialueen rajalla elämisestä voi nousta tärkeämmäksi osaksi identiteettiä kuin asuminen maaseudulla. Näiden nuorten on todettu peilaavan itseään paitsi oman maan nuoriin myös rajan toisella puolella asuviin, joiden elämästä heillä on yleensä hyvä käsitys (ks. Waara 1998; Jukarainen 2001; Yndigegn 2003).

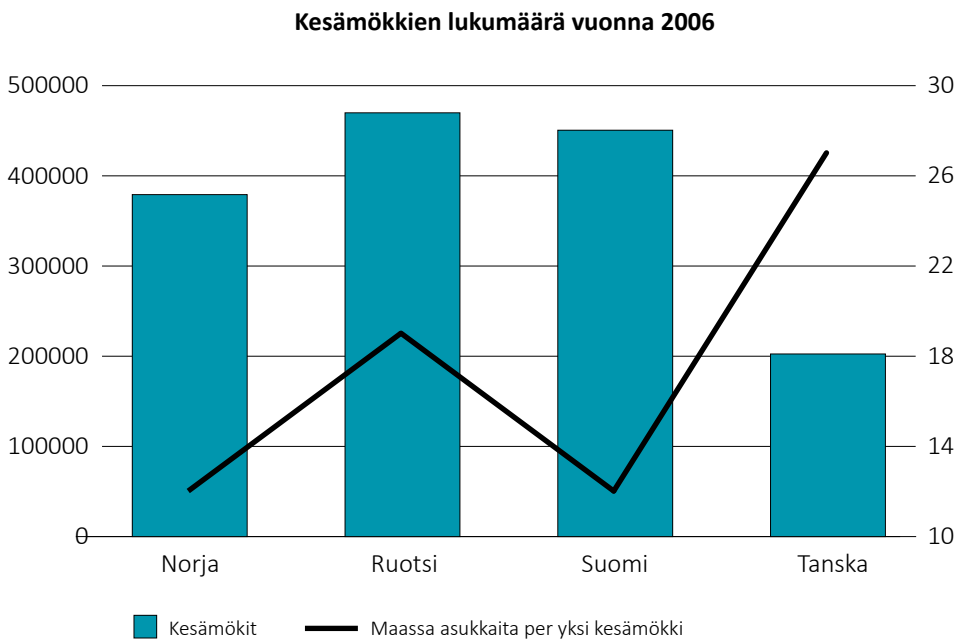
MONIPAIKKAINEN MAASEUTUNUORUUS

Viime vuosina on kiinnitetty kasvavassa määrin huomiota erilaisiin maaseutu- ja kaupunkielämän välitiloihin ja harmaisiin alueisiin. On todettu, että maaseutu ja kaupunki vaihtelevat asuinpaikkoina monien elämänsä aikana, ja lisäksi monet identifioituvat samanaikaisesti maalaisiksi ja kaupunkilaisiksi (ks. Villa 2000; Paunikallio 2001). Monet nuoret jatkavat maaseutuidentiteetin vaalimista myös kaupunkiin muutettuaan, ja samalta paikkakunnalta muuttaneet saattavat muodostua tärkeäksi lähiyhteisöksi myös kaupungissa (esim. Wiborg A. 2004; Pedersen 2018). Maaseudun ja kaupungin dikotomia saattaa kuitenkin herkästi peittää näkyvistä erilaisia monipaikkaisen maalaisnuoruuden muotoja. Historiallisesti tarkasteltuna erottelu mutkistuu entisestään: esimerkiksi tuotantoeläimet ja pienviljely kuuluivat pitkään myös kaupunkimiljööseen ja siten kaupunkilaisnuorten elinpiiriin, kaupunkien säätyläisperheet taas tapasivat kaikkialla Pohjoismaissa viettää kesänsä maalla omassa tai vuokratessa kesähuvilassa. Lisäksi maaseutuympeillä ja raittiilla ilmalla oli keskeinen merkitys partion kaltaisille, pääasiassa kaupunkilaisnuoria houkutteleville kasvatusliikkeille (esim. Skogen & Wichstrøm 1996; Löfgren 2009, 204–221; Lundberg 2018).

Edelleen suuri osa väestöstä viettää osan vuodesta kesämökillä, osana maalaismaista yhteisöä ja ympäristöä. Kesämökit demokratisoituivat säätyläisharrastuksesta suuren joukon elämäntavaksi toisen maailmansodan jälkeen, ja nykyisin niistä voidaan puhua jopa leimallisen pohjoismaisena ilmiönä (ks. mökkien lukumäärästä Kuvio 8). Kesämökistä on tullut monelle keino säilyttää yhteys maalaiselämään urbaanissa kulttuurissa. (Tress 2002; Flognfeldt 2004; Vihinen 2004, 421–424; Periäinen 2006; Müller 2007; Hiltunen & Rehunen 2014.) Nykynuorten suhde kesämökeihin saattaa kuitenkin poiketa edeltävistä sukupolvista: tutkimus osoittaa, että vaikka nuoret nauttivat kesämökillä luonnon rauhasta, he haluavat yhdistää mökkikokemukseen myös digitaalista teknologiaa (Poikolainen 2022). Kesämökkeily ei ole ainoa tapa,

jonka kautta vakituisesti kaupungissa asuvat nuoret saavat kokemuksia maaseudusta, vaan tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota myös muunlaiseen vuorovaikutukseen maaseudun ja kaupunkien välillä (ks. esim. Paunikallio 2001). Aivan viimeaikaisena ilmiönä on tarkasteltu koronapandemian aikaisen sulkutilan vaikutuksia, kun maalta muuttaneet nuoret palasivat hetkellisesti takaisin kotipaikkakunnilleen. Suomen osalta on todettu, että nuorten reaktiot tilanteeseen vaihtelivat: osa koki paluun stressaavaksi ja rajoittavaksi, toiset taas nauttivat luonnonrauhasta sekä uudesta lähentymisestä lapsuudenkodin kanssa (Vehkalahti, Armila & Sivenius 2021).

Kuvio 8. Lähde: Müller 2007.

Lopuksi

Vaikka tämä katsaus ei ole varsinainen historiantutkimus, se heittää ilmoille kysymyksen siitä, miltä nykyajan maaseutunuoruus näyttää suhteessa menneeseen ja aiempiin sukupolviin. Kysymys on vaikea, sillä edellisvuosisadan aikana tapahtui sekä valtava taloudellinen muutos, kun maatalouselinkeinot menettivät hallitsevan asemansa, että maaseudun merkityksen muutos. Tietyn alueen, paikan, maiseman sekä elinkeinon välille rakennettu tiivis yhteys alkoi murentua, eikä maaseutu ollutkaan enää itsestään selvästi (maa)talousalue vaan syrjäseutu, periferia, kehitysalue tai harvaan asuttu alue, jotain joka asettui vastatusten kasvavien kaupunkialueiden kanssa. On aivan aiheellinen kysymys, asuvatko maaseudun nuoret nykyään maaseudulla samassa mielessä kuin agraarikulttuurin nuoret, joiden elämä ei ollut niin paljon muutto- ja koulutusnormien paineistamaa. Toisaalta tietyt materiaaliset reunaehdot ovat säilyneet suhteellisen samanlaisina huolimatta taloudellisesta ja kulttuurisesta murroksesta. Maaseudun nuorten elämää kehystävät tänäkin päivänä pitkät välimatkat, rajalliset samanikäisten sosiaaliset piirit, ylhäältä organisoidun toiminnan vähäisyys sekä väljä ympäristö, joka tarjoaa mahdollisuuksia erilaisille luontoaktiiviteeteille.

Pohjoismaita on tarkasteltu lukuisissa tutkimuksissa yhtenäisenä ja vertailukelpoiseksi mielletävänä joukkona, ja tällaiseen perinteeseen myös tämä katsaus asettuu. On oikeastaan valintakysymys, halutaanko korostaa maiden välisiä yhtäläisyyksiä (suhteessa muuhun Eurooppaan tai koko maailmaan) vai eroavaisuuksia; molempia on mahdollista löytää niin poliittisesta historiasta kuin maantieteestäkin. Maaseudun muutoksen osalta Suomi ja Tanska asettuvat ääritapauksiksi: edellinen kaupungistui ja teollistui viimeisenä, jälkimmäinen ensimmäisenä. Voidaan varovaisesti arvioida, että maaseudun muutos oli varsinkin 1900-luvun puolivälistä alkaen kaikkein nopeinta ja rajuinta Suomessa. Rakennemuutos osui voimakkaimmin maa- ja metsätalousvaltaisille itäisen ja pohjoisen Suomen harvaan asutuille alueille, jotka erottuvat edelleen esimerkiksi työttömyyden osalta muusta maasta. Aste-eroista huolimatta niin tutkimusteemat kuin yhteiskunnalliset keskustelutkin ovat olleet Pohjoismaissa huomattavan samankaltaisia. Tämä koskee erityisesti toisen maailmansodan jälkeistä aikaa, jolloin maiden välinen vuorovaikutus lisääntyi ja kaikkialla toteutettiin samankaltaisia yhteiskunnallisia uudistuksia.

Kun tarkastellaan maaseudun nuoriin kohdistuvan tutkimuksen jatkumoa, on melko helppo todeta, että se on ollut kytköksissä maaseudun konkreettiseen muutokseen.

Maaseudun nuoret nousivat tutkimuksellisen huomion kohteeksi 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin muutos oli nopeinta ja Pohjoismaat heräsivät laajemminkin maatalousyhteiskunnan häviämiseen. Ensimmäisiä tutkimusteemoja olivat muun muassa maaltamuuton syyt sekä maalaisnuorten koulunkäynti. Meneillään olevan sosiaalisen muutoksen keskellä pyrittiin ymmärtämään, mitä oli tapahtumassa ja millaisia seurauksia sillä oli maaseutualueisiin. Samalla alueellisen tasa-arvon kysymykset nostivat päätään, mikä ohjasi huomiota kohti epäkohtia, mahdollisuuksien puutetta, sosiaalisia ongelmia ja maaseudun negatiivisia stereotyyppioita. Tutkimusteemat ovat olleet Pohjoismaissa melko samanlaisia, mutta – sikäli kuin tämän katsauksen pohjalta voidaan todeta – Tanskasta näyttäisi puuttuvan Suomelle, Ruotsille ja Norjalle tyypillinen maaseutututkimuksen traditio, johon maaseudun nuoria koskevat kysymykset ovat solahtaneet luontevasti. Tämä selittää sen, että katsauksessa on mukana tanskalaista tutkimusta muita maita vähemmän.

Maaseudun nuoria on luonnollisesti tutkittu monen eri tieteenalan ja tutkimustradition näkökulmista. Metodologisella puolella on merkittävä rooli siinä, millaista tietoa tutkimus tuottaa. Esimerkiksi historiantutkimuksessa on jouduttu yleensä turvautumaan viranomaisten tuottamiin väestöaineistoihin sekä muisti- ja perinnetietoaineistoihin, jotka ovat antaneet tietynlaisen kuvan maaseudun nuorten elämästä. Kvantitatiivisten väestöaineistojen kautta maaltamuuttoa on ollut esimerkiksi tapana lähestyä kulloisenkin ”liikaväestön” siirtymisenä paikasta toiseen. Nykyaikaan kohdistuva tutkimus hyödyntää sen sijaan erilaisia kysely-, haastattelu- ja havainnointiaineistoja, jotka tuovat syvyyttä niin nuorten muuttoliikkeisiin kuin myös esimerkiksi identiteetikysymyksiin. Historialliset aineistot eivät tavoita yhtä hyvin nuorten omaa kokemusmaailmaa, mikä voi antaa menneisyyden maaseutunuoruudesta turhan staattisen ja yksioikoisen kuvan. Aineistojen erilaisuus vaikeuttaa osaltaan historiallisten vertailujen tekemistä, ja historiantutkimus on myös lähestynyt aihetta hieman erilaisten kysymysten kautta, kuten tämän katsauksen nuoruutta agraarikulttuurissa käsittelevän luvun pohjalta voidaan todeta.

Ensimmäiset tutkimukset maaseudun nuorista keskittyivät mitattavissa oleviin ilmiöihin, kuten muuttoliikkeisiin ja koulumenestykseen, mutta 1900-luvun lopulla tutkimuksesta tuli luonteeltaan yhä enemmän konstruktivistista ja purkavaa. Nykyisin maaseutua on tapana tarkastella sosiokulttuurisena kokonaisuutena, jossa paikat, yhteisöt ja identiteetit kietoutuvat toisiinsa tuottaen eri ihmisille erilaisia kokemuksia. Esimerkiksi sukupuolen merkitys maaltamuutossa on pantu merkille jo varhain, mutta viime vuosikymmeninä tarkastelu on siirtynyt siihen, kiinnittyvätkö tytöt ja

pojat eri tavalla maaseudulle ja jos niin miksi? Kenelle maaseutualueet tuottavat samastumispintoja ja millaisten yhteisöllisten käytäntöjen kautta? Voidaan otaksua, että tulevaisuudessa maaseudun nuoruutta tarkastellaan kaksinapaisen sukupuolikäsityksen ohella myös sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden näkökulmasta. Lisäksi vallitsevaa maaseutukuvaa on pyritty haastamaan tuomalla esiin harvaan asuttujen alueiden ja niillä asuvien eroja. Pohjoismaissa tärkeässä roolissa on ollut esimerkiksi alkuperäiskansatutkimus, jonka kautta on paitsi tehty näkyväksi maaseutualueiden moninaisuutta myös kritisoitu aiemman tiedon ja tutkimuksen painotuksia.

Maaseutunuoruuden historia on hyvin suuressa määrin nuoruusikävaiheen modernisoitumisen historiaa. Nuoruus muovautui nykyään tunnetuksi, yksilöllisten valintojen tekemisen ja ”joksikin tulemisen” ikäkaudeksi samoihin aikoihin, kun Pohjoismaat siirtyivät maatalousvaltaisista maista teollisiksi ja sittemmin palveluyhteiskunniksi. Kehitystä on ollut tapana tarkastella kaupunkiympäristöistä käsin muun muassa kehkeytyvien nuorisokulttuurien ja ongelmadiskurssien näkökulmasta. Sama kehitys vaikutti kuitenkin myös maaseudulla asuviin nuoriin eräänlaisen negaation kautta: kun kaupungista tuli uudenlaisen nuoruuden tyyssija, maalla koettiin painetta joko muuttaa kaupunkiin, elää kaupunkimaisemmin tai vastata kehitykseen esimerkiksi alussa mainitun punkyhtyeen Ratsian tavoin vastakulttuurin avulla. ”Lontoon skideihinkin” voidaan lukea useita, jopa ylisukupolvisia kokemuserroksia, vaikka se muodollisesti näyttäisi kertovan tekemisen puutteesta; laulun Pihtipudas ei edusta vain maantieteellistä paikkaa vaan myös historiaa, tapoja, odotuksia ja asenteita, elämänmuotoa, johon mukautuminen vaatii osalta nuoria sovittautumista. Osa taas juurtuu pienestä pitäen maaseudulle ja on siellä kotonaan myös nuorena ja aikuisena.

Kirjallisuus

- Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (2003) Näkökulmia suomalaisen nuoruuden ja nuorison historiaan. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuoruuden historia*. Helsinki: SKS, 9–13.
- Adams, Ria-Maria & Komu, Teresa (2022) Radically ordinary lives: young rural stayers and the ingredients of the good life in Finnish Lapland. *Young* 30 (4), 361–376. DOI:10.1177/11033088211064685.
- Ahonen, Sirkka (2001) The end of the common school? Change in the ethos and politics of education in Finland towards the end of the 1900s. Teoksessa Sirkka Ahonen & Jukka Rantala (toim.) *Nordic lights. Education for nation and civic society in the Nordic countries, 1850–2000*. Studia Fennica Historica 1. Helsinki: Finnish Literature Society, 175–203.
- Ahonen, Sirkka (2002) From an industrial to a post-industrial society: changing conceptions of equality in education. *Educational Review* 54 (2), 173–181. DOI:10.1080/00131910220133257.
- Ahonen, Sirkka (2021) Kiistelty oppivelvollisuus. *Koulu ja menneisyys* 58, 8–37. DOI:10.51811/km.102429.
- Aikio-Puoskari, Ulla (2006) *Raportti saamelaisopetuksesta Pohjoismaiden peruskouluissa. Pohjoismainen vertailu opetuksen perusedellytysten näkökulmasta*. Inari: Saamelainen Parlamentaarinen Neuvosto.
- Alasuutari, Pertti (2011) Mielikuvien muutos ja pysyvyys. Maaseutukäsite suomalaislehdissä 2000-luvulla. *Maaseudun uusi aika* 19 (1), 17–32.
- Andresen, Astri (2018) Sami schoolchildren and the transfer of knowledge and culture in the twentieth century. Teoksessa Ulla Aatsinki & Johanna Annola & Mervi Kaarninen (toim.) *Families, Values, and the Transfer of Knowledge in Northern Societies, 1500–2000*. New York: Routledge.
- Andresen, Astri & Gardarsdottir, Ölöf & Janfelt, Monika & Lindgren, Cecilia & Markkola, Pirjo, Söderlind, Ingrid (2011) *Barnen och välfärdspolitiken: Nordiska barndomar 1900–2000*. Stockholm: Dialogos Förlag.
- Antikainen, Ari (2006) In search of the Nordic model in education. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 50 (3), 229–243. DOI:10.1080/00313830600743258.
- Areschoug, Susanna (2022) Backward youth? Racist trolling and political (in)correctness among young people in rural Sweden. Teoksessa David Farrugia & Signe Ravn

- (toim.) *Youth beyond the city: Thinking from the margins*. Bristol: Bristol University Press, 215–234.
- Armila, Päivi (2016) Hylkysyrjäläisnuorten arjen rytmit ja piirit. Teoksessa Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö (toim.) *Reunamerkitöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 60–73.
- Armila, Päivi (2020) Syrjäseudun nuoret ja liikuntaharrastukset: Tanssii mummojen kanssa. Teoksessa Jouko Kokkonen & Kati Kauravaara (toim.) *Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 175. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 142–159.
- Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville (2018a) On the educational edges of a learning society: the Finnish hinterland as a framework of educational choices for young people. *Journal of Youth Studies* 21 (9), 1198–1215. DOI:10.1080/13676261.2018.1453128.
- Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville (2018b) Syrjäkylien pojat. Kaveruutta ja kilometrejä. Teoksessa Antti Kivijärvi & Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino/Nuorisotutkimusverkosto, 261–283.
- Aro, Timo (2007a) *Julkinen valta ja maassamuuttoa edistävät ja rajoittavat tekijät Suomessa 1880-luvulta 2000-luvulle*. Koulutus sosiologian tutkimuskeskuksen raportti 69. Turku: Turun yliopisto.
- Aro, Timo (2007b) Valikoiva muuttoliike osana pitkän aikavälin maassamuuttokehitystä. *Yhteiskuntapolitiikka* 72 (4), 371–379.
- Arter, David (toim.) (2001) *From farmyard to city square? The electoral adaptation of the Nordic agrarian parties*. Aldershot: Ashgate.
- Aukia, Markku (2010) *Lapset olkoot ihmisiksi. Suomen talonpoikaiskotien hiljainen kasvatus. Kansatieteellinen tutkimus*. Turku: Turun yliopisto.
- Autti, Outi & Hyry-Beihammer, Eeva K. (2014) School closures in rural Finnish communities. *Journal of Research in Rural Education* 29 (1), 1–17.
- Balsvik, Randi Rønning & Drake, Michael (1994) Menneskene i Nord-Norge. Fra istid til nåtid – fra vogge til grav. Teoksessa Einar-Arne Drivenes & Anne Marit Hauan & Helge A. Wold (toim.) *Nordnorsk kulturhistorie. Det gjenstridige landet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 82–145.
- Bæck, Unn-Doris (2004) The urban ethos. Locality and youth in north Norway. *Young* 12 (2), 99–115. DOI:10.1177/1103308804039634.
- Bæck, Unn-Doris (2016) Rural location and academic success. Remarks on research,

- contextualization and methodology. *Scandinavian Journal of Educational Research* 60 (4), 435–448. DOI:10.1080/00313831.2015.1024163.
- Bæck, Unn-Doris (2019) Spatial manoeuvring in education: educational experiences and local opportunity structures among rural youth in Norway. *NJCIE* 3 (3), 61–74. DOI:10.7577/njcie.3274.
- Beach, Dennis & From, Tuuli & Johansson, Monica & Öhrn, Elisabet (2018) Educational and spatial justice in rural and urban areas in three Nordic countries: a meta-ethnographic analysis. *Education Inquiry* 9 (1), 4–21. DOI:10.1080/20004508.2018.1430423.
- Beach, Dennis & Johansson, Monica & Öhrn, Elisabeth & Rönnlund, Maria, & Rosvall, Per-Åke (2019) Rurality and education relations: Metro-centricity and local values in rural communities and rural schools. *European Educational Research Journal* 18 (1), 19–33. DOI:10.1177/1474904118780420.
- Beach, Dennis & Öhrn, Elisabeth (2019) Introduction. Teoksessa Elisabeth Öhrn & Dennis Beach (toim.) *Young people's life and schooling in rural areas*. London: Tufnell Press, 1–21.
- Björklund, Jenny (2010) Queering the small town: Lukas Moodysson's film *Show Me Love*. *Women's Studies* 39 (1), 37–51. DOI:10.1080/00497870903368906.
- Bloksgaard, Lotte & Faber, Stine Thidemann & Hansen, Claus D. (2015) Young in a global context: gender mobility and belonging in North Denmark. Teoksessa Stine Thidemann Faber & Helene Pristed Nielsen (toim.) *Remapping gender, place and mobility global confluences and local particularities in Nordic peripheries*. New York: Routledge, 191–205.
- Blossing, Ulf & Imsen, Gun & Moos, Leif (toim.) (2013) *The Nordic education model: A school for all encounters neo-liberal policy*. Dordrecht: Springer.
- Booth, Michael (2014) *The almost nearly perfect people. The truth about the Nordic miracle*. London: Jonathan Cape.
- Borgegård, Lars-Erik & Håkansson, Johan & Malmberg, Gunnar (1995) Population redistribution in Sweden: long term trends and contemporary tendencies. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography* 77 (2), 31–45. DOI:10.1080/04353684.1995.11879679.
- Brandth, Berit (1995) Rural masculinity in transition: gender images in tractor advertisements. *Journal of Rural Studies* 11 (2), 123–133. DOI:10.1016/0743-0167(95)00007-A.
- Brandth, Berit (2016) Rural masculinities and fathering practices. *Gender, Place &*

- Culture* 23 (3), 435–450. DOI:10.1080/0966369X.2015.1013454.
- Brandth, Berit & Haugen, Marit S. (1998) Breaking into a masculine discourse. Women and farm forestry. *Sociologia Ruralis Volume* 38 (3), 427–442. DOI:10.1111/1467-9523.00087.
- Brandth, Berit & Haugen, Marit S. (2005) Doing rural masculinity – from logging to outfield tourism. *Journal of Gender Studies* 14 (1), 13–22. DOI:10.1080/0958923042000331452.
- Brembeck, Helene (1986) *Tyst, lydig, arbeidsam. Om barnuppföstran på den västsvenska landsbygden under senare delen av 1800-talet*. Göteborg: Etnologiska Föreningen i Västsverige.
- Brembeck, Helene & Johansson, Barbro & Kampmann, Jan (2004) Introduction. Teoksessa Helene Brembeck & Barbro Johansson & Jan Kampmann (toim.) *Beyond the competent child. Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies*. Fredriksberg: Roskilde University Press, 7–29.
- Buchardt, Mette & Markkola, Pirjo & Valtonen, Heli (2013) Introduction: education and the making of the Nordic welfare states. Teoksessa Mette Buchardt & Pirjo Markkola & Heli Valtonen (toim.) *Education, state and citizenship*. Helsinki: Nordic Centre of Excellence NordWel, 7–30.
- Bunge, Marcia J. (2018) “A plain and cheerful, active life on earth”. Children, education, and faith in the works of N. F. S. Grundtvig (1783–1872, Denmark). Teoksessa Reidar Aasgaard & Marcia Bunge & Meredhe Roos (toim.) *Nordic childhoods 1700–1960. From folk beliefs to Pippi Longstocking*. New York: Routledge, 111–130.
- Carle, Jan & Julkunen, Ilse (1998) The Nordic study on youth unemployment. Teoksessa Ilse Julkunen & Jan Carle (toim.) *Young and unemployed in Scandinavia*. Nord 1998:14. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 9–22.
- Christiansen, Niels Finn & Petersen, Klaus & Edling, Nils & Haave, Per (toim.) (2006) *The Nordic model of welfare – A historical reappraisal*. Copenhagen: Museum Tusulanum Press, University of Copenhagen.
- Coninck-Smith, Ning de (1997) The struggle for the child’s time. School and children’s work in town and country in Denmark from 1900 to the 1960s. Teoksessa Ning de Coninck-Smith & Bengt Sandin & Ellen Schrupf (toim.) *Industrious children. Work and childhood in the Nordic countries 1850–1990*. Odense: Odense University Press, 129–159.
- Court, Yvonne (1989) Denmark: towards a more deconcentrated settlement pattern. Teoksessa A.G. Champion (toim.) *Counterurbanization. The changing pace and*

- nature of population deconcentration*. London: Edward Arnold, 121–140.
- Cruikshank, Jørn (2006) Protest against centralisation in Norway: the evolvement of the goal for maintaining a dispersed settlement pattern. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography* 60 (3), 179–188. DOI:10.1080/00291950600889954.
- Dahlström, Margareta (1996) Young women in a male periphery. Experiences from the Scandinavian north. *Journal of Rural Studies* 12 (3), 259–271. DOI:10.1016/0743-0167(96)00018-6.
- Dribe, Martin (2000) *Leaving home in a peasant society. Economic fluctuations, household dynamics and youth migration in southern Sweden, 1829–1866*. Lund Studies in Economic History 13. Södertälje: Almqvist & Wiksell International.
- Edvardsen, Edmund (2011) *Grassroots Resistance. School and Livelihood in a North Norwegian Coastal Community Circa 1850-1900*. Oslo: Solum Forlag.
- Edvinsson, Sören & Garðarsdóttir, Ölóf & Thorvaldsen, Gunnar (2008) Infant mortality in the Nordic countries, 1780–1930. *Continuity and Change* 23 (3), 457–485. DOI:10.1017/S0268416008006917.
- Egerbladh, Inez (1989), From complex to simple family households: peasant households in northern coastal Sweden 1700–1900. *Journal of Family History* 14 (3), 241–264.
- Elenius, Lars (2001) The role of ethnic minorities in nation building and education. Assimilation policies in Sweden and Norway. Teoksessa Sirkka Ahonen & Jukka Rantala (toim.) *Nordic Lights. Education for Nation and Civic Society in the Nordic Countries, 1850–2000*. Studia Fennica Historica 1. Helsinki: Finnish Literature Society, 136–152.
- Emerek, Ruth & Kirkeby, Anja (2015) Moving to the periphery: A longitudinal study of movers and non-movers. Teoksessa Stine Thidemann Faber & Helene Pristed Nielsen (toim.) *Remapping gender, place and mobility: Global confluences and local particularities in Nordic peripheries*. New York: Routledge, 53–71.
- Engberg, Elisabeth (2004) Boarded out by auction: poor children and their families in nineteenth-century northern Sweden. *Continuity and Change* 19 (3), 431–457. DOI:10.1017/S0268416004005223.
- Engberg, Elisabeth (2011) Fostering and rural child labour in nineteenth-century Sweden. Teoksessa Kristoffel Lieten & Elise van Meerkerk Nederveen (toim.) *Child labour's global past, 1650-2000*. Bern: Peter Lang, 331–342.
- Eriksen, Ingunn Marie & Andersen, Patrick Lie (2021) *Ungdoms tilhørighet, trivsel og framtidsplaner i Distrikts Norge: en flermetodisk analyse av betydningen av bosted, kjønn og sosioøkonomiske ressurser*. Nova Rapport nr 2/21. Oslo: NOVA.

- Eriksson, Madeleine (2010a) *(Re)producing a periphery – popular representations of the Swedish North*. Umeå: Umeå University.
- Eriksson, Madeleine (2010b) “People in Stockholm are smarter than countryside folks” – Reproducing urban and rural imaginaries in film and life. *Journal of Rural Studies* 26 (2), 95–104. DOI:10.1016/j.jrurstud.2009.09.005.
- Eriksson, Madeleine & Nielsen, Helene Pristed & Paulgaard, Gry (2015) The internal other: reproducing and reworking center and periphery. Teoksessa Stine Thidemann Faber & Helene Pristed Nielsen (toim.) *Remapping gender, place and mobility global confluences and local particularities in Nordic peripheries*. New York: Routledge, 37–52.
- Eriksson, Madeleine & Tollefsen, Aina (2018) The production of the rural landscape and its labour: the development of supply chain capitalism in the Swedish berry industry. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series* 40 (40), 69–82. DOI:10.2478/bog-2018-0015.
- Farrugia, David (2014) Towards a spatialised youth sociology: the rural and the urban in times of change, *Journal of Youth Studies* 17 (3), 293–307. DOI:10.1080/13676261.2013.830700.
- Farrugia, David (2016) The mobility imperative for rural youth: the structural, symbolic and non-representational dimensions rural youth mobilities. *Journal of Youth Studies* 19 (6), 836–851. DOI:10.1080/13676261.2015.1112886.
- Farrugia, David & Ravn, Signe (2022) Introduction: Thinking from the margins. Teoksessa David Farrugia & Signe Ravn (toim.) *Youth beyond the city*. Policy Press: Bristol, 1–17.
- Flognfeldt Jr., Thor (2004) Second homes as a part of a new rural lifestyle in Norway. Teoksessa C. Michael Hall & Dieter K. Müller (toim.) *Tourism, mobility and second homes: Between elite landscape and common ground*. Clevedon: Channel View Publications, 233–243.
- Flygare, Iréne A. (2008) Parliamentary discourses: gender and agriculture in the Swedish debates in the 1940s and 1960s. Teoksessa Bettina B. Bock & Ildiko Asztalos Morell (toim.) *Gender regimes, citizen participation and rural restructuring*. Amsterdam: JAI Press, 167–190.
- Follo, Gro (2002) A hero’s journey: young women among males in forestry education. *Journal of Rural Studies* 18, 293–306. DOI:10.1016/S0743-0167(02)00006-2.
- Forkby, Torbjörn (2014) Youth policy and participation in Sweden: a historical perspective. Teoksessa Marti Taru, Filip Coussée & Howard Williamson (toim.) *The history of youth work in Europe - Volume 4*. Strasbourg: Council of Europe

- Publishing, 45–57.
- Forsberg, Sara (2019) ‘The right to immobility’ and the uneven distribution of spatial capital: negotiating youth transitions in northern Sweden. *Social & Cultural Geography* 20 (3), 323–343. DOI:10.1080/14649365.2017.1358392.
- Frånberg, Gun-Marie (1996) *East of Arcadia. Three studies of rural women in Northern Sweden and Wisconsin, USA*. Umeå: Umeå University.
- Gaini, Firouz (2015) Wherever I drop anchor Faroese teenagers’ view on future home and migration. *Fróðskaparrit* 62, 52–69. DOI:10.18602/fsj.v62i0.22.
- Gough, Katherine (2008) Guest editorial introduction: Nordic geographies of children and youth. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography* 90 (3), 217–226.
- Grimsrud, Gro Marit (2011a) Gendered spaces on trial. The influence of regional gender contracts on in-migration of women to rural Norway. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography* 93 (1), 3–20. DOI:10.1111/j.1468-0467.2011.00358.x.
- Grimsrud, Gro Marit (2011b) How well does the ‘counter-urbanisation story’ travel to other countries? The case of Norway. *Popul. Space Place* 17 (5), 642–655. DOI:10.1002/psp.655.
- Grunfelder, Julien & Norlén, Gustaf & Randall, Linda & Gassen, Nora Sánchez (toim.) (2020) *State of the Nordic region 2020*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
- Gudmundsson, Gestur (2006) Wrestling with(in) the welfare state. An overview of Nordic youth research. *Papers: Revista de sociología* 79 (79), 77–100. DOI:10.5565/rev/papers/v79n0.801.
- Haapala, Pertti (2003) Nuoriso numeroina. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarinen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuoruuden historia*. Helsinki: SKS, 67–85.
- Haapala, Pertti (2004) Väki vähenee – maatalousyhteiskunnan hidas häviö 1950–2000. Teoksessa Pirjo Markkola (toim.) *Suomen maatalouden historia III. Suurten muutosten aika. Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Helsinki: SKS, 233–254.
- Haapala, Pertti (2006) Suomalainen rakennemuutos. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Historiallinen käänne. Johdatus pitkän aikavälin historian tutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 91–124.
- Haapala, Pertti & Lloyd, Christopher (2018) Johdanto: Rakennehistoria ja historian rakenteet. Teoksessa Pertti Haapala (toim.) *Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Tampere: Vastapaino, 6–30.
- Haartsen, Tialda & Thissen, Frans (2014) The success–failure dichotomy revisited: young adults’ motives to return to their rural home region. *Children’s Geographies*

- 12 (1), 87–101. DOI:10.1080/14733285.2013.850848.
- Hakaste, Saara (1992) *Yhteiskasvatuksen kehitys 1800-luvun Suomessa sekä vastaavia kehityslinjoja naapurimaissa*. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 133. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Haley, Aimee (2018) Returning to rural origins after higher education: gendered social space. *Journal of Education and Work* 31 (4), 418–432. DOI:10.1080/13639080.2018.1479839.
- Haliseva-Soila, Merja (1993) *Maaseudun uudet asukkaat. Kaupunkilaisten maaseutukuva ja maallemuuttopotentiali maaseudun kehittämisen mahdollisuutena*. Julkaisusarja A:2. Seinäjoki: Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Hansen, Jens Christian (1989) Norway: the turnaround which turned around. Teoksessa A.G. Champion (toim.) *Counterurbanization. The changing pace and nature of population deconcentration*. Edward Arnold: London, 103–120.
- Hansen, Ketil Lenert (2018) Educational policy and boarding schools for indigenous Sami children in Norway from 1700 to the present. Teoksessa Reidar Aasgaard & Marcia Bunge & Meredthe Roos (toim.) *Nordic childhoods 1700–1960. From folk beliefs to Pippi Longstocking*. New York: Routledge, 188–204.
- Hargreaves, Linda & Kvalsund, Rune & Galton, Maurice (2009) Reviews of research on rural schools and their communities in British and Nordic countries: analytical perspectives and cultural meaning. *International Journal of Educational Research* 48 (2), 80–88. DOI:10.1016/j.ijer.2009.02.001.
- Harinen, Päivi (2012) Mennään bussilla. Pitkä koulumatka nuorten vapaa-ajan puitteistajana. Teoksessa Elina Pekkarinen & Kaisa Vehkalahti & Sami Myllyniemi (toim.) *Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2012*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 170–179.
- Harris, Anita & Cuervo, Hernan & Wyn, Johanna (2021) *Thinking about belonging in youth studies*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Hartikainen, Esko (2016) Keskustelun keskellä syrjä: syrjäseutukeskustelu Suomessa vuodesta 1945. Teoksessa Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö (toim.) *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 23–40.
- Hartikainen, Esko & Hurmalainen, Laila (2016) Syrjäseutu ja koulutuksen politiikka: ilomantsilaisen maatalousopetuksen tarina. Teoksessa Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö (toim.), *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja*

- ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 41–59.
- Haugen, Marit S. & Villa, Mariann (2006a) Gossip and rumour – the dark side of the rural safe and good? Young people’s gendered narratives of rural life. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography* 60 (3), 209–216.
- Haugen, Marit & Villa, Mariann (2006b) Rural idylls or boring places? Teoksessa Bettina Bock & Sally Shortall (toim.) *Rural gender relations: issues and case studies*. Oxfordshire: CABI International, 181–195.
- Heggen, Kåre (2000) Marginalisation: on the fringe of the periphery – Youth as a risky life stage. *Young* 8 (2), 45–62. DOI:10.1177/110330880000800203.
- Helminen, Ville & Nurmio, Kimmo & Vesänen, Sampo (2020) *Kaupunki-maaseutu-alueuokitus 2018. Paikkatietopohjaisen alueuokituksen päivitys*. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21/2020. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Helve, Helena (toim.) (1998) *Unification and marginalisation of young people*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Helve, Helena (toim.) (2000) *Rural young people in changing Europe. Comparative study of living conditions and participation of rural young people in Estonia, Finland, Germany, Italy and Sweden*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Helve, Helena (toim.) (2003) *Ung I utkant. Aktuell forskning om glesbygdungdomar i Norden*. TemaNord 2003:519. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Herslund, Lise & Paulgaard, Gry (2021) Refugees’ encounters with Nordic rural areas – Darkness, wind and “hygge”! *Frontiers in Sociology* 6. DOI:10.3389/fsoc.2021.623686.
- Hilson, Mary (2008) *The Nordic Model. Scandinavia since 1945*. London: Reaktion Books.
- Hiltunen, Linda (2011) A waste and a burden? Young and unemployed in the Swedish Barents region. Teoksessa Unn-Doris Bæck & Gry Paulgaard (toim.) *Rural futures? Finding one’s place within changing labour markets*. Tromsø: Orkana Forlag, 105–128.
- Hiltunen, Mervi Johanna & Rehunen, Antti (2014) Second home mobility in Finland: Patterns, practices and relations of leisure oriented mobile lifestyle. *Fennia* 192 (1), 1–22. DOI:10.11143/8384.
- Hjort, Susanne & Malmberg, Gunnar (2006) The attraction of the rural: characteristics of rural migrants in Sweden. *Scottish Geographical Journal* 122 (1), 55–75. DOI:10.1080/00369220600830870.
- Holmila, Marja (2000) *Social bonds in rural life. Regulating the dangerous*. Stakes Re-

- search Report 113. Helsinki: Stakes.
- Huhtala, Sofia & Tähtinen, Juhani (2014) Eteläpohjalaisten nuorten naisten jatkokoulutukseen liittämiä haaveita, toteutumaa ja merkityksiä 1920–1940-luvuilla. *Kasvatus & Aika* 8 (2), 56–74.
- Huuhka, Kosti (1955) *Talonpoikaisnuorison koulutie. Tutkimus talonpoikaisnuorison koulunkäynnistä ja siihen vaikuttaneista sosiaalisista tekijöistä Suomessa 1910–1950*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Häggström, Nils & Borgegård, Lars-Erik & Rosengren, Annette (1990) *När finländarna kom. Migrationen Finland-Sverige efter andra världskriget*. Gävle: Statens institut för byggnadsforskning.
- Högbacka, Riitta (1998) Women's work in rural Finland – Some implications for development. Teoksessa Pasi Saukkonen & Hilikka Vihinen (toim.) *Rural and regional development*. Publications 61. Mikkeli: University of Helsinki, Mikkeli Institute for Rural Research and Training, 124–140.
- Högbacka, Riitta & Trast, Terhi (toim.) (2000) *Monessa mukana. Näkymiä naisten työhön ja elämään maaseudulla*. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä.
- Jacobsen, Annette Faye (2018) Children's rights and duties. Snapshots into the history of education and child protection in Denmark (ca. 1700–1900). Teoksessa Reidar Aasgaard, Marcia Bunge & Meredhe Roos (toim.) *Nordic childhoods 1700–1960. From folk beliefs to Pippi Longstocking*. New York: Routledge, 91–107.
- Jacobsson, Mats (2000) 'Att blifva sin egen'. *Ungdomars väg in I vuxenlivet i 1700- och 1800-talens övre Norrland*. Akademiska avhandlingar vid sociologiska institutionen, Umeå universitet No 14. Umeå: Umeå Universitet.
- Jentsch, Birgit & Shucksmith, Mark (2004) Introduction. Teoksessa Birgit Jentsch & Mark Shucksmith (toim.) *Young people in rural areas of Europe*. Aldershot: Ashgate, 1–7.
- Johansen, Hans Chr. (2002) *Danish Population History 1600–1939*. Odense: University Press of Southern Denmark.
- Johansson, Ella (1989) Beautiful men, fine women and good work people: Gender and skill in northern Sweden, 1850–1950. *Gender & History* 1 (2), 200–212.
- Johansson, Ella (1994) *Skogarnas fria söner. Maskulinitet och modernitet i norrländskt skogsarbete*. Nordiska museets Handlingar 118. Stockholm: Nordiska Museet.
- Johansson, Mats (2016) Young women and rural exodus – Swedish experiences. *Journal of Rural Studies* 43, 291–300. DOI:10.1016/j.jrurstud.2015.04.002.
- Johansson, Monica (2017) "Yes, the power is in the town": an ethnographic study of

- student participation in a rural Swedish secondary school. *Australian and International Journal of Rural Education* 27 (2), 61–76.
- Johansson, Monica (2019) Places and schools in times of demographic change. Teoksessa Elisabeth Öhrn & Dennis Beach (toim.) *Young people's life and schooling in rural areas*. London: Tufnell Press, 83–103.
- Jukarainen, Pirjo (2001) *Rauhan ja raudan rajoilla. Nuorten maailmanjäsenyyksiä Suomen ja Venäjän sekä Ruotsin ja Suomen rajojen tuntumassa*. Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus Tutkimuksia No. 92. Helsinki: Like.
- Jukarainen, Pirjo (2003) Definitely not yet the end of nations. *Young* 11 (3), 217–234. DOI:10.1177/11033088030113002.
- Jukarainen, Pirjo & Tuhkunen, Anne (2004) Imagosta identiteettiin – raja- ja syrjäseutujen nuorten muuttoliikkeen lähtökohtia. Teoksessa Petri Paju (toim.) *Samaan aikaan toisaalla...Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot vuosikirja IV*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Julkunen, Ilse (1998) The Nordic unemployment situation. Teoksessa Ilse Julkunen & Jan Carle (toim.) *Young and unemployed in Scandinavia*. Nord 1998:14. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 23–36.
- Jurvansuu, Hanna (2000) *Jäädä, muuttaa, palata? Kittilän ja Tervolan nuorten muuttoaiheet ja niihin vaikuttavat tekijät*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Juvonen, Tuula & Romakkaniemi, Marjo (2019) Between mobility and belonging: the meanings of locality among youth in Lapland in the transition to adulthood. *Young* 27 (4), 321–335. DOI:10.1177/1103308818791672.
- Järvinen, Tero & Markku Vanttaja (2001) Young people, education and work: trends and changes in Finland in the 1990s. *Journal of Youth Studies* 4 (2), 195–207. DOI:10.1080/13676260120056988.
- Kaarninen, Mervi (2003) Nuoren tasavallan nuorison ongelmat. Oliko Suomessa nuoriso-ongelma? Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuoruuden historia*. Helsinki: SKS, 216–237.
- Karlsldóttir, Anna & Cuadrado, Alex & Gaini, Firouz & Jungsberg, Leneisja & Ormstrup Vetergård, Louise (2019) *Enabling vulnerable youth in rural areas not in education, employment or training*. Report 2019:8. Stockholm: Nordregio. DOI:10.30689/R2019:8.1403-2503.
- Karonen, Petri (2002) Johdanto: moninainen patriarkalisuus – normien ja käytäntöjen solmukohdat. Teoksessa Piia Einonen & Petri Karonen (toim.) *Arjen valta. Suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen*

- kynnykselle (v. 1450–1860)*. Historiallinen Arkisto 116. Helsinki: SKS, 10–23.
- Karperstam, Peter & Håkansson Peter G. (2021) Rural boys, urban girls? The mystery of the diminishing urban-rural gender. *Journal of Rural Studies* 86, 282–297. DOI:10.1016/j.jrurstud.2021.05.011.
- Karvonen, Sakari & Rintala, Taina (2004) Alueellisten hyvinvointierojen kasvu jatkuu. *Yhteiskuntapolitiikka* 69 (2), 159–170.
- Kauhanen, Merja & Tervo, Hannu (2002) Who moves to depressed regions? An analysis of migration streams in Finland in the 1990s. *International regional science review* 25 (2), 200–218. DOI:10.1177/016001702762481249.
- Kaunisto, Katri (2009) Men at work – forestry and masculinities. Teoksessa Pia Olsson & Helena Ruotsala (toim.) *Gendered rural spaces*. Studia Fennica Ethnologica 12. Helsinki: Finnish Literature Society, 137–154.
- Keskitalo, Pigga & Lehtola, Veli-Pekka & Paksuniemi, Merja (2014) Johdatus saamelaiden kansanopetukseen ja koulunkäynnin historiaan. Teoksessa Pigga Keskitalo & Veli-Pekka Lehtola & Merja Paksuniemi (toim.) *Saamelaisten kansanopetuksen ja koulunkäynnin historia Suomessa*. Tutkimuksia A 50. Turku: Siirtolaisinstituutti, 13–28.
- Kettunen, Marika & Prokkola, Eeva-Kaisa (2022) Differential inclusion through education: reforms and spatial justice in Finnish education policy. *EPC: Politics and Space* 4 (1) 50–68. DOI:10.1177/23996544211001383.
- Kiilakoski, Tomi (2016) I am fire but my environment is the lighter. Publications 179, Internet publications 98. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/i_am_fire_but_my_environment_is_the_lighter.pdf. (Luettu 20.6.2023)
- Kivelä, Suvi & Ahola, Sakari (2007) *Elämää nivelvaiheissa. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. VaSkooli-projektin loppuraportti*. Turku: Turun ammatti-instituutti, Turun yliopisto.
- Kivijärvi, Antti (2016) Maalta kaupunkiin? Nuoret maahanmuuttajamiehet ja Suomen sisäinen muuttoliike. Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.) *Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2016*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 167–179.
- Kivijärvi, Antti & Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville & Wrede-Jäntti, Matilda (2021) Arkea ja ajankäyttöä. Turboahdetuista illoista oleilevaan palautumiseen. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen*. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa.

- Verkkójulkaisuja 175. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 81–108.
- Kjørholt, Anne Trine (2003) 'Creating a place to belong': girls' and boys' hut-building as a site for understanding discourses on childhood and generational relations in a Norwegian community. *Children's Geographies* 1 (1), 261–279. DOI:10.1080/14733280302178.
- Komu, Teresa & Adams, Ria-Maria (2021) Not wanting to be "stuck". Exploring the role of mobility for young people's wellbeing in Northern Finland. Teoksessa Florian Stammler & Reetta Toivanen (toim.) *Young People, Wellbeing and Placemaking in the Arctic*. Routledge, 32–53. DOI:10.4324/9781003110019-4.
- Korkiakangas, Pirjo (1996) *Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*. Kansatieteellinen arkisto 42. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Korkiasaari, Jouni & Tarkiainen, Kari (2000) *Suomalaiset Ruotsissa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Korsgaard, Ove (2015) Grundtvig's idea of a People's High School and its historical influence. Teoksessa John A. Hall & Ove Korsgaard & Ove K. Pedersen (toim.) *N. F. S. Grundtvig and Danish national identity*. Montreal: McGill-Queen's University Press, 315–330.
- Kytö, Hannu & Kral-Leszczynska, Monica (2013) *Muuttoliikkeen voittajat ja häviäjät – Tutkimus alueiden välisestä muuttovirroista*. Kunnallisan kehittämissäätiön. Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 76. Helsinki: KAKS - Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Käyhkö, Mari (2016) Kotoa pois pakotetut? Syrjäseutujen nuorten toiselle asteelle siirtyminen ja koulutuksen alueellinen eriarvoisuus. Teoksessa Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö (toim.) *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 74–96.
- Käyhkö, Mari (2017) "Vähän niinku metän keskellä ja silleen." Syrjäseutu, yläkouluikäiset tytöt ja tutuksi eletty paikka. *Sukupuolentutkimus – Genusforskning* 30 (3), 7–23.
- Käyhkö, Mari & Armila, Päivi (2021) "…et sit yhenkään miehen takia jää tänne". Romanttiset suhteet syrjäseudulla kasvaneiden tyttöjen elämässä. *Nuorisotutkimus* 39 (1), 3–20.
- Lægran, Anne Sofie (2002) The petrol station and the Internet café: rural technospaces for youth. *Journal of Rural Studies* 18, 157–168. DOI:10.1016/S0743-0167(01)00036-5.

- Læggran, Anne Sofie (2007), Exploring masculinity, technology, and identity in rural Norway. Teoksessa Ruth Panelli & Samantha Puch & Elsbeth Robson (toim.) *Global perspectives on rural childhood and youth: young rural lives*. New York: Routledge, 29–39.
- Lahtinen, Anu (2018) Education of children in rural Finland. The roles of homes, churches, and manor houses. Teoksessa Reidar Aasgaard & Marcia Bunge & Meredthe Roos (toim.) *Nordic childhoods 1700–1960. From folk beliefs to Pippi Longstocking*. New York: Routledge, 76–90.
- Lamberg, Marko (2018) Ylirajainen Suomi 1300–2000. Teoksessa Pertti Haapala (toim.) *Suomen rakennehistoria: näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Tampere: Vastapaino, 31–66.
- Lanas, Maija (2008) Oikeus paikkaan. Kuinka koulu ja pohjoinen pienkylä kohtaavat? Teoksessa Maija Lanas & Hanna Niinistö & Juha Suoranta (toim.) *Kriittisen pedagogiikan kysymyksiä 2*. Tampere: Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitos, 51–80.
- Lanas, Maija & Rautio, Pauliina & Syrjala, Leena (2013) Beyond educating the marginals: recognizing life in northern rural Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research* 57 (4), 385–399. DOI:10.1080/00313831.2012.656283.
- Larsen, Birgitte Romme (2011) Becoming part of welfare Scandinavia: integration through the spatial dispersal of newly arrived refugees in Denmark. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 37 (2), 333–350. DOI:10.1080/1369183X.2011.521337.
- Larsen, Christian (2017) A diversity of schools: the Danish school acts of 1814 and the emergence of mass schooling in Denmark. *Nordic Journal of Educational History* 4 (1), 3–28.
- Laukia, Jari (2013) *Tavoitteena sivistynyt kansalainen ja työntekijä: ammattikoulu Suomessa 1899–1987*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Laurén, Kirsi & Malinen, Antti (2021) Shame and silences. Children’s emotional experiences of insecurity and violence in postwar Finnish families. *Social History* 46 (2), 193–220. DOI:10.1080/03071022.2021.1892314.
- Leeuwen, Marco H. D. van & Maas, Ineke (2002) Partner choice and homogamy in the nineteenth century: was there a sexual revolution in Europe? *Journal of Social History*, 36 (1), 101–123. DOI:10.1353/jsh.2002.0111.
- Lento, Reino (1951) *Maassamuutto ja siihen vaikuttaneet tekijät Suomessa vuosina 1878–1939*. Turku: Väestöpoliittinen tutkimuslaitos.
- Liliequist, Marianne (1991) *Nybyggbarbarn. Barnuppfostran bland nybyggare i Frostvikens, Vilhelmina och Tärna socknar 1850–1920*. Acta Universitatis Umensis 103.

- Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Lind, Tommy (2019) Upper secondary schools and sparsity: The case of northern Sweden. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63 (3), 1–14. <https://doi.org/10.1080/00313831.2017.1375005>.
- Linda Marie Bye (2003) Masculinity and rurality at play in stories about hunting. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography* 57 (3), 145–153, DOI:10.1080/00291950310002125.
- Lindert, Peter (2004) *Growing public: volume 1, the story: social spending and economic growth since the eighteenth century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lindqvist, Maria (toim.) (2010) *Regional development in the Nordic countries 2010*. Nordregio Report 2010:2. Stockholm: Nordregio.
- Lundberg, Björn (2018) *Naturliga medborgare. Friluftsliv och medborgarfostran i scout-rörelsen och Unga Örnar 1925–1960*. Lund: Arkiv förlag.
- Lundgren, Mats & Lundgren, Ina von Schantz (2016) När byns skola lades ned - En fallstudie av en konfliktfylld nedläggningsprocess. *Nordic studies in education* 35 (4), 251–265. DOI:10.18261.
- Lundh, Christer (2013) The geography of marriage. *Scandinavian Journal of History* 38 (3), 318–343. DOI:10.1080/03468755.2013.804003.
- Lundholm, Emma & Garvill, Jörgen & Malmberg, Gunnar & Westin, Kerstin (2004) Forced or free movers? The motives, voluntariness and selectivity of interregional migration in the Nordic countries. *Popul. Space Place* 10, 59–72. DOI:10.1002/psp.315.
- Lundholm, Emma & Malmberg, Gunnar (2006) Gains and losses. Outcomes of interregional migration in the five Nordic countries. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography* 88 (1), 35–48.
- Lähteenmaa, Jaana (2006) Kotipaikka maaseudulla. Nuorten näkökulmia idästä, lännestä ja etelästä. Teoksessa Terhi-Anna Wilska & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 56–72.
- Löfgren, Anders (1991) Blott Stockholm Svenska ungdomar hava? Apekter på ungdomstidens geografi. Teoksessa Anders Löfgren & Margareta Norell (toim.) *Att förstå ungdom. Identitet och mening i en föränderlig värld*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium, 197–212.
- Löfgren, Orvar (2009) Turism och resande. Teoksessa Jacob Christensson (toim.) *Signumns svenska kulturhistoria – 1900-talet*. Stockholm: Bokförlaget Signum, 199–233.

- Löfström, Jan (1999) *Sukupuoliero agrarikulttuurissa. ”Se nyt vaan on semmonen”*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 757. Helsinki: SKS.
- Mærsk Eva & Sørensen Jens F.L. & Thuesen Annette A. & Haartsen Tialda (2021) Staying for the benefits: Location-specific insider advantages for geographically immobile students in higher education. *Popul. Space Place* 27 (4). DOI:10.1002/psp.2442.
- Malinen, Antti & Eilola, Jari & Frigren, Pirita (2021) Perheyhteisö modernisoituvassa yhteiskunnassa: ihanteet ja eletty arki. Teoksessa Pirjo Markkola & Marjaana Niemi & Pertti Haapala (toim.) *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000*. Tampere: Vastapaino, 125–158.
- Markkola, Pirjo (1986) Emännäksi, piiiaksi vai tehtaaseen. Tampereen ympäristössä syntyneiden naisten elämänvaiheita 1930-luvulta 1930-luvulle. Teoksessa Kyösti Kiuasmaa ym. (toim.) *Yksilö ja yhteiskunnan muutos*. Acta Universitatis Tamperensis Ser A vol 202. Tampere: Tampereen yliopisto, 72–84.
- Markkola, Pirjo (2003) Moninainen maalaisnuoriso. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuoruuden historia*. Helsinki: SKS, 129–159.
- Markkola, Pirjo (2018) Negotiating family, education, and labor. Working-class children in Finland in the nineteenth and twentieth centuries. Teoksessa Reidar Aagaard & Marcia Bunge & Meredith Roos (toim.) *Nordic childhoods 1700–1960. From folk beliefs to Pippi Longstocking*. New York: Routledge, 163–174.
- Massey, Doreen (1994) *Space, place and gender*. Cambridge: Polity Press.
- Michelsen, Svein & Stenström, Marja-Leena (toim.) (2018) *Vocational education in the Nordic countries. The historical evolution*. New York: Routledge.
- Mitchell, B.R. (1998) *International historical statistics. Europe 1750–1993*. Fourth Edition. London: Macmillan Reference.
- Moisio, Sami & Sirviö, Heikki (2021) Aluerakenne, alueellinen erivertaisuus ja Suomen aluekehitys. *Terra* 133 (3), 113–127. DOI:10.30677/terra.100115.
- Morning, Beatrice (2003) Nordic family patterns and the north-west European household system. *Continuity and Change* 18 (1), 77–109. DOI:10.1017/S0268416003004508.
- Muilu, Toivo & Onkalo, Pirjo (2002), Rural young people and unemployment: the case of Suomussalmi, Finland. Teoksessa Thomas Dax & Ingrid Machold (toim.) *Voices of Rural Youth. A break with traditional patterns?* Wien: Bundesanstalt für Bergbauernfragen, 59–78.

- Müller, Dieter K. (2007) Second homes in the Nordic countries: between common heritage and exclusive commodity. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 7 (3), 193–201. DOI:10.1080/15022250701300272.
- Myrskylä, Pekka (1978) *Maassamuutto sekä Suomen ja Ruotsin välinen muuttoliike 1950–1975*. Tutkimuksia No 48. Helsinki: Tilastokeskus.
- Männikkö, Ilkka (2001) Making the people fit for democracy. Kansanvalistusseura and popular adult education in Finland after the general strike of 1905. Teoksessa Sirkka Ahonen & Jukka Rantala (toim.) *Nordic Lights. Education for Nation and Civic Society in the Nordic Countries, 1850–2000*. Studia Fennica Historica 1. Helsinki: Finnish Literature Society, 51–79.
- Männistö-Funk, Tiina (2010) Gendered practices in Finnish cycling, 1890–1939. *Icon* 16, 53–73.
- Männistö-Funk, Tiina (2012) The prime, decline, and recalling of rural cycling: bicycle practices in 1920s' and 1930s' Finland remembered in 1971–1972. *Transfers* 2 (2), 49–69. DOI:10.3167/trans.2012.020205.
- Männistö-Funk, Tiina (2019) Isoisän meikkipussi. *SQS - Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti* 13 (1–2), 58–68.
- Mäntykorpi, Iris (1986) *Maalaisnuorten tulevaisuudenkäsitteitä. Tutkimus Perhojokilaakson nuorista*. Tutkimuksia N:o 23. Kokkola: Chydenius-insitutuutti.
- Nehlin, Ann (2014) Alla vill ha finska barn. Barntransporter från Finland till Sverige under andra världskriget. *Arbetarhistoria: Meddelande från Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek* 152, 26–33.
- Neymark, Ejnar (1961) *Selektiv rörlighet. Flyttningstendenser och yrkesval i relation till utbildning, begävnning och härkomst*. Stockholm: Personaladministrativa rådet.
- Niemelä, Seppo (2011) *Sivistyminen. Sivistystarve, -pedagogiikka ja -politiikka pohjoismaisessa kansansivistystraditiassa*. Snellman-instituutin A-sarja 25/2011. Kuopio: Kansanvalistusseura ja Snellman-instituutti.
- Nieminen, Juha (1995) *Nuorisossa tulevaisuus. Suomalaisen nuorisotyön historia*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Lasten Keskus.
- Niitamo, Olavi & Multimäki, Kaarlo (1964) Taloudellinen kasvu ja lahjakkuusreservit. Teoksessa Paavo Piepponen (toim.) *Väestöntutkimuksen vuosikirja VIII 1963–1964*. Helsinki: Väestöpoliittinen tutkimuslaitos, 62–85.
- Nilsson, Karina (2001) *Migration among young men and women in Sweden*. GERUM – Kulturgeografi 2001:2. Umeå: Umeå Universitet.
- Niskanen, Kirsti (toim.) (1998) *Föreställningar om kön. Ett genusperspektiv på jordbrukets*

- modernisering*. Stockholm Studies in Economic History 31. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Nissen, Gunhild (1973) *Bønder, skole og demokrati. En undersøgelse i fire provstier af forholdet mellem den offentlige skole og befolkningen på landet i tiden ca. 1880–1910*. København: Becktekn.
- Nordlund Anders (2000) Social policy in harsh times. Social security development in Denmark, Finland, Norway and Sweden during the 1980s and 1990s. *International Journal of Social Welfare* 9 (1), 31–42. DOI:10.1111/1468-2397.00106.
- Nystad, Kristine & Spein, Anna Rita & Mitkija Balto, Asta & Ingstad, Benedicte (2017) Ethnic identity negotiation among Sami youth living in a majority Sami community in Norway. *International Journal of Circumpolar Health* 76 (1), 1316939. DOI:10.1080/22423982.2017.1316939.
- Nørgaard, Helle (2011) Futures of rural and peripheral areas: Challenges, strategies and policies. *Landinspektoeren. Tidsskrift for kortlægning og Arealforvaltning* 46 (1), 81–95.
- Nørgaard, Helle & Andersen, Hans Skifter (2013) Motives for moving to rural, peripheral areas - work, “rural idyll” or “income transfer”. *Geoforum perspektiv* 11. <https://tidsskrift.dk/gfp/article/view/7833> (Luettu 28.6.2023)
- Oldrup, Helene (1999) Women working off the farm: Reconstructing gender identity in Danish agriculture. *Sociologia Ruralis* 39 (3), 343–358. DOI:10.1111/1467-9523.00112.
- Ollila, Anne K. (2004) Luonto Lapissa, menestys muruina maailmalla – alueet lappilaisten nuorten tulevaisuuskuvissa. Teoksessa Petri Paju (toim.) *Samaan aikaan toisaalla...Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot vuosikirja IV*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 84–93.
- Ollila, Anne K. (2008) *Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit*. Acta Universitatis Lapponiensis 141. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Olofsson, Jonas & Wadensjö, Eskil (2012) *Youth, education and labour market in the Nordic countries. Similar but not the same*. Fredrich Ebert Stiftung. https://www.youthpolicy.org/wp-content/uploads/library/2012_Youth_Education_Labour_Market_Nordic_Eng1.pdf. (Luettu 5.6.2023)
- Olsson, Lars (2011) Industrial capitalism and child labour in Sweden, 1800–1930. Teoksessa Kristoffel Lieten & Elise van Meerkerk Nederveen (toim.) *Child labour’s global past, 1650–2000*. Bern: Peter Lang, 303–330.
- Olsson, Pia & Ruotsala, Helena (toim.) (2009) *Gendered rural spaces*. Studia Fennica

- Etnologica 12. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Ostergren, Robert C. (1988) *A community transplanted. The trans-Atlantic experience of a Swedish immigrant settlement in the Upper Middle West, 1835–1915*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Multiethnica Upsaliensia 4. Uppsala: University of Uppsala.
- Paasi, Anssi (1995) The social construction of peripherality. The case of Finland and the Finnish-Russian border area. Teoksessa Heikki Eskelinen & Folke Snickars (toim.) *Competitive European Peripheries*. Berlin: Springer, 235–255.
- Paju, Petri (2004) Johdanto – Iisalmessa on Lidl. Teoksessa Petri Paju (toim.) *Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot vuosikirja IV*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 6–13.
- Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka (2001) *Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla*. Julkaisuja 18. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Panelli, Ruth (2002) Young rural lives: strategies beyond diversity. *Journal of Rural Studies* 18, 113–122. DOI:10.1016/S0743-0167(01)00047-X.
- Panelli, Ruth & Punch, Samantha & Robson, Elsbeth (2007) From difference to dialogue: Conceptualizing global perspectives on rural childhood and youth. Teoksessa Ruth Panelli & Samantha Puch & Elsbeth Robson (toim.) *Global perspectives on rural childhood and youth: young rural lives*. New York: Routledge, 2–13.
- Paulgaard, Gry (2002) Local identities in a 'globalised world'. *Young* 10 (3–4), 95–107. DOI:10.1177/110330880201000307.
- Paulgaard, Gry (2015) Place attachment, unemployment and masculinity in the age of mobility: young men in the high north. Teoksessa Stine Thidemann Faber & Helene Pristed Nielsen (toim.) *Remapping gender, place and mobility global confluences and local particularities in Nordic peripheries*. New York: Routledge, 207–220.
- Paulgaard, Gry (2016) Geographies of inequalities in an area of opportunities: ambiguous experiences among young men in the Norwegian High North. *Geographical Research* 55, 38–46. DOI:10.1111/1745-5871.12198.
- Paulgaard, Gry (2019) Geography of opportunity. Approaching adulthood at the margins of the Northern European periphery. Teoksessa Unn-Doris Bæck & Gry Paulgaard (toim.) *Rural futures? Finding one's place within changing labour markets*. Tromsø: Orkana Forlag, 189–215.
- Paunikallio, Merja (1997) *Kuka jää maaseudulle? Maaseudun nuorten näkemyksiä maaseudusta asuin-, työ- ja elinympäristönä*. Sarja B:17 Serie. Helsinki: Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.

- Paunikallio, Merja (2001) *Nuoret maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksessa. Tutkimus arvoista, asenteista ja odotuksista*. Sarja B:23. Seinäjoki: Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Pedersen, Helle Dalsgaard (2018) Is out of sight out of mind? Place attachment among rural youth out-migrants. *Sociologia Ruralis* 58 (3), 684–704.
- Pedersen, Helle Dalsgaard & Gram, Malene (2018) ‘The brainy ones are leaving’: the subtlety of (un)cool places through the eyes of rural youth. *Journal of Youth Studies* 21 (5), 620–635. DOI:10.1080/13676261.2017.1406071.
- Pedersen, Paul & Moilanen, Mikko (2019a) The northern Scandinavian regions – similarities and differences. Teoksessa Unn-Doris Bæck & Gry Paulgaard (toim.) *Rural futures? Finding one’s place within changing labour markets*. Tromsø: Orkana Forlag, 23–50.
- Pedersen, Paul & Moilanen, Mikko (2019b) The North Scandinavian pattern of migration among the young adult population 2000–2005. Teoksessa Unn-Doris Karlsen Bæck & Gry Paulgaard (toim.) *Rural futures? Finding one’s place within changing labour markets*. Tromsø: Orkana Forlag, 51–82.
- Pehkonen, Aini (2005) Maalle muuttajien motiivit ja sosiaalinen verkosto kyläyhteisössä. *Siirtolaisuus* 32 (1), 28–36.
- Peltonen, Matti (toim.) (1996) *Rillumarei ja valistus. Kulttuurikahakoita 1950-luvun Suomessa*. Historiallinen Arkisto 108. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Penttinen, Pekka (2016) Vietäisinkö elämäni periferiassa? Nuorten muuttoalttius Itä-Suomessa. Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.) *Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2016*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 149–165.
- Periäinen, Karoliina (2006) The summer cottage: a dream in the Finnish forest. Teoksessa Norman McIntyre & Daniel Williams & K. McHugh (2006) *Multiple dwelling and tourism: Negotiating place, home and identity*. Wallingford CAB International, 103–113.
- Perlinge, Anders (1995) *Bondeminnen. Människan och tekniken i jordbruket under 1900-talet*. Stockholm: Nordiska Museet.
- Pettersson, Örjan (2001) Contemporary population changes in north Swedish rural areas. *Fennia* 179 (2), 159–173.
- Pohjola-Vilkuna, Kirsi (1995) *Eros kylässä. Maaseudun luvaton seksuaalisuus vuosisadan vaihteessa*. Suomi 177. Helsinki: SKS.
- Poikolainen, Janne (2017) Nuoret, suuri muutto ja kaupungistumisen monet kasvot.

- Sodanjälkeiset ikäluokat 1960- ja 1970-lukujen maaltamuuton kokijoina ja toimijoina. *Nuorisotutkimus* 37 (3), 4–21.
- Poikolainen, Janne (2022) Between traditional lifestyle and late modern leisure: young second-home dwellers' perspectives on Finnish cottage culture. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 22 (2), 128–143. DOI:10.1080/15022250.2022.2028673.
- Puuronen, Vesa (2006) *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Pöntinen, Seppo (1983) *Social mobility and social structure. A comparison of Scandinavian countries*. Commentationes Scientiarum Socialium 20. Helsinki: Suomen tiedeseura.
- Pöysä, Ville (2022) *Syrjäseudun pojat. Tutkimus paikasta, materiasta ja maskuliinisuudesta aikuistuvien poikien elämässä*. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in social sciences and business studies 279. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Rahikainen, Marjatta (2002) Compulsory child labour: parish paupers as indentured servants in Finland, c. 1810–1920. *Rural History* 13 (2), 163–178. DOI:10.1017/S0956793302000092.
- Rahikainen, Marjatta (2003) Nuorena työhön. Lasten ja nuorten työnteko 1900–1970. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuoruuden historia*. Helsinki: SKS., 161–185.
- Rahikainen, Marjatta (2007) Children educating children. Young girls as nursemaids in Sweden and Finland, late nineteenth to mid-twentieth century. *Paedagogica Historica* 43 (4), 589–602. DOI:10.1080/00309230701437999.
- Rasmussen, Rasmus Ole (2011) Why the other half leave: Gender aspects of northern sparsely populated areas. Teoksessa Dean Carson & Prescott C. Ensign (toim.) *Demography at the edge. Remote human populations in developed nations*. Taylor & Francis Group, 237–254.
- Rauhut, Daniel & Littke, Helene (2016) 'A one way ticket to the city, please!' on young women leaving the Swedish peripheral region Västernorrland. *Journal of Rural Studies* 43, 301–310. DOI:10.1016/j.jrurstud.2015.05.003.
- Reinans, Sven Alur (1996) Den findländska befolkningen i Sverige – en statistisk-demografisk beskrivning. Teoksessa Jarmo Lainio (toim.) *Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945*. Helsinki: Finska Historiska Samfundet, Nordiska museet, 63–105.
- Richardson, Gunnar (1999) *Svensk utbildningshistoria. Skola och samhälle förr och nu*. Lund: Studentlitteratur.
- Ristaniemi, Helena (2023) "Täällä on merkitystä mihin sukuun synnyt, se vaikuttaa kaikkeen." *Historiatietoisuuden muotoutuminen ja merkitykset Suomen saamelaisalueen*

- tyttöjen elämässä. Acta Univ. Oul. B 203. Oulu: Oulun yliopisto.
- Ristikari, Tiina & Törmäkangas, Liisa & Lappi, Aino & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Merikukka, Marko & Hautakoski, Ari & Pekkarinen, Elina & Gissler, Mika (2016) *Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista*. Raportti 9/2016. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 101. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/THL.
- Rosenqvist, Olli (2003) Minä ja maaseutu – maallikkodiskurssit kriittisen maaseutututkijan tulkitsemina. *Maaseudun uusi aika* 11 (2), 5–25.
- Rosvall, Per-Åke (2017) Understanding career development amongst immigrant youth in a rural place. *Intercultural Education* 28 (6), 523–542. DOI:10.1080/14675986.2017.1392680.
- Rosvall, Per-Åke & Rönnlund, Maria (2019) Young people talk about their rural place: a rural idyll? Teoksessa Elisabeth Öhrn & Dennis Beach (toim.) *Young people's life and schooling in rural areas*. London: Tufnell Press, 22–44.
- Rosvall, Per-Åke & Rönnlund, Maria & Johansson, Monica (2018) Young people's career choices in Swedish rural contexts. Schools' social codes, migration and resources. *Journal of Rural Studies* 60, 43–51. DOI:10.1016/j.jrurstud.2018.02.007.
- Rouhiainen, Vesa (2001) Driving a Toyota in Adidas clothes? The rural image in Finland. Teoksessa Ingi Rúnar Eðvarðsson (toim.) *Bright summer nights and long distances. Rural and regional development in the Nordic-Scottish context*. Akureyri: University of Akureyri, 62–74.
- Ruostetsaari, Ilkka (2008) Restructuring of the European political Centre: withering liberal and persisting agrarian party families. Maurizio Cotta & Heinrich Best (toim.) *Democratic representation in Europe: diversity, change, and convergence*. Oxford: University of Oxford Press, 217–252.
- Rye, Johan Fredrik (2006a) Heading for the cities? Gender and lifestyle patterns in youth's residential preferences. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography* 60 (3), 199–208. DOI:10.1080/00291950600889988.
- Rye, Johan Fredrik (2006b) Rural youths' images of the rural. *Journal of rural studies* 22 (4), 409–421. DOI:10.1016/j.jrurstud.2006.01.005.
- Rye, Johan Fredrik (2011) Youth migration, rurality and class: a bourdieusian approach. *European Urban and Regional Studies* 18 (2), 170–183. DOI:10.1177/0969776410390747.
- Rye, Johan Fredrik & Blekesaune, Arild (2007) The class structure of rural-to-urban migration the case of Norway. *Young* 15 (2), 169–191. DOI:10.1177/110330880701500204.

- Rygaard, Jette (2003) Youth culture, media and globalization processes in Greenland. *Young* 11 (4), 291–308. DOI:10.1177/11033088030114001.
- Råberg, Anna Greta (1979) *Glesbygdsbarn i Västerbotten*. Umeå: Umeå universitet.
- Rönnlund, Maria (2019) Careers, agency and place. Rural students reflect on their future. Teoksessa Elisabeth Öhrn & Dennis Beach (toim.) *Young people's life and schooling in rural areas*. London: Tufnell Press, 65–82.
- Rönnlund, Maria (2020) 'I love this place, but I won't stay': identification with place and imagined spatial futures among youth living in rural areas in Sweden. *Young* 28 (2), 1–15. DOI:10.1177/1103308818823818.
- Rönnlund, Maria & Rosvall, Per-Åke & Johansson, Monica (2018) Vocational or academic track? Study and career plans among Swedish students living in rural areas. *Journal of Youth Studies* 21 (3), 360–375, DOI:10.1080/13676261.2017.1380303.
- Rönnlund, Maria & Rosvall, Per-Åke (2019) Reproduction of social relations in rural schools and communities. Teoksessa Elisabeth Öhrn & Dennis Beach (toim.) *Young people's life and schooling in rural areas*. London: Tufnell Press, 104–120.
- Sandin, Bengt (2012) Children and the Swedish welfare state: From different to similar. Teoksessa Paula S. Fass & Michael Grossberg (toim.) *Reinventing childhood after World War II*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 110–138.
- Sandin, Bengt (2018) Educating poor, rich, and dangerous children. The birth of a segregated school system in nineteenth-century Sweden. Teoksessa Reidar Aasgaard & Marcia Bunge & Meredhe Roos (toim.) *Nordic childhoods 1700–1960. From Folk beliefs to Pippi Longstocking*. New York: Routledge, 131–146.
- Sarvimäki, Matti & Uusitalo, Roope & Jäntti, Markus (2009) *Long-term effects of forced migration*. Discussion Paper No. 4003. Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit. <https://docs.iza.org/dp4003.pdf>.
- Satka, Mirja & Eydal, Gudny Björk (2004) The history of Nordic welfare policies for children. Teoksessa Helene Brembeck & Barbro Johansson & Jan Kampmann (toim.) *Beyond the competent child. Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies*. Fredriksberg: Roskilde University Press, 33–61.
- Schrumpf, Ellen (1997) From full-time to part-time: working children in Norway from the nineteenth to the twentieth century. Teoksessa Ning de Conick-Smith & Bengt Sandin & Ellen Schrumpf (toim.) *Industrious Children. Work and Childhood in the Nordic Countries 1850–1990*. Odense: Odense University Press, 47–79.
- Sejersted, Francis (2011) *The age of social democracy: Norway and Sweden in the twentieth century*. Princeton: Princeton University Press.

- Silvasti, Tiina (2003) Bending borders of gendered labour division on farms: the case of Finland. *Sociologia Ruralis* 43 (2), 154–166. DOI:10.1111/1467-9523.00236.
- Sinkkonen-Tolppi, Merja (2005) *Maailma kutsuu, katkeavatko juuret? Nuorten kotiseudulle kiinnittyminen ja sen yhteys nuorten sosiaaliseen pääomaan*. Kuopion yliopiston julkaisu E. yhteiskuntatieteet 125. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Sireni, Maarit (2008) Maaseutu ja sukupuoli – katsaus 2000-luvun tutkimuskirjallisuuteen. Teoksessa Hanna-Mari Ikonen (toim.) *Syrjä silmällä – Sukupuolen jäsenyyksiä maaseudulla*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 4/2008. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, 7–24.
- Sireni, Maarit & Halonen, Maija & Hannonen, Olga & Hirvonen, Timo & Jolkonen, Arja & Kahila, Petri & Kattilakoski, Mari & Kuhmonen, Hanna-Mari & Kurvinen, Arja & Lemponen, Virpi & Rautiainen, Simo & Saukkonen, Pasi & Åström, Christell (2017) *Maaseutukatsaus 2017*. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 7/2017. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.
- Sjöberg, Mats (1996) *Att säkra framtidens skördar. Barndom, skola och arbete I agrar miljö: Bolstad pastorat 1860–1930*. Linköping Studies in Arts and Science 141. Linköping: Linköpings Universitet.
- Sjöberg, Mats (1997) Working Rural Children. Herding, child labour and childhood in the Swedish Rural Environment 1850–1950. Teoksessa Ning de Conick-Smith & Bengt Sandin & Ellen Schrupf (toim.) *Industrious Children. Work and Childhood in the Nordic Countries 1850-1990*. Odense: Odense University Press, 106–128.
- Sjöberg, Mats (toim.) (2004) *Jordbrukets barn. Barns och ungdomars fostran I agrara miljöer*. Skrifter om skogs- och lantbrukshistoria 18. Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Skogen, Ketil (2001) Who's afraid of the big, bad wolf? Young people's responses to the conflicts over large carnivores in eastern Norway. *Rural Sociology* 66 (2), 203–226. DOI:10.1111/j.1549-0831.2001.tb00064.x.
- Skogen, Ketil & Wichstrøm, Lars (1996) Delinquency in the wilderness: patterns of outdoor recreation activities and conduct problems in the general adolescent population. *Leisure Studies* 15 (3), 151–169. DOI:10.1080/026143696375585.
- Smith-Hefner, Nancy & Inhorn, Marcia C. (2021) *Waithood. Gender, education, and global delays in marriage and childbearing*. New York: Berghahn.
- Snellman, Hanna (2000) Flottningsperioden in norra Finland. Teoksessa Ingar Kaldal & Ella Johansson & Bo Fritzbøger & Hanna Snellman (toim.) *Skogsliv. Kulturella processer i nordiska skogsbygder*. Lund: Historiska Media, 63–84.

- Snellman, Hanna (2003) *Sallan suurin kylä – Göteborg. Tutkimus Ruotsin lappilaisista.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 927. Helsinki: SKS.
- Soininen, Anne (1998) "Ihan jumiks en kyllä heittävy!" *Tutkimus Itä-Suomen syrjäkylissä asuvista nuorista.* Teoksessa Helena Helve (toim.) *Nuorten arki ja muuttuvat rakenteet. Nuorisotutkimus 2000.* Tutkimuksia 5/98. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–53.
- Soininen, Anne (2002) "To a Town with a Better Future." *Young People and Their Future Orientations in the Barents Region.* https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/soininen_to_a_town_with_a_better_future.pdf. (Luettu 1.6.2023)
- Solstad, Karl Jan (1978) *Riksskole i utkanstrok.* Tromsø: Universitetsforlaget.
- Solstad, Karl Jan (1981) Locally relevant curricula in rural Norway: The Lofoten Islands example. Teoksessa Jonathan P. Sher (toim.) *Rural education in urbanized nations: issues and innovation.* An OECD/CERI Report. Boulder: Westview Press, 301–324.
- Solstad, Karl Jan & Andrews, Therese (2020) From rural to urban to rural to global: 300 years of compulsory schooling in rural Norway. *Journal of Rural Studies* 74, 294–303. DOI:10.1016/j.jrurstud.2019.10.034.
- Sotkasiira, Tiina (2016) Maahanmuuttajanuoret - suomalaisen syrjäseudun toiveiden tynnyri? Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.) *Lapset ja nuoret muuttoliik-keessä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2016.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 181–194.
- Sotkasiira, Tiina (2018) Lähtemisen pakot ja mahdollisuudet syrjäseuduilla. Pakolais- taustaisten nuorten asuinpaikkavalinnat viranomaispuheen kohteena. *Nuorisotut- kimus* 36 (3), 5–22.
- Stenbacka, Susanne (2001) *Landsbygdsboende i inflyttarnas perspektiv. Intention och handling i lokalsamhället.* Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Stenbacka, Susanne (2011) Othering the rural: about the construction of rural mas- culinities and the unspoken urban hegemonic ideal in Swedish media. *Journal of Rural Studies* 27 (3), 235–244. DOI:10.1016/j.jrurstud.2011.05.006.
- Stenseth, Anna-Maria & Bæck, Unn-Doris K. (2021) Being able to stay or learning to stay. A study of rural boys' educational orientations and transitions. *Journal of Applied Youth Studies* 4 (1), 15–30. DOI:10.1007/s43151-021-00038-4.
- Stockdale, Aileen & Theunissen, Nicky & Haartsen, Tialda (2018) Staying in a state of flux: A life course perspective on the diverse staying processes of rural young adults. *Popul. Space Place* 24 (8). DOI:10.1002/psp.2139.
- Stordal, Gjertrud (2017) 'We wouldn't be boys if we weren't clever with our hands' – childhood masculinity in a rural community in Norway. *NORMA* 12 (1), 65–79. DOI:10.1080/18902138.2017.1283482.

- Stugu, Ola Svein (2001) Educational ideals and national building in Norway 1840–1900. Teoksessa Sirkka Ahonen & Jukka Rantala (toim.) *Nordic Lights. Education for Nation and Civic Society in the Nordic Countries, 1850–2000*. Studia Fennica Historica 1. Helsinki: Finnish Literature Society, 107–122.
- Svanberg, Ingvar (2009) Migration och globalisering. Teoksessa Jakob Christensson (toim.) *Signums svenska kulturhistoria – 1900-talet*. Stockholm: Bokförlaget Signum, 155–177.
- Svensden, Gunnar Lind Haase (2004) The right to development: construction of a non-agriculturalist discourse of rurality in Denmark. *Journal of Rural Studies* 20 (1), 79–94. DOI:10.1016/S0743-0167(03)00045-7.
- Svensden, Gunnar Lind Haase (2018) Between belonging and longing: why do young rural-urban migrants leave their places of birth, what do they leave behind, and do they consider moving back? *Journal of Cultural Analysis and Social Change* 3 (1), 1–21. DOI:10.20897/jcasc/2671.
- Svensson, Lotta (2006) *Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter*. Linköping: Linköpings universitet.
- Szabó, Mátyás (1971) Barnarbete i agrarsamhället. Teoksessa Christian Axel-Nilsson, Nils Erik Brehrendtz & Sam Owen Jansson (toim.) *Fataburen. Nordiska museets och Skanens årsbok 1971*. Stockholm: Nordiska museet, 17–38.
- Sørensen, Niels Ulrik & Pless, Mette (2017) Living on the periphery of youth: young people’s narratives of youth life in rural areas. *Young* 25, 1S–17S.
- Sørensen, Øystein & Stråth, Bo (1997) Introduction: the cultural construction of Norden. Teoksessa Øystein Sørensen and Bo Stråth (toim.) *The cultural construction of Norden*. Oslo: Scandinavian University Press, 1–24.
- Taavetti, Riikka (2016) Tärkeintä on lähteminen. Muuttamisen merkitykset sateenkaarinuorten elämässä ja aikuistumisessa. Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.) *Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2016*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 135–147.
- Tedre, Silva & Pöllänen, Pirjo (2016) Metodologinen urbanismi ja maaseutututkimus. Teoksessa Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö (toim.) *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 125–134.
- Tedre, Silva & Pöysä, Ville (2015) Opetus lähtee, koulu jää. Maalaiskoulut paikallisyhteisöissään. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (5), 490–498.
- Telhaug, Alfred Oftedal & Mediås, Odd Asbjørn & Aasen, Petter (2006) The

- Nordic model in education: education as part of the political system in the last 50 years. *Scandinavian Journal of Educational Research* 50 (3), 245–283. DOI:10.1080/00313830600743274.
- Tervo, Hannu (2005) Regional Policy Lessons from Finland. Teoksessa Daniel Felsenstein & Boris A. Portnov (toim.) *Regional Disparities in Small Countries*. Berlin: Springer, 267–282.
- Thorsen, Liv Emma (1993) *Det fleksible kjønn. Mentalitetsendringer i tre generasjoner bondekvinner 1920–1985*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tilastokeskus (2003) Mikä on maaseutua? Julkaistu: 14.3.2003. https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_03_tyovoima_laatikko.html. (Luettu 27.4.2023)
- Tormulainen, Aino & Kauppinen, Eila (2022) *Liikkuen läsnä, hetkessä teille. Tutkimusraportti liikkuvasta nuorisotyöstä*. Verkkojulkaisuja 173. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Tress, Gunther (2002) Development of second-home tourism in Denmark. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 2 (2), 109–122. DOI:10.1080/15022250216289.
- Trondman, Mats (1994) *Bilden av en klassresa. Sexton arbetarklassbarn på väg till och i högskolan*. Stockholm: Carlsson.
- Tuhkunen, Anne (2002) Ideal life and proud feelings in the north. *Young* 10 (3–4), 42–58. DOI:10.1177/110330880201000304.
- Tuhkunen, Anne (2007) *Between location and a sense of place. Observations regarding young people's migration alacrity in northern Europe*. Tampere: University of Tampere.
- Tuomaala, Saara (2004) *Työvätekeivistä käsistä puhtaiksi ja kirjoittaviksi. Suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaaminen 1921–1939*. Bibliotheca Historica 89. Helsinki: SKS.
- Tuomaala, Saara (2005) Kuuliaiseksi ja ahkeraksi. Lastenkasvatus agraarikulttuurissa. Teoksessa Pekka Laaksonen & Seppo Knuuttila & Ulla Piela (toim.) *Kansanetiikkaa. Käsitteitä hyvästä ja pahasta*. Kalevalaseuran vuosikirja 84. Helsinki: SKS, 42–56.
- Tuominen, Vesa (1999) “Käy behkuvän rinnoin mielin puhtahin...” *Kansanopistohankkeet Pohjois-Karjalassa vuosina 1890–1934*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 47. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Turpeinen, Lauri (2023) *Cultures of migration. A multi-sited ethnography of rural-urban migration in Finland*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Tuuva-Hongisto, Sari (2018) Kotona, maalla, syrjässä. Syrjäkylänuorten haaveita kotiseudulle jäämisestä. *Nuorisotutkimus* 36 (3), 23–37.
- Tuuva-Hongisto, Sari (2019) *Nuorten syrjäytyminen ja alueellisen eriytymisen vähentä-*

- minen. *Tutkimuskirjallisuuteen ja -raportteihin pohjautuva kartoitus*. Xamk tutkii 9. Mikkeli: Xamk, Juvenia.
- Tuuva-Hongisto, Sari & Pöysä, Ville & Armila, Päivi (2016) *Syrjäkyläien nuoret – unohdetut kuntalaiset?* Helsinki: KAKS - Kunnallissalan kehittämissäätiö.
- Tägil, Sven (toim.) (1995) *Ethnicity and Nation Building in the Nordic World*. London: Hurst & Company.
- Uusitupa, Milla & Kovisto, Vesa (2021) Raja-Karjalan kouluolot. *Koulu ja menneisyys* 58, 100–129. DOI:10.51811/km.102429.
- Valkonen, Tapani & Kukkonen, Kaisa (1966) Maaltamuuton valikoivuudesta. *Finnish Yearbook of Population Research* 9, 24–40.
- Vallius, Antti (2014) Sukupuoli ja työ suomalaisessa maaseutumaisemakuvastossa. Teoksessa Tuija Saresma & Saara Jäntti (toim.) *Maisemassa. Sukupuoli suomalaisuuden kuvastoissa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus, 27–58.
- Vartiainen, Perttu (1989) The end of drastic depopulation in rural Finland: Evidence of counterurbanisation? *Journal of Rural Studies* 5 (2), 123–136. DOI:10.1016/0743-0167(89)90041-7.
- Vehkalahti, Kaisa (2013) Heinäpellolta tanssilavalle. 1950-luvun kultainen nuoruus. Teoksessa Kirsi-Maria Hytönen & Keijo Rantanen (toim.) *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Jyväskylä: Atena, 53–65.
- Vehkalahti, Kaisa (2014) Muisteltu ja kerrottu nuoruus 1920–1930-luvulla syntyneiden omaelämäkerrallisissa teksteissä. Teoksessa Vehkalahti, Kaisa & Suurpää, Leena (toim.) *Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 152, Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 58–87.
- Vehkalahti, Kaisa (2022) Lapsuuden löytämisestä toimijuuden tutkimukseen. Lapsuuden historian kuusi vuosikymmentä. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Essi Jouhki & Sanna Lipkin & Johanna Sitomaniemi-San & Tiina Kuokkanen (toim.) *Matkaopas lapsuuden historian tutkimukseen. Monitieteisiä näkökulmia ja menetelmiä*. Helsinki: SKS, 36–74.
- Vehkalahti, Kaisa & Armila, Päivi (2021) Uusiin suuntiin. Nuorten muuttoliike peruskoulun ja toisen asteen opintojen välisessä nivelvaiheessa. Teoksessa Kaisa Vehkalahti, Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Verkkojulkaisuja 175. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 151–174.
- Vehkalahti, Kaisa & Armila, Päivi & Sivenius, Ari (2021) Emerging adulthood in

- the time of pandemic: The COVID-19 crisis in the lives of rural young adults in Finland. *Young* 29 (4), 399–416. DOI:10.1177/11033088211026502.
- Vehkalahti, Kaisa & Ristaniemi, Helena (2022) Places of belonging, places of detachment: Belonging and historical consciousness in narratives of rural Finnish girls. Teoksessa David Farrugia & Signe Ravn (toim.) *Youth beyond the city: thinking from the margins*. Policy Press: Bristol, 195–214.
- Vepsäläinen, Mia & Kati Pitkänen (2009) Second home countryside. Representations of the rural in Finnish popular discourses. *Journal of Rural Studies* 26 (2), 194–204. DOI:10.1016/j.jrurstud.2009.07.002.
- Vihinen, Hilikka (2004) Maaseudun muutos. Teoksessa Pirjo Markkola (toim.) *Suomen maatalouden historia III. Suurten muutosten aika. Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Helsinki: SKS, 402–440.
- Viinämäki, Leena (1999) *Periodielämää? Tutkimus vuonna 1966 syntyneiden ylitorniolaisten opiskelu- ja työssäkäyntireiteistä*. Acta Universitatis Lapponiensis, 26. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Villa, Mariann (2000) Rural life courses in Norway. *The History of the Family* 5 (4), 473–490. DOI:10.1016/S1081-602X(00)00056-7.
- Villa, Mariann & Knutas, Agneta (2020) Rural communities and schools – valuing and reproducing local culture. *Journal of Rural Studies* 80, 626–633. DOI:10.1016/j.jrurstud.2020.09.004.
- Villa, Mariann & Solstad, Karl Jan & Andrews Therese (2021) Rural schools and rural communities in times of centralization and rural–urban migration. *Journal of Rural Studies* 88, 441–445. DOI:10.1016/j.jrurstud.2021.09.005.
- Virkkunen, Gia (2010) ”Köyhyydestä ei puhuttu, sitä vaan elettiin”. *Köyhyyden kokemus ja selviytyminen 1930-luvun pulan oloissa Suomen maaseudulla*. Bibliotheca Historica 127. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Waara, Peter (1996) *Ungdom i gränsland*. Umeå: Boréa.
- Waara, Peter (1998) Between the border. *Young* 6 (2), 38–52. DOI:10.1177/110330889800600203.
- Waara, Peter (2000) She won the trial but lost the case – Cohesion, defamation and young people in the 1930s. *Young* 9 (4), 50–65. DOI:10.1177/110330880100900403.
- Waara, Peter (2002) At the end of the world – young people in the Barents area. *Young* 10 (3–4), 2–11. DOI:10.1177/110330880201000301.
- Waris, Elina (2003) Tytöt, pojat ja yhteisö: perhe ja nuoriso 1800-luvun talonpoikaisessa Suomessa. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden*

- vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki: SKS, 109–127.
- Wernesjö, Ulrika (2015) Landing in a rural village: home and belonging from the perspectives of unaccompanied young refugees. *Identities* 22 (4), 451–467. DOI: 10.1080/1070289X.2014.962028.
- Wiborg, Agnete (1998) Changing women in rural areas in change – new challenges for rural development. Teoksessa Pasi Saukkonen & Hilikka Vihinen (toim.) *Rural and regional development*. Publications 61. Mikkeli: University of Helsinki, Mikkeli Institute for Rural Research and Training, 97–123.
- Wiborg, Agnete (2001) Education, mobility and ambivalence. Rural students in higher education. *Young* 9 (1), 23–40. DOI:10.1177/110330880100900103.
- Wiborg, Agnete (2004) Place, nature and migration: students' attachment to their rural home places. *Sociologia Ruralis* 44 (4), 416–432. DOI:10.1111/j.1467-9523.2004.00284.x.
- Wiborg, Susanne (2004) Education and social integration: a comparative study of the comprehensive school system in Scandinavia. *London Review of Education* 2 (2). DOI:10.1080/1474846042000229430.
- Wiborg, Susanne (2013) Neo-liberalism and universal state education: the cases of Denmark, Norway and Sweden 1980–2011. *Comparative Education* 49 (4), 407–423. DOI:10.1080/03050068.2012.700436.
- Winther, Malene Brandt & Svendsen & Gunnar Lind Haase (2012) 'The Rotten Banana' fires back: the story of a Danish discourse of inclusive rurality in the making. *Journal of Rural Studies* 28, 466–477. DOI:10.1016/j.jrurstud.2012.05.003.
- Yndigegn, Carsten (2003) Life planning in the periphery. Life chances and life perspectives for young people in the Danish–German border region. *Young* 11 (3), 235–251. DOI:10.1177/11033088030113003.
- Åberg-Bengtsson, Lisbeth (2009) The smaller the better? A review of research on small rural schools in Sweden. *International Journal of Educational Research* 48, 100–108. DOI:10.1016/j.ijer.2009.02.007.
- Østergård, Uffe (1997) The geopolitics of Nordic identity – From composite states to nation-states. Teoksessa Øystein Sørensen & Bo Stråth (toim.) *The cultural construction of Norden*. Oslo: Scandinavian University Press, 25–71.
- Öhrn, Elisabeth & Asp-Onsjö, Lisa & Holm, Ann-Sofie (2017) Discourses on gender and achievement in lower secondary education. *Education Inquiry* 2 (2), 345–357. DOI:10.1007/978-981-10-1515-1_9.
- Österman, Annika (1967) När cykeln kom till byn. Fataburen: Nordiska museets och

- Skansens årsbok. Stockholm: Nordiska museets förlag, 161–170.
- Östman, Ann-Catrin (2000) *Mjök och jord. Om kvinnlighet, manlighet och arbete i ett österbottniskt jordbrukssamhälle ca 1870–1940*. Åbo: Åbo Akademi.
- Östman, Ann-Catrin & Talvitie, Petri & Suodenjoki, Sami (2021) Maailma maaseudulla: suomalaisen maaseudun ylijärjaisuus. Teoksessa Pirjo Markkola & Marjaana Niemi & Pertti Haapala (toim.) *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000. Osa 2, Yhteisöt ja identiteetit*. Tampere: Vastapaino, 367–407.